

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PA-4458

[Total No. of Pages : 3

[5961]-301
S.Y. B.A. (Semester - III)
CC-IC GG3 : GERMAN GENERAL
(2019 Pattern) (CBCS) (23043)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Use of dictionary is allowed.*

I. Übersetzen Sie! [16]

A. Übersetzen Sie ins Englische! (08)

Frau Beck ist seit zwei Jahren Verkäuferin in einem Kaufhaus. Sie war damals sehr zufrieden, dass sie eine Stelle gefunden hat und dass sie jeden Monat am fünfzehnten ihr festes Gehalt bekommt. Aus zwei Gründen möchte sie jetzt die Stelle kündigen: erstens, weil sie mit ihrem Chef oft Streit hat, und zweitens weil sie mehr verdienen will. Eine neue Stelle zu finden ist aber eigentlich zur Zeit nicht einfach. Täglich liest sie die Stellenangebote in der Zeitung und im Internet.

B. Übersetzen Sie ins Deutsche! (nur 4) (08)

1. The employees are looking forward to the salary.
2. My father's boss is very sympathetic.
3. Call me if you need help.
4. The waiter brings the food fast.
5. The girl buys a blue skirt and a brown T-shirt.
6. She uses the computer to write blogs.

II. Beantworten Sie die Fragen! (nur 6) [12]

1. Wozu benutzt man einen Föhn?
2. Es ist kalt. Wozu haben Sie keine Lust?
3. Schreiben Sie kurz über die Erzählung ‚Das Idealpaar‘!
4. Welche Probleme kann man mit der Wohnung haben?
5. Worüber diskutieren Sie mit Ihren Eltern?
6. Welche Pläne für die Zukunft hatten Sie in Ihrer Schulzeit?
7. Sie gehen zur Party. Was tragen Sie?
8. Was darf man in einem Unterricht nicht machen?

III. Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die Fragen! [10]

Viele alleinstehende Menschen entscheiden, in einer Wohngemeinschaft zu leben. Dies hat natürlich viele Vorteile, gegenüber einer eigenen Wohnung, aber manchmal auch ein paar Nachteile. Früher waren es nur Studenten, die während ihres Studiums ein solches Wohnen haben wollten. Aber heute wollen es auch viele ältere Menschen, die sich einer Wohngemeinschaft anschließen. Das bringt Vorteile, wenn man in so einer Wohngemeinschaft unter Menschen im gleichen Alter wohnt, dann muss man nicht in einem Altersheim wohnen. Dazu ist auch noch kostengünstiger. Wenn der Ehepartner gestorben ist, dann fühlen sich die meisten einsam und verlassen. Kommen noch gesundheitliche Probleme hinzu, so ist ein selbstständiges Wohnen nicht mehr möglich. Viele wollen auch dann nicht in ein Altersheim wechseln. Mit gutem Grund, dass sich die Menschen im Altersheim allein und einsam fühlen. Hinzu kommen die hohen Kosten, die ein solcher Aufenthalt verursachen. Das Wohnen in einer Gruppenunterkunft ist die ideale Alternative. Jeder hat sein Zimmer, geteilt wird das Bad, die Toilette und die Küche. Man kann teils die Privatsphäre auch genießen und teils mit anderen zusammen sein. Gemeinsam wird gekocht oder man sitzt einfach gemütlich zusammen. Vorteilhaft ist auch, dass immer jemand da ist, der die schwache oder kranke

P.T.O.

alten Person weiterhelfen kann. Niemand ist allein gelassen. Eine Wohngemeinschaft ist für diese Menschen das Beste, was ihnen passieren kann.

Aber nicht jeder Typ ist für eine Wohngemeinschaft geeignet, denn beim Zusammenleben von unterschiedlichen Menschen muss man auch viel Rücksicht auf die anderen Mitbewohner nehmen. Menschen, die nur an sich selbst denken, sind oft für eine Wohngemeinschaft ungeeignet und können viel Streit und Unruhe in eine WG bringen.

A. Beantworten Sie die Fragen! (06)

1. Welche Probleme kann man in der WG haben?
2. Warum finden die alten Leute besser in einer WG zu wohnen ?
3. Geben Sie dem Text einen passenden Titel.

B. Richtig oder falsch! (02)

1. Für alle alten Menschen ist Alters WG die beste Alternative.
2. Sowohl für junge Menschen als auch für Alten hat das Leben in der WG Vor- und Nachteile.

C. Suchen Sie aus dem Text: (02)

1. Ich habe kein Geld. Ich bin _____
2. Plus Punkte, Pros: _____

IV. Grammatik! [16]

A. Verbinden Sie die Sätze mit *zu, um...zu, damit, weil, wenn, dass!* (nur 4) (04)

1. Das Radio funktioniert heute. Die alte Frau hofft. (dass)
2. Jeden Morgen einen Liter Wasser trinken. Sie vergisst das sehr oft. (zu)
3. Der Koch braucht frisches Gemüse. Er möchte einen türkischen Salat machen. (um...zu)
4. Ihr möchtet grillen. Kauft bitte einen Sack Holzkohle. (wenn)
5. Sie öffnet das Fenster. Die frische Luft kommt rein. (damit)

B. Ergänzen Sie die Komparativ und Superlativ Formen! (nur 4) (04)

1. Meine Mutter ist _____ als mein Bruder. (alt)
2. Von allen Tischen ist dieser hier _____. (stark)
3. Jetzt sind meine Haare _____ als in der Kindheit. (lang)
4. Der Berg KII ist _____ in Indien. (groß)
5. Heute ist warm. Gestern war es noch _____. (warm)

C. Ergänzen Sie die richtigen Präpositionen und einen passenden Artikel! (nur 4) (04)

1. Die Kollegen sprechen _____ Managerin über den Termin. (mit der, von der)
2. Möchtest du _____ Kochkurs teilnehmen? (an dem, zu dem)
3. Ich muss mich noch _____ Reise vorbereiten. (für die, auf die)
4. Christian bewirbt sich _____ Stelle als Techniker. (bei einer, um eine)
5. Die Gäste beschwerten sich _____ schmutzigen Toiletten. (gegen die, über die)

D. Ergänzen Sie die Endungen! (nur 4) (04)

1. Die alt _____ Frau sieht den jung _____ Mann. (e, en)
2. Das klein _____ Kind spielt mit dem schwarz _____ Hund. (en, e)
3. Das weiß _____ Haus mit dem groß _____ Balkon gehört meinem Großvater. (en, e)
4. Ich habe einen interessant _____ Job. Ich treffe jeden Tag neu _____ Leute. (en, e)
5. Frau Kitschel träumt von einer wunderschön _____ Villa mit groß _____ Garten. (en, em)

V. Wortschatz! [06]

A. Schreiben Sie Reimwörter! (02)

1. nein - _____ 2. Haar - _____

B. Wie heißt das Wort? (02)

1. Mein Fernseher ist kaputt. Ich rufe einen _____.

2. Hier kann man in Autos Benzin füllen: _____.

C. Gegenteile: (02)

1. Absage x _____ 2. beenden x _____

VI. Schreiben Sie! [10]

Sie haben neulich einen Wohnungstausch gemacht. Schreiben Sie eine Email an Ihren Freund/ Ihre Freundin und beschreiben Sie über die Erfahrung.

Anhaltspunkte:

- Wann?
- Wo?
- Wie war die Wohnung?
- Welche Probleme / Schwierigkeiten hatten Sie?

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

PA-3631

Total No. of Pages : 2

[5961]-302

S.Y.B.A (Semester - III)

URDU

23071-DSE-1A History of Urdu Literature (Prose)

(CBCS)(2019 Pattern)

Total Marks : 70]

[Time : 2½ Hours

ہدایات:

(1) تمام سوالات لازمی ہیں۔

(2) بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[15]

سوال نمبر 1: اردو ادب میں خاکہ نگاری کے آغاز و ارتقاء پر روشنی ڈالئے۔

یا

اردو ادب میں طنز و مزاح کی روایت پر اظہار خیال کیجئے۔

[15]

سوال نمبر 2: مولانا شبلی کی تصانیف کا اجمالی جائزہ لیجئے۔

یا

مولانا شبلی کے فن اسلوب پر اظہار خیال کیجئے۔

[15]

سوال نمبر 3: مرزا فرحت اللہ بیگ کی حیات و شخصیت پر روشنی ڈالئے۔

یا

فرحت اللہ بیگ کے خاکوں پر نقد و تبصرہ کیجئے۔

P.T.O.

[15] سوال نمبر 4: ہم عصر ناقدین میں احتشام حسین کا ادبی مقام متعین کیجئے۔

یا

احتشام حسین کے حالات زندگی بیان کرتے ہوئے ان کی شخصیت پر روشنی ڈالئے۔

[10] سوال نمبر 5: ذیل میں سے کسی دو پر نوٹ لکھئے

(a) فن سوانح نگاری

(b) تنقید کے معنی و مفہوم

(c) الفاروق

(d) حیاتِ شبلی

✓ ✓ ✓ ✓

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 3

PA-3632

[5961]-303

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

DSE-2A (S - 2) : मध्ययुगीन काव्य तथा उपन्यास साहित्य
(2019 Pattern) (Semester - III) (23092)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ :

- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
- 2) दाहिनी ओर के अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए । [14]

- अ) कबीर की समाज-सुधार की भावना स्पष्ट कीजिए ।
- ब) 'कबीर एक भक्त कवि है' स्पष्ट कीजिए ।
- क) कबीर के काव्य की भाषा शैली स्पष्ट कीजिए ।
- ड) कबीर के काव्य की विशेषताएँ लिखिए ।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए । [14]

- अ) मीराबाई का साहित्यिक परिचय दीजिए ।
- ब) मीराबाई के काव्य की विशेषताएँ लिखिए ।
- क) मीराबाई की भक्ति पद्धति समझाइए ।
- ड) मीराबाई के काव्य में भाषा की कौन-सी विशेषताएँ दिखाई देती है ?

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए । [14]

- अ) ममता कालिया के साहित्यिक योगदान पर प्रकाश डालिए ।
- ब) 'एक पत्नी के नोट्स' उपन्यास की संवेदना स्पष्ट कीजिए ।
- क) 'एक पत्नी के नोट्स' उपन्यास की भाषा-शैली पर प्रकाश डालिए ।
- ड) 'एक पत्नी के नोट्स' उपन्यास में चित्रित 'दाम्पत्य जीवन की त्रासदी' स्पष्ट कीजिए ।

P.T.O.

- प्रश्न 4) अ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए । [7]
- i) “कबीर सो धन संचिए, जो आगैं कूँ होइ ।
सीस चढ़ाए पोटली, ले जात न देख्या कोइ ॥”
- ii) “कबीर आप ठगाइए, और न ठगिए कोइ ।
आप ठग्यां सुख ऊपजै, और ठग्यां दुख होइ ॥”
- आ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए । [7]
- i) “आली री म्हारे णेणाँ बाण पड़ी
चित्त चढ़ी म्हारे माधुरी मूरत, हिबड़ा अणी जड़ी ।
कब री ठाड़ी पंथ निहारौं अपने भवण खड़ी ॥
अटक्याँ प्राण साँवरो प्यारो, जीवन मूर जड़ी ।
मीरा गिरिधर हाथ बिकाणी, लोग कहूयाँ बिगड़ी ॥”
- ii) “जन्तर मन्तर जादू टोना, माधुरी मूरति बसिके ।
साँवरी सूरत आन मिलावो ठाढ़ी रहूँ मैं हँसिके ।
रेजा रेजा भयो करेजा अन्दर देखो धँसिके ।
मीरा तो गिरधर बिन देखे, कैसे रहे घर बसिके ॥”
- इ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए । [7]
- i) “मेरे-तुम्हारे बीच कोई तीसरा आएगा तो बस मुसीबत ही
ढाएगा । बच्चा तो तुम पर पूरा कब्ज़ा कर लेगा, फिर मैं
कैसे जिऊँगा, जबकि मैं खुद ही एक बिगड़ा बच्चा हूँ ।”
- ii) “जब वे कुछ करते हैं, वह इंसाफ की दुहाई बन जाती है,
जब मैं कुछ करता हूँ तो प्रतिशोध !”

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3633

[Total No. of Pages : 4

[5961]-304

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE-1A : Medieval India-Sultanate Period

(2019 Pattern) (Semester - III) (23171)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (any one) : **[15]**

- a) Discuss the non-written sources useful for the study of the sultanate period.

OR

- b) Explain the administration reforms of Sultan Allauddin Khilji.

Q2) Answer the following questions in 300 words (any one) : **[15]**

- a) Evaluate the achievements of Sultan Balban.

OR

- b) Describe the causes of the decline of Sultanate.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) : **[20]**

- a) Explain the agricultural reforms of Sultan Firoz Tughlaq.
- b) Review the market policy of Allauddin Khilji.
- c) State the characteristics of the Bahamani Empire.
- d) Write about the experiment of changing the capital done by Sultan Muhammad bin Tughlaq.

P.T.O.

Q4) Short notes (any four) :

[20]

- a) Copper plate
- b) Merits of Qutubuddin Aibak
- c) Hasan gangu Bahamani
- d) The corps of Forty or Turkan-e-Chahalgani
- e) The Lodi Dynasty
- f) Krishnadevaraya

Total No. of Questions : 4]

PA-3633

[5961]-304

S.Y. B.A.

इतिहास

**DSE-1A : मध्ययुगीन भारत-सुल्तान काळखंड
(2019 Pattern) (Semester - III) (23171)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणताही एक) [15]

- अ) सुल्तान शाही कालखंडाच्या अभ्यासास उपयुक्त अलिखित साधनांची चर्चा करा.
किंवा
ब) सुल्तान अल्लाउद्दीन खिल्जीच्या प्रशासकीय सुधारणा स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणताही एक) [15]

- अ) सुल्तान बल्बनच्या कामगिरीचे मूल्यमापण करा.
किंवा
ब) सुल्तानशाहीच्या ऱ्हसाची कारणे विशद करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) सुल्तान फिरोज तुघलकाच्या कृषीविषयक सुधारणा स्पष्ट करा.
ब) अल्लाउद्दीन खिल्जीच्या बाजारविषयक धोरणाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
क) बहामनी साम्राज्याची वैशिष्ट्ये सांगा.
ड) सुल्तान महमंद बिन तुघलकाच्या राजधानी बदलण्याच्या प्रयोगाची माहिती द्या.

प्रश्न 4) टिपा लिहा (कोणतेही चार)

[20]

- अ) ताम्रपट
- ब) कुतुबुद्दीन ऐबकाची योग्यता
- क) हसनगंगू बहमनी
- ड) चाळीस किंवा तुर्कन-ए-चहलगानीचे सैन्य
- इ) लोदी घराणे
- फ) कृष्णदेवराय

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4471

[Total No. of Pages : 1

[5961]-305A

S.Y. B.A.

S-1 : संगीत विशेष स्तर

(DSE-1A) (22318) : तबला

(2019 Pattern) (Semester - III) (23211)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** अ) तबला वादनातील बंद व खुला बाज या विषयी माहिती लिहा. [10]
ब) ख्याल गायन प्रकाराची विस्तृत माहिती लिहा. [5]
- प्रश्न 2)** अ) तबला वाद्याच्या निर्मिती संदर्भातील विचारप्रवाह लिहा. [10]
ब) धृपद व धमार गायन प्रकारांची माहिती लिहा. [5]
- प्रश्न 3)** अ) व्याख्या लिहा. (कोणत्याही चार) : [8]
नाद, सम, आवर्तन, मात्रा कायदा, किसम, दुगून, मुखडा
ब) उस्ताद झाकीर हुसेन यांचे जीवन चरित्र लिहा. [12]
- प्रश्न 4)** अ) ताल तीनताल व झपताल पं. पलुस्कर किंवा पं. भातखंडे लिपीमध्ये लिपिबद्ध करा. [10]
ब) लय व लयीचे प्रकार ह्यांची माहिती लिहा. [10]

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4470

[Total No. of Pages : 1

[5961]-306A

S.Y. B.A.

S-3 : संगीत विशेष स्तर

(DSE-2A) (22319) : तबला

(2019 Pattern) (Semester - III) (23212)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** अ) फरुखाबाद घराण्याविषयी लिहा. [10]
ब) ताल रूपक पं. पलुस्कर लिपीमध्ये लिपिबद्ध करा. [5]
- प्रश्न 2)** अ) कायदा वादन प्रकाराविषयी सविस्तर लिहा. [10]
ब) एकतालमध्ये एक तिहाई लिपिबद्ध करा. [5]
- प्रश्न 3)** अ) व्याख्या लिहा. (कोणत्याही चार) : [8]
पेशकार, रत्ना, रौ, गत, परण, चक्रदार
ब) ताल निर्मितीचे सिद्धांत याविषयी सविस्तर लिहा. [12]
- प्रश्न 4)** अ) जीवन चरित्र लिहा. (कोणतेही एक) : [10]
i) उ. अहमदजान थिरकवा
ii) उ. अल्लारखा खां
ब) पं. भातखंडे लिपिमध्ये तीनतालमध्ये एक कायदा लिपिबद्ध करा. [10]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3636

[Total No. of Pages : 4

[5961]-307

S.Y. B.A.

HOME ECONOMICS

CC-1C : G-2 : Sociology of Indian Family

(2019 Pattern) (Semester - III) (23263)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Diagrams must be drawn wherever necessary.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answer to the following questions in 20 words each (Any Eight) :
[16]

- a) What are the factors that help Family Organization?
- b) Name two Features of Joint Family System.
- c) What is family life?
- d) What are the secondary functions of a family organization?
- e) What is a Separated Family?
- f) What are the types of families according to the number of members?
- g) What is a scientific revolution?
- h) State two Features of sociology.
- i) What are the elements studied in sociology?
- j) What are the factors influencing the formation of sociology?

Q2) Write the answers to the following questions in 50 words each (Any Four) :
[16]

- a) Explain the nature of joint family system.
- b) Explain the concept of separated family system.

P.T.O.

- c) Explain the meaning and concept of family life.
- d) Explain the type of family according to the type of marriage?
- e) Explain the family a basic social organization?
- f) Explain the concept of 'Scientific Revolution'.

Q3) Write the answers to the following questions in 150 words each (Any three) :
[18]

- a) Explain the flaws of separated family system.
- b) Explain the Role or Functions of Family organization.
- c) Explain the nature and shape of the family.
- d) Explain the factors influencing the formation of sociology.

Q4) Write the answers to the following questions in 300 words each (Any Two) :
[20]

- a) What is Sociology? Explain the study of sociology.
- b) What is a Joint Family System? Explain the advantages of a Joint Family System.
- c) What is Family? Explain the social structure of Indian Family.

Total No. of Questions : 4]

PA-3636

[5961]-307

S.Y. B.A.

गृह अर्थशास्त्र

CC-1C : G-2 : समाजशास्त्रातील भारतीय कुटूंब
(2019 Pattern) (Semester - III) (23263)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
- 3) उजवीकडील अनेक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) कुटूंब संघटनेस सहाय्यभूत असलेले घटक कोणते?
- ब) संयुक्त कुटूंब पद्धतीचे दोन गुण सांगा.
- क) कौटूंबिक जीवन म्हणजे काय?
- ड) कुटूंब संस्थेची दुय्यम कार्ये कोणती?
- इ) विभक्त कुटूंब म्हणजे काय?
- फ) सदस्य संख्येच्या आधारेनुसार पडणारे कुटूंबाचे प्रकार कोणते?
- य) वैज्ञानिक क्रांती म्हणजे काय?
- र) समाजशास्त्राची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- ल) समाजशास्त्रात कोणत्या घटकांचा अभ्यास केला जातो.
- व) समाजशास्त्राच्या निर्मितीवर प्रभाव टाकणारे घटक कोणते?

- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार) [16]
- अ) संयुक्त कुटूंब पद्धतीचे स्वरूप स्पष्ट करा?
 - ब) विभक्त कुटूंब पद्धतीची संकल्पना स्पष्ट करा?
 - क) कौटूंबिक जीवनाचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा?
 - ड) विवाह प्रकारानुसार पडणारे कुटूंबाचे प्रकार स्पष्ट करा?
 - इ) कुटूंब एक पायाभूत समाज संस्था स्पष्ट करा?
 - फ) 'वैज्ञानिक क्रांती' ही संकल्पना स्पष्ट करा?

- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [18]
- अ) विभक्त कुटूंब पद्धतीचे दोष स्पष्ट करा?
 - ब) कुटूंब संस्थेची भूमिका किंवा कार्ये स्पष्ट करा?
 - क) कुटूंबाचे स्वरूप व आकार स्पष्ट करा?
 - ड) समाजशास्त्राच्या निर्मितीवर प्रभाव टाकणारे घटक स्पष्ट करा?

- प्रश्न 4)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) समाजशास्त्र म्हणजे काय? समाजशास्त्राचा अभ्यास विषय स्पष्ट करा?
 - ब) एकत्र किंवा संयुक्त कुटूंब पद्धती म्हणजे काय? एकत्र कुटूंब पद्धतीचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा?
 - क) कुटूंब म्हणजे काय? भारतीय कुटूंबाची सामाजिक रचना स्पष्ट करा?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3637

[Total No. of Pages : 4

[5961]-308

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-2A S-2 : Geopolitics

(2019 Pattern) (Semester - III) (23272)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 100 words each (any three) : **[15]**

- a) Explain the meaning and concept of Geopolitics.
- b) State the Geopolitical thought of S.B. Johns.
- c) State the types of Boundaries.
- d) What is exclusive economic zone?
- e) Explain the geographical factors which are affecting the war.

Q2) Answer the following question in 300 words each (any one) : **[1 × 15 = 15]**

- a) Explain the theory of sea power?
- b) Explain in detail the meaning and concept of territorial sea?

Q3) Answer the following question in 200 words (any two) : **[2 × 10 = 20]**

- a) State the importance of Geopolitics.
- b) Explain Geopolitical thought of Guilio Douhet.
- c) State the Heart land theory of Alfford Mackinder.
- d) State the importance of boundaries.

P.T.O.

Q4) Write short notes (any four) :

[4 × 5 = 20]

- a) Boundary
- b) Territory
- c) Territorial sea and international law
- d) Geopolitics
- e) War and peace
- f) Security

Total No. of Questions : 4]

PA-3637

[5961]-308

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-2A S-2 : Geopolitics

(2019 Pattern) (Semester - III) (23272)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य.
- 2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) भूराजनीतीचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ब) एस. बी. जॉन्स यांचे भूराजनीती विषयक विचार सांगा.
 - क) सीमांचे प्रकार सांगा.
 - ड) आर्थिक निर्बंध क्षेत्र म्हणजे काय?
 - इ) युद्धावर परिणाम करणारे भौगोलिक घटक स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) [1 × 15 = 15]
- अ) सागरी शक्तीचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
 - ब) प्रादेशिक समुद्र अर्थ आणि संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [2 × 10 = 20]
- अ) भूराजनीतीचे महत्व सांगा.
 - ब) गिलिओ डुहेट यांचा भूराजनीती विषयक विचार स्पष्ट करा.
 - क) अल्फोर्ड मॅकेंडरचा मर्मभूमी सिद्धांत सांगा.
 - ड) सीमांचे महत्व सांगा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[4 × 5 = 20]

- अ) सीमा
- ब) प्रदेश
- क) प्रादेशिक समुद्र आणि आंतरराष्ट्रीय कायदा
- ड) भूराजनीती
- इ) युद्ध आणि शांतता
- फ) सुरक्षा

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3638

[Total No. of Pages : 4

[5961]-309

S.Y. B.A.

EDUCATION

Practice in Education - I

(2019 Pattern) (Semester - III) (23303) (CBCS)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Black figures to the right indicate full marks.

Q1) Write the following questions in 50 words each. (Any three) **[15]**

- a) Write the merits of inclusive education.
- b) Objectives of secondary education by national Education policy (1986) Explain.
- c) Write the role of school in National Integration development.
- d) Write the importance of secondary education.
- e) Suggest five programme to develop National Integration.

Q2) Write the answers of the following question in 100 words each (Any two)[20]

- a) Explain an importance of Inclusive education.
- b) Explain the objectives of secondary education by Mudliyar commission (1955).
- c) Explain the policies for Inclusive education in India.
- d) 'School as social Institution' - Explain in details.

P.T.O.

Q3) Write the answer in 300 words (Any one)

[20]

- a) Explain the role of school to develop character development suggest programme to develop character among the students.
- b) What are the problems in secondary education? Suggest remedies to overcome these.

Q4) Write the short notes in 50 words each (any three)

[15]

- a) Inclusive school.
- b) Programme to develop Democratic citizenship.
- c) Need of Inclusive education.
- d) Need of secondary education.
- e) concept of secondary education.

Total No. of Questions : 4]

PA-3638

[5961]-309

S.Y. B.A.

EDUCATION

Practice in Education - I

(2019 Pattern) (Semester - III) (23303) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही 3) [15]

- अ) सर्वसमावेशक शिक्षणाचे फायदे लिहा.
ब) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 1986 नुसार माध्यमिक शिक्षणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
क) राष्ट्रीय एकात्मता विकसनात शाळेची भूमिका लिहा.
ड) माध्यमिक शिक्षणाचे महत्त्व लिहा.
य) विद्यार्थ्यांमध्ये राष्ट्रीय एकात्मता विकसनासाठी पाच उपक्रम सूचवा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) सर्वसमावेशक शिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
ब) मुद्दलियार आयोगाने (1955) सांगितलेली माध्यमिक शिक्षणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
क) भारतातील सर्वसमावेशक शिक्षणाबाबतची धोरणे स्पष्ट करा.
ड) शाळा एक सामाजिक संस्था हे विधान सोदाहरण स्पष्ट करा

प्रश्न 3) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [20]

अ) चारित्र्य संवर्धनात शाळेची भूमिका स्पष्ट करून विद्यार्थ्यांच्या चारित्र्य विकसनासाठी उपक्रम सूचवा.

ब) माध्यमिक शिक्षणातील समस्या कोणत्या? त्या दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा.

प्रश्न 4) प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

अ) सर्वसमावेशक शाळा

ब) लोकशाही नागरिकत्व विकसनासाठी उपक्रम

क) सर्वसमावेशक शिक्षणाची गरज

ड) माध्यमिक शिक्षणाची गरज

इ) माध्यमिक शिक्षणाची संकल्पना

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3639

[Total No. of Pages : 2

[5961]-310

S.Y. B.A.

ENGLISH

DSE -2A : Appreciating Poetry

(2019 Pattern) (Semester - III) (23332)

Text : Mirage: An Anthology of English Poetry

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following: **[10]**

- a) What is poetry? Answer in brief.
- b) Explain personification with an example.
- c) Define epic poetry.
- d) What is Rhythm?
- e) Explain rhyme with an example.
- f) Write an example of metaphor.
- g) What is imagery?

Q2) Identify the figures of speech in any five of the following: **[10]**

- a) 'Busy old fool, unruly sun _____'
- b) 'She's all states, and all princes _____'
- c) 'In every cry of every man,
In every infant's cry of fear,
In every voice: in every ban _____,
- d) 'Of marble men and maidens overwrought, _____'
- e) 'Thou still un ravish' bride of quietness _____'
- f) 'Thou dost float and run;
Like an unbodied joy whose race is just begun.'
- g) 'Our sweetest songs are those that tell of saddest thought'.

P.T.O.

Q3) Attempt any two of the following: [20]

- a) How does the poet use mythology, allegory and symbolism in "The Nightingale or Philomela"?
- b) Analyze "Sonnet 3" as an example of a Shakespearean Sonnet.
- c) What is a metaphysical conceit? How is it used in the poem "The Sun Rising"?

Q4) Attempt any two of the following: [20]

- a) Analyse the poem "London" against the background of an age impacted by the French revolution and the industrial revolution.
- b) Discuss in detail the central themes of the poem "Ode on a Grecian Urn".
- c) How does Shelley compare the Skylark's song and his own poetry in "To a Skylark"?

Q5) Explain with reference to the context of the following: (any two) [10]

- a) "But if thou live remembered not to be, Die single and thine image dies with thee".
- b) "Beauty is truth, truth beauty, – that is all ye know on earth, and all ye need to know".
- c) "Like a poet hidden
In the light of thought,
Singing hymns unbidden,
Till the world is wrought
To sympathy with hopes and fears it heeded not:"
- d) "Shine here to us, and thou art every where;
This bed thy center is, these walls, thy sphere".

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3640

[Total No. of Pages : 4

[5961]-311

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY

DSE-2A : Ancient Greek and Medieval Philosophy (Spl-2)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23422) (CBCS)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write the answers to the following questions in 100 words. (Any three) [15]

- a) Explain the meaning of the word sophist.
- b) Briefly describe the Dialogue Method of Socrates.
- c) Briefly explain the influence of ancient Greek philosophy.
- d) Briefly explain Aristotle's virtue ethics.
- e) Explain Plato's refutation of the theory that 'knowledge is opinion'.

Q2) Write answers to the following questions in 100 words. (Any three) [15]

- a) Briefly explain Socrates' view of knowledge.
- b) Explain the ethical thought of the Sophists.
- c) Explain Plotinus' concept of emancipation.
- d) Explain Plato's theory of virtue.
- e) Explain Aristotle's theory of golden mean.

P.T.O.

Q3) Write short notes (Any two):

[20]

- a) 'Matter' and 'Form' - Aristotle.
- b) Critique of Knowledge - Sophist.
- c) Philosophical Decay - John Scotts.
- d) Virtue and Beauty - Plotinus.

Q4) Write the answer to the following question in 400 words. (Any one)

[20]

- a) Explain Aristotle's concept of cause in detail
- b) Explain Plato's theory of idealism in detail.

Total No. of Questions : 4]

PA-3640

[5961]-311

S.Y. B.A.

PHILOSOPHY

DSE-2A : Ancient Greek and Medieval Philosophy (Spl-2)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23422) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) 'सोफिस्ट' या शब्दाचा अर्थ विशद करा.
ब) सॉक्रेटिसची संभाषण पद्धती थोडक्यात सांगा.
क) प्राचीन ग्रीक तत्त्वज्ञानाचा प्रभाव थोडक्यात विशद करा.
ड) अॅरिस्टॉटलचे 'सद्गुण' नितिशास्त्र थोडक्यात स्पष्ट करा.
य) प्लेटोने 'ज्ञान हे मत आहे' या सिद्धांताचे केलेले खंडन विशद करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) सॉक्रेटिसचा ज्ञान विषयक दृष्टिकोन थोडक्यात सांगा.
ब) सोफिस्टांचे नीति विचार स्पष्ट करा.
क) प्लॉटिनसची निःसरणवाद संकल्पना स्पष्ट करा.
ड) प्लेटोच्या सद्गुण सिद्धांताचे विवेचन करा.
य) अॅरिस्टॉटलचा सुवर्ण मध्य सिद्धांत विशद करा.

प्रश्न 3) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) 'द्रव्य' आणि 'आकार' - अ‍ॅरिस्टॉटल.
- ब) ज्ञानाची चिकित्सा - सोफिस्ट.
- क) तत्त्वज्ञानात्मक बहिष्कार - जॉन स्कॉटस्
- ड) सद्गुण आणि सुंदरता - प्लॉटिनस

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- अ) अ‍ॅरिस्टॉटलच्या कारण संकल्पनेचे सविस्तरपणे विवेचन करा.
- ब) प्लेटोचा कल्पनाविज्ञान सिद्धांत सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3753

[Total No. of Pages : 2

[5961]-312

S.Y. B.A.

TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT

Tourism Products of India (Vocational Stream)

(2019 Pattern) (Semester - III) (Paper - III) (Theory) (23861)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer **any eight** (Around 20 words each):

[16]

- a) Define tourism product.
- b) Classification of tourism product.
- c) Explain tourism resources.
- d) Types of heritage tourism.
- e) What is full form of UNESCO?
- f) What is full form of ICOMOS?
- g) What is full form of ASI?
- h) What is full form of INTACH?
- i) Define Islands.
- j) Define beaches.

P.T.O.

Q2) Write short notes on **any three** (Around 50 words each): **[18]**

- a) What do you understand by wildlife century?
- b) Elaborate the term "folk dance."
- c) Explain various beaches in the India.
- d) Explain the concept of "hill station".

Q3) Answer **any two** (Around 100 words each): **[16]**

- a) Explain the popular Hindu religious centers in India.
- b) Explain the concept of eco-tourism.
- c) Write about any five famous handicrafts of India?

Q4) Answer in detail **any one** (Around 500 words each): **[20]**

- a) Explain the classical dance of the India.
- b) Architectural heritage of India.

Total No. of Questions : 5

SEAT No.

PA-3642

Total No. of Pages : 2

[5961]-313

S.Y.B.A. (Semester - III)

URDU

23072-DSE-2A Study of Modern Prose Writing (Inshaiye)
(CBCS) (2019 Pattern)

Total Marks : 70]

[Time : 2½ Hours

ہدایات:

- (1) تمام سوالات لازمی ہیں۔
(2) بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[10]

سوال نمبر 1: اردو انشائیہ نگاری کے آغاز و ارتقاء کا محاسبہ کیجئے۔

یا

انشائیہ نگاری کے اصولوں پر روشنی ڈالئے۔

[15]

سوال نمبر 2: غبار خاطر کے اسلوب نگارش کی خوبیاں بیان کیجئے۔

یا

اردو نثر نگاری میں غبار خاطر کا ادبی مقام متعین کیجئے۔

[10]

سوال نمبر 3: مولانا ابوالکلام آزاد کی حیات و ادبی خدمات کا جائزہ لیجئے۔

یا

مولانا آزاد ایک بہترین انشائیہ نگار ہے۔ مدلل بحث کیجئے۔

P.T.O.

[15] سوال نمبر 4: مشتاق احمد یوسفی کی حیات و شخصیت کا احاطہ کیجئے۔

یا

مشتاق احمد یوسفی کے انشائیوں میں طنز و مزاح کے عنصر کو اجاگر کیجئے۔

[10] سوال نمبر 5: (الف) مندرجہ ذیل میں مولانا آزاد کے کسی ایک انشائیے کا خلاصہ بیان کیجئے۔

(a) چڑیا چڑے کی کہانی

(b) چائے

[10] سوال نمبر 5: (ب) مندرجہ ذیل میں مشتاق احمد یوسفی کے کسی ایک انشائیے کا خلاصہ بیان کیجئے۔

(a) کافی

(b) پڑیئے گریہاں

✓ ✓ ✓ ✓

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3643

[Total No. of Pages : 2

[5961]-314

S.Y.B.A.

HINDI (हिंदी) (SEC - 2A)

अनुवाद : स्वरूप एवं व्यवहार (तृतीय अयन)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23096)

वेळ : 2 घंटे]

[पूर्णांक : 25

सूचनाएँ :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[10]

- i) अनुवाद की विभिन्न परिभाषाओं का विवेचन कीजिए ।
- ii) अनुवाद की सहायक सामग्री पर प्रकाश डालिए ।
- iii) राष्ट्रीय एकता में अनुवाद की आवश्यकता स्पष्ट कीजिए ।
- iv) अनुवादक के लिए बहुआयामी व्यक्तित्व का होना आवश्यक क्यों माना जाता है?

प्रश्न 2) अ) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच मराठी वाक्यों का हिंदी में अनुवाद कीजिए :

[5]

- i) मी कधीही खोटे बोलत नाही.
- ii) नाटक करायची बंद करा.
- iii) दुरून डोंगर साजरे
- iv) खूप दिवसांनी दिसलात.
- v) तो वाऱ्याच्या विरुद्ध दिशेने चालत होता.
- vi) घोडयाला चार पाय असतात.
- vii) मी नेहमी तुझ्यासोबत असेन.

P.T.O.

- ब) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच अंग्रेजी वाक्यों का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [5]
- i) Hindi is the official language of India.
 - ii) I like to play cricket.
 - iii) Mind your own business.
 - iv) I am very happy today.
 - v) He is my best friend.
 - vi) Translation is an art
 - vii) Social networking sites provide a powerful platform.

प्रश्न 3) निम्नलिखित मराठी अथवा अंग्रेजी परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [5]

मनुष्य हा सामाजिक प्राणी आहे, तो नेहमी शांततामय जीवनासाठी चांगल्या सोबतीची व योग्य वातावरणाची अपेक्षा करतो. त्यासाठी त्याला काही मुलभूत गुण धारण करण्याची आणि त्यांच्या संवर्धनाची व त्यासाठी परिश्रमाची गरज असते. सर्वात महत्वाचे म्हणजे चांगला समजूतदारपणा व सामाजिक मनोवृत्तीची अत्यंत आवश्यकता असते. जर एखादा मनुष्य स्वतः सद्गुणी, विश्वासु आणि सत्यवादी असेल तर नक्कीच तो आनंदी वातावरण निर्माण करील.

अथवा

Man is Social Animal. He desires a good company and suitable surrounding for peaceful life. However he has to cultivate if with his own efforts and possess certain basic qualities. First of all sweet reasonableness combined with sociable nature is an essential quality. Then if a person himself possess the noble quality, honesty and truth. He is bound to create a happy atmosphere around him.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3754

[Total No. of Pages : 3

[5961]-315

S.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

SEC-1A : Samskritārnavaḥ

संस्कृतार्णवः

Gadya Vibhag and Padya Vibhag

गद्य व पद्य

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (23113) (Old General Paper - II)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) All questiona are compulsory.
सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 - 2) Figures to right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) Translate any one each from section 'A' and section 'B' in to Marathi or English. [10]

‘अ’ व ‘ब’ विभागातून प्रत्येकी एकाचे मराठी किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

SECTION - 'A'

विभाग - 'अ'

- i) ततो यावदसौ तद्वचः प्रतीतौ लोभात्सरः स्नातुं प्रविशति तावन्पङ्के निमग्नः पलायितुमध्तमः। पडके पतितं दृष्ट्वा व्याघ्रोडवदत् “अहह महापङ्के पतितोऽसि। अतस्त्वामहमुत्थापयामि” इत्युक्त्वा शनैः शनैरूपगाम्य तेन व्याघ्रेण धृतः स पान्यः अचिन्तयत्।
- ii) यथा ते तत्र वर्तेरन्। तथा वर्तेथा। अथाभ्याह्यातेसु से ब्राह्मणाः संमर्शिनः युक्ता आयुक्ताः। अलूक्षा धर्मकामाः स्युः। यथा ते तेसु वर्तेरन्। तथा तेसु वर्तेथाः। एस आदेशः एस उपदेशः।। एसा वेदोपनिसद्। एतदनुशासनम्।

P.T.O.

SECTION - 'B'

विभाग - 'ब'

- i) ममैवांशा जीवलोके जीवभूतः सनातनः।
मना सष्ठानीन्द्रियाणि प्रकृतिस्थानि कर्सति।
- ii) इति गुह्यतमं शास्त्रंमिदमुक्तं मयानघ
एतद् बुद्ध्वा बुद्धिमान्स्यात्कृतकृत्यश्च भारत।

प्र.1) C) अधोनिर्दिष्टं परिच्छेदं पठित्वा संस्कृतेन उत्तराणि लिखत (कान्यपि पञ्च) [5]

सिंहाकृतिः कनकतालसमानबाहुः मध्ये तनुर्मरुऽपक्षविलिप्त - पक्षः।

विष्णुर्भवद्विकसिताम्बुजपत्रनेत्रो नेत्रे ममाहरति बद्धुरिवा गतोऽयम।

भीमः- अतः खल्वहं प्राप्तः। मी मध्यम। त्वां खल्वहमं शब्दावयामि।

घटोत्कचः- किं भवानपि मध्यमः।

भीमः- न तावदपरः।

मध्यमोऽहमवध्यानामुत्सिक्तानां च मध्यमः।

मध्यमोऽहं क्षितौ भद्र भ्रातृणामपि मध्यमः।

- i) भीमं प्रश्नकः पृच्छति ?
ii) भीमाय कस्य उपमा प्रदत्ता ?
iii) भीमः के आहरति ?
iv) क्षितौ भीमः कीदृशः ?
v) भीमस्य बाहुवर्णनं कथं कृतम् ?
vi) भीमस्य पक्षः कथं वर्तते ?

प्र.2) Explain with reference to the context any one from each section 'A' and section 'B'. [10]

'अ' आणि 'ब' विभागातून प्रत्येकी एकाचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

SECTION - 'A'

विभाग - 'अ'

- i) वृद्धस्य विप्रचन्द्रस्य भवान् राहुरिवोत्थितः।
ii) स्वाध्यायप्रवचनाथ्यां न प्रमदितव्यम्।

SECTION - 'B'

विभाग - 'ब'

- i) पूज्ये च मातुश्चरणे गरिष्ठे।
- ii) स्तोत्रं पठित्वा मनुजोऽतिभवत्यां फलं तदालोक्य निजं भजेश्च।

प्र.2) C) संस्कृतेन उत्तराणि लिखत। (कान्यपि पञ्च) [5]

- i) भगवद्गीता कस्मिन् पर्वणि आगच्छति महाभारते?
- ii) 'दकलब्धिः' पाठस्य मूलाधारः कः?
- iii) द्वादशज्योतिर्लिङ्गस्तोत्रस्य रचयिता कः?
- iv) मध्यमव्यायोगः इत्येस रूपकप्रकारः कः?
- v) भीमस्य पत्नी का?
- vi) उत्तिष्ठत उत्तिष्ठत क्वमुप्तसिंहस्य आधारकाथस्य नाम किम्?

प्र.3) A) Write an essence of the lesson 'अनुशासनम्' in your own words. [12]

'अनुशासनम्' या पाठाचे सार तुमच्या शब्दात लिहा.

किंवा/OR

Write an essence of 'कङ्कणस्य तु लोभेन'

'कङ्कणस्य तु लोभेन' या पाठाचे तात्पर्य लिहा.

B) Write notes. (any one) [8]

टीपा लिहा. (कोणत्याही एकावर)

- i) हितोपदेशः
- ii) तैत्तिरीयोपनिषद्

प्र.4) A) Write the summary of the lesson 'दकलब्धिः' [12]

'दकलब्धिः' या पाठाचा सारांश लिहा.

OR/किंवा

Write the essence of 'पुरुषोत्तमयोगः'

'पुरुषोत्तम योगः' याचा सारांश लिहा.

B) Write notes. (any one) [8]

टीपा लिहा. (कोणत्याही एकावर)

- i) शङ्कराचार्यः
- ii) उत्तिष्ठ उत्तिष्ठ सुप्तसिंहाः

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3645

[Total No. of Pages : 4

[5961]-316

S.Y. B.A.

G-II : ANTHROPOLOGY

CC-1C : Indian Tribes

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23193)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on following (Any Three) :

[15]

- a) Concept of Tribals
- b) Types of Youth Dormitories
- c) Geographical Classification of Tribes
- d) Characteristics of Tribes
- e) Transport and communication

Q2) Answer any three of the following questions in 50 words each : [15]

- a) Write definition and characteristics of Tribes.
- b) Elaborate the universality of dormitory among the tribes.
- c) Explain the social and economic backwardness of tribals.
- d) Describe the history of tribals in brief.
- e) Write about displacement and rehabilitation of tribals.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each : [20]

- a) Elaborate the various causes of rise of youth dormitories in Indian Tribals.
- b) Explain the Geographical and Economical classification of Indian Tribes.
- c) Explain the structure of Youth Dormitories of Tribals.
- d) Explain the illiteracy in Indian Tribes.

P.T.O.

Q4) Answer any one of the following question in 300 words : [20]

- a) Write the various function of tribal youth Dormitories in details.
- b) Elaborate the problems of scheduled Tribes.

Total No. of Questions : 4]

PA-3645

[5961]-316

S.Y. B.A.

G-II : ANTHROPOLOGY

CC-1C : Indian Tribes

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23193)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही तीन) : [15]

- अ) आदिवासींची संकल्पना
- ब) युवागृहाचे प्रकार
- क) आदिवासींचे भौगोलिक वर्गिकरण
- ड) आदिवासींचे वैशिष्ट्ये
- इ) दळणवळण व वाहतुक

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [15]

- अ) आदिवासींची व्याख्या व वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) आदिवासी जमातीतील युवागृहांची सार्वत्रिकता विशद करा.
- क) आदिवासींचा सामाजिक आणि आर्थिक मागासलेपणा स्पष्ट करा.
- ड) भारतीय आदिवासींचा इतिहास थोडक्यात वर्णन करा.
- इ) आदिवासींचे विस्थापन आणि पुनर्वसन या बद्दल लिहा.

- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- अ) भारतीय आदिवासींमधील युवागृहाच्या उदयाची विविध कारणे विशद करा.
 - ब) भारतीय आदिवासींचे भौगोलिक व आर्थिक वर्गीकरण स्पष्ट करा.
 - क) आदिवासींच्या युवागृहांची संरचना स्पष्ट करा.
 - ड) भारतीय आदिवासींमधील निरक्षरता स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4)** खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही एक) : [20]
- अ) आदिवासींच्या युवा गृहीचे विविध कार्य सविस्तर लिहा.
 - ब) अनुसूचित जमातीच्या समस्या विशद करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3646

[Total No. of Pages : 4

[5961]-317

S.Y. B.A. (Semester - III)

GEOGRAPHY

SEC - 2A : Introduction to Geographical Information System

(2019 Pattern) (CBCS) (23206)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Draw neat diagrams wherever necessary.
- 4) Use of map stencil is allowed.

Q1) Write answers of the questions in about 20 words each (Any five): **[10]**

- a) What are the objectives of Geographical Information System?
- b) What is mean by spatial data?
- c) What is network data model?
- d) What are the four non-spatial data models?
- e) Give information about relational data model?
- f) State any two points about the use of Geographical Information System in regional planning?
- g) Define polygon data.

Q2) Write short notes in about 100 words each (Any two): **[8]**

- a) Data Attachment.
- b) Application of Geographical Information System in Agriculture.
- c) Raster & Vector.

P.T.O.

Q3) Write the answer of question in 150 words each (Any one) : **[7]**

- a) What is mean by geo-reference? How geo-referencing and digitization is important in Geographical Information System?
- b) What is digitization? How Point, Line and Polygon are use in Geographical Information System?

Total No. of Questions : 3]

PA-3646

[5961]-317

S.Y. B.A. (Semester - III)

GEOGRAPHY

SEC - 2A : Introduction to Geographical Information System

(2019 Pattern) (CBCS) (23206)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच) [10]
- अ) भौगोलिक माहिती प्रणालीची उद्दिष्टे कोणती आहेत?
ब) अभिक्षेत्रिय/अवकाशिक सांख्यिकी कशाला म्हणतात?
क) जाळीदर्शक सांख्यिकी प्रतिमाने म्हणजे काय?
ड) अ-अवकाशिक सांख्यिकीची चार प्रतिमाने कोणती?
इ) तर्कसंगत/संबंधयुक्त प्रतिमानाविषयी माहिती द्या.
फ) प्रादेशिक नियोजनात भौगोलिक माहिती प्रणालीची उपयोगिता सांगणारे दोन मुद्दे सांगा.
य) बहुभूजाकृती : व्याख्या सांगा.

- प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [8]
- अ) सांख्यिकीची जोडणी
ब) शेतीमधील भौगोलिक माहिती प्रणालीची उपयोगिता
क) जाळी प्रतिमान व सदिश प्रतिमान

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [7]

- अ) भूसंदर्भ म्हणजे काय? भौगोलिक माहिती प्रणालीत भूसंदर्भ आणि अंकीय नोंदणीकरणाचे महत्त्व कसे आहे?
- ब) अंकीय नोंदणी म्हणजे काय? बिंदू, रेषा आणि बहुभूजाकृतीचा वापर भौगोलिक माहिती प्रणालीत कशाप्रकारे केला जातो?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3647

[Total No. of Pages : 4

[5961]-318

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-1A S-1 : India's Internal Security - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23271)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any Three) [3 × 5 = 15]

- i) State the Importance of National Security.
- ii) State in brief the Concept of Indias Internal Security.
- iii) What are the parameters of Poverty?
- iv) Explain the Nature of Corruption.
- v) Explain the Meaning and Concept of Regionalism.

Q2) Answer the following questions in 300 Words each. (Any One) [1 × 15 = 15]

- i) What are the Values of India's National Security?
- ii) Describe in details the Causes and Effects of Corruption.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (Any Two)[2 × 10 = 20]

- i) Explain in detail the Meaning and Concept of India's National Security.
- ii) State the Economic dimension of the Problems of India's Internal Security.
- iii) Explain the Types of poverty.
- iv) Describe in detail the foundations of Regionalism in India.

P.T.O.

Q4) Write Short Notes (Any Four) :

[4 × 5 = 20]

- i) Scope of National Security.
- ii) National Counter Terrorism Center (NCTC)
- iii) Literacy
- iv) Types of Regionalism
- v) Secularism
- vi) Effects of Corruption on Society.

Total No. of Questions : 4]

PA-3647

[5961]-318

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE-1A S-1 : India's Internal Security - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23271)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [3 × 5 = 15]
- राष्ट्रीय सुरक्षेचे महत्व सांगा.
 - भारताची अंतर्गत सुरक्षेची संकल्पना थोडक्यात सांगा.
 - दारिद्र्याचे निकष कोणते?
 - भ्रष्टाचाराचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - प्रादेशिकतेचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) [1 × 15 = 15]
- भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षेची मुल्ये कोणती?
 - भ्रष्टाचाराची कारणे आणि परिणाम सविस्तर विशद करा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [2 × 10 = 20]
- भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षेचा अर्थ आणि संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
 - भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेच्या आर्थिक समस्यांचे पैलू सांगा.
 - दारिद्र्याचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - भारतातील प्रादेशिकतेचा पाया सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[4 × 5 = 20]

- i) राष्ट्रीय सुरक्षेची व्याप्ती
- ii) राष्ट्रीय दहशतवाद विरोधी केंद्र (NCTC)
- iii) साक्षरता
- iv) प्रादेशिकतेचे प्रकार
- v) धर्मनिरपेक्षता
- vi) भ्रष्टाचाराचे समाजावर होणारे परिणाम

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3648

[Total No. of Pages : 1

[5961] - 319

S.Y. B.A.

ENGLISH (Skill Enhancement Course)

SEC - 2A : A Certificate Course in Skill Development
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23334)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any ONE of the following : [10]

- a) Sanket meets his friend Sameer after a long time in Mumbai. He became very happy to see him. Write a conversation using the greetings and responses to greetings.
- b) Sarath and Gagan are supposed to be talking about the recent Cricket Match. You do not have a conversational companion. You join their conversation. Write this in dialogue form.

Q2) Attempt any ONE of the following : [10]

- a) Sarang wants to use your computer for an hour. You permit him to use it. Write this in the form of a dialogue.
- b) What is digital literacy? Give some examples of it.

Q3) Attempt any ONE of the following : [5]

- a) Your friend Pankaj wants to invite you to a Movie on Sunday. You are free & you accept the invitation. Write a brief dialogue.
- b) What are good presentation questions?

Total No. Of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3649

[Total No. of Pages : 3

[5961]-320

S.Y.B.A.

MATHEMATICS

DSE1A:MS-1:Problem Course Based on MG-3 and AMG-3
(2019 Pattern) (Semester - III) (23341)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any Five of the following.

[10]

- a) Draw a 2-regular graph on four vertices.
- b) Does there exist a graph with five vertices and degree of each vertex is three. Justify your answer.
- c) Draw a wheel graph $W_{1,4}$.
- d) Find adjacency matrix of the complete graph K_3 .
- e) Find domain of the function $f(x, y) = \frac{1}{x-y}$.
- f) Find f_x and f_y for the function $f(x, y) = x^2 + y^2$.
- g) Evaluate: $\lim_{(x,y) \rightarrow (1,1)} 2x + 3y$

P.T.O.

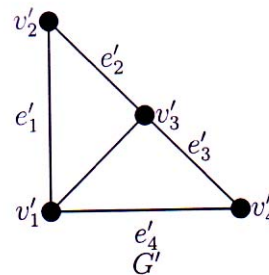
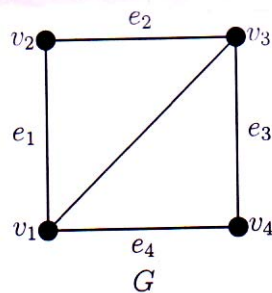
Q2) Attempt any Four of the following.

[20]

- Show that the degree sequence 4,3,3,3,2,2,1,0 is graphical.
- Draw a graph represented by the adjacency matrix given below:

$$A(G) = \begin{bmatrix} 0 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 1 & 0 \end{bmatrix}$$

- Determine whether the following two graphs are isomorphic or not?

- Draw any five subgraphs of the complete graph K_4 .
- For which values of n the complete graph K_n has Euler circuit.
- If T is a tree with 15 vertices then find the number of pendant and non pendant vertices in T .

Q3) Attempt any Four of the following.

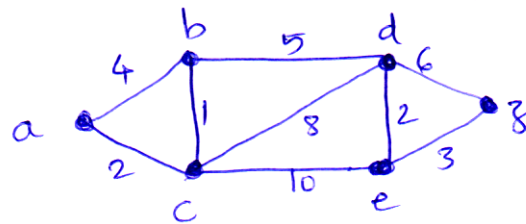
[20]

- Using $\epsilon - \delta$ definition show that $\lim_{(x,y) \rightarrow (0,0)} \frac{3x^2y}{x^2 + y^2} = 0$.
- Using Sandwich Principle show that $\lim_{(x,y) \rightarrow (0,0)} \frac{x^2 \sin^2 y}{x^2 + 2y^2} = 0$.
- If $f(x, y) = x^3 + x^2y^2 + y^2$, find $f_x(1,2)$ and $f_y(1,2)$.
- Show that $f(x, y) = xe^{xy}$ is differentiable at $(1,0)$.
- Find local minimum and local maximum of the $f(x, y) = xy - 2x - 2y - x^2 - y^2$.
- Evaluate $\iint_R \sin(x-y) dA$, where $R = \{(x, y) : 0 \leq x \leq \frac{\pi}{2}, 0 \leq y \leq \frac{\pi}{2}\}$.

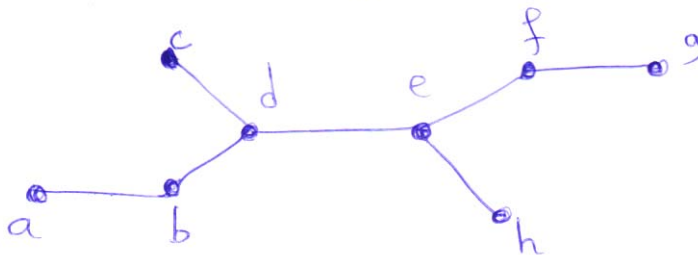
Q4) Attempt any Two of the following.

[20]

- a) Evaluate by changing the order of the integration $\int_0^1 \int_x^1 e^{\frac{x}{y}} dy dx$.
- b) Use Lagrange's multipliers to find the maximum and minimum values of $f(x, y) = x^2 y^2 z^2$ subject to the given constraint $x^2 + y^2 + z^2 = 1$.
- c) Using Dijkstra's algorithm find shortest path from a to z for the following graph.

- d) Find the center, eccentricity of each vertex radius and diameter of the following graph.

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

PA-3650

[Total No. of Pages : 2

[5961]-321

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**SEC-2A : Gender Spectrum and Media
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23375)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figure to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 200 words. (any one) **[10]**

- a) Discuss the representation of feminine identities in indian cinema.
- b) Explain fake news and role of Psychological factors.

Q2) Write short notes on. (any three) **[15]**

- a) Alternate sexualities in media.
- b) Need to study media.
- c) Capitalists and companies.
- d) The filter bubble.
- e) TV and advertisements.

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

PA-3650

[5961]-321

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

SEC-2A : Gender Spectrum and Media

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23375)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

- अ) भारतीय चित्रपटातील स्त्री अस्मितेच्या प्रतिनिधित्वावर चर्चा करा.
- ब) खोट्या बातम्या आणि मानसशास्त्रीय घटकांची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.2) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) माध्यमांमधील वैकल्पिक लैंगिकता
- ब) माध्यमाच्या अभ्यासाची गरज
- क) भांडवलदार आणि कंपन्या
- ड) माहितीचे बुडबुडे
- इ) टी.व्ही./दूरदर्शन आणि जाहिराती

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3651

[5961]-322

[Total No. of Pages : 2

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY

**DSE-1A : Indian Philosophy: Heterodox Systems
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (Special - I) (23421)**

Time : 2 ½ Hour]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write answers to the following questions in 100 words.(Any three) [15]

- a) Explain the general features of Indian philosophy.
- b) Explain the classification of Indian philosophy.
- c) Briefly explain the Jaina's Substance 'Jiva'.
- d) According to Kautilya, explain statement Lokayat as an Anvikshiki.
- e) Explain the Middle Path of the Buddha.

Q2) Write answers to the following questions in 100 words.(Any three) [15]

- a) Briefly discuss the definition and nature of Indian philosophy.
- b) Explain the types of 'Ajiva' in Jain philosophy.
- c) Explain 'Hinayana' and 'Mahayana' sects of Buddhist philosophy.
- d) Interpret the Pratyaksha Pramana of Carvakas.
- e) Explain the concept of 'Anvikshiki' in Indian philosophy.

Q3) Write short notes.(Any two) [20]

- a) Pratyasamutpada of Buddha.
- b) Anekantavada.
- c) Panchasheela.
- d) 'Purushartha' concept of Carvaka's.

Q4) Write the answer to the following question in 400 words.(Any one) [20]

- a) State what Indian philosophy is, explain its nature in detail.
- b) Discuss in detail the concept of 'Four Noble Truths' in Bouddha Darshan.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3651

[5961]-322

S.Y.B.A.

PHILOSOPHY

DSE-1A : Indian Philosophy: Heterodox Systems
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (Special - I) (23421)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) भारतीय तत्त्वज्ञानाची सर्व साधारण वैशिष्ट्ये विशद करा.
ब) भारतीय तत्त्वज्ञानाचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.
क) जैनांची 'जीव' द्रव्य थोडक्यात विशद करा.
ड) कौटिल्याच्या मते लोकायत एक अन्वीक्षिकी विधान स्पष्ट करा.
इ) बुद्धांचा मध्यम मार्ग विशद करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) भारतीय तत्त्वज्ञानातील व्याख्या व स्वरूपाचे थोडक्यात विवेचन करा.
ब) जैन तत्त्वज्ञानातील 'अजीवाचे' प्रकार विशद करा.
क) बौद्ध तत्त्वज्ञानातील 'हिनयान' व 'महायान' संप्रदाय विशद करा.
ड) चार्वाकांच्या प्रत्यक्ष प्रमाणाचे विवेचन करा.
इ) भारतीय तत्त्वज्ञानातील 'अन्वीक्षिकी' संकल्पना विशद करा.

प्र.3) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) बुद्धांचा प्रतीत्यसमुत्पाद.
ब) अनेकान्तवाद.
क) पंचशील.
ड) चार्वाकांची 'पुरुषार्थ' संकल्पना.

प्र.4) खालील प्रश्नांचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- अ) भारतीय तत्त्वज्ञान म्हणजे काय ते सांगून, त्याच्या स्वरूपाचे सविस्तर विवेचन करा.
ब) बौद्ध दर्शनातील 'चार आर्य सत्य' संकल्पनेची सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3652

[Total No. of Pages : 4

[5961]-323

S.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 2A : Development Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23442)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers to the following questions in 20 words.(Any eight) **[16]**

- a) Explain the meaning of Development Administration.
- b) Write two thinkers who contributed to the study of development Administration.
- c) In which book Rigg's presents the Ecological approach.
- d) What is e - Governance?
- e) State two disadvantages of Public - Private Partnership.
- f) State two characteristics of development administration.
- g) In which decade did development administration get legal recognition?
- h) State two advantages of e - Governance.
- i) What is Public - Private Partnership?
- j) State two reasons for the failure of Development Administration.

Q2) Write the answers to the following question in 50 words.(Any four) **[16]**

- a) State the characteristics of development administration.
- b) Explain Participatory approach to development administration.
- c) State the objective of e-Governance.
- d) Explain the importance of development administration.
- e) State the advantages of Public - private Partnership.
- f) Governance to citizen (G2C).

P.T.O.

Q3) Write the answers to the following question in 100 words each.(Any three) **[18]**

- a) Explain the nature of development administration.
- b) Discuss the origin of development administration.
- c) Explain the Ecological approach to development administration.
- d) State the types of Public - Private Partnership.

Q4) Write the answer to the following question in 200 words.(Any two) **[20]**

- a) Explain the scope of development administration.
- b) Discuss Rigg's model of development administration.
- c) Explain the importance of e-Governance by giving it definition.

Total No. of Questions : 4]

PA-3652

[5961]-323

S.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 2A : Development Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23442)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) विकास प्रशासनाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- ब) विकास प्रशासनाच्या अभ्यासात योगदान देणाऱ्या दोन विचारवंतांची नावे लिहा.
- क) रिगजने वातावरणात्मक दृष्टिकोन कोणत्या पुस्तकात मांडला आहे?
- ड) ई-प्रशासन म्हणजे काय?
- इ) सार्वजनिक-खाजगी भागीदारीचे दोन तोटे सांगा.
- फ) विकास प्रशासनाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- य) विकास प्रशासनास कायदेशिर मान्यता कोणत्या दशकात मिळाली?
- र) ई-प्रशासनाचे दोन फायदे सांगा.
- ल) सार्वजनिक खाजगी भागीदारी म्हणजे काय?
- व) विकास प्रशासनाच्या अपयशाची दोन कारणे सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) विकास प्रशासनाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) विकास प्रशासनातील सहभागात्मक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- क) ई-प्रशासनाची उद्दिष्ट्ये सांगा.
- ड) विकास प्रशासनाचे महत्व स्पष्ट करा.
- इ) सार्वजनिक-खाजगी भागीदारीचे फायदे सांगा.
- फ) शासन ते नागरिक ई-सेवा

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) विकास प्रशासनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) विकास प्रशासनाच्या विकासावर चर्चा करा.
- क) विकास प्रशासनातील वातावरणात्मक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- ड) सार्वजनिक-खाजगी भागिदारीचे प्रकार सांगा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) विकास प्रशासनाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) विकास प्रशासनातील रिगजच्या प्रारूपावर चर्चा करा.
- क) ई-प्रशासनाची व्याख्या सांगून महत्व स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4271

[Total No. of Pages : 3

[5961]-324

S.Y. B.A.

CC-1C : GENERAL FRENCH

(2019 Pattern) (Semester - III) (23033)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Q.1] Lisez le texte suivant et répondez aux questions suivantes :

[15]

De génération en génération

Autrefois, il y avait de grandes familles en Inde. Les grands-parents, les parents, les enfants, les oncles, les tantes et les cousins, tous habitaient ensemble dans une grande famille. Ainsi, on partageait les dépenses et autres responsabilités de la maison. Tous les enfants s'amusaient ensemble.

Autour des années 1980-90, un grand changement a eu lieu. La famille nucléaire est née pour des raisons diverses telles qu'un travail dans une autre ville, la recherche de l'indépendance et parfois, des conflits à l'intérieur de la famille. C'était une petite famille de 4 à 5 personnes : un couple et leurs enfants (2 ou 3).

Les familles nucléaires existent toujours, mais dans une version modifiée et encore diminuée. Elles sont encore plus petites, souvent avec un enfant unique, et même sans enfant.

Seulement la femme et son mari, sans enfant, sans aucune responsabilité !

Une solution très fréquente en Europe commence à apparaître en Inde : celle de l'union libre, appelée aussi concubinage (on dit « vivre en concubinage » ou être en couple non marié »).

Pour l'instant seule une toute petite partie des jeunes Indiens vit ainsi. Mais qui sait ce qui se passera à l'avenir ? Il y aura bientôt de plus en plus de couples qui vivront en concubinage. Il est aussi possible que, à l'avenir, l'homme ne soit plus un animal aussi social que maintenant et qu'il préférera vivre seul.

Questions :

1. Dites vrai ou faux : (3)
 - a. Il y a toujours de grandes familles en Inde.
 - b. La famille nucléaire peut être avec ou sans enfant.
 - c. L'union libre est assez fréquente en Inde.
2. Qu'est – ce que la famille nucléaire ? (1)
3. Comment la famille était – elle en Inde avant 1980? (1)
4. Quels sont les avantages de la famille-conjointe ? (2)
5. Quelles sont les raisons de la famille nucléaire ? (2)
6. Quelle solution est très fréquente en Europe pour vivre sans responsabilité ? (2)
7. Donnez le synonyme des mots suivants du texte ci-dessus: 1. baisser, 2. Célibataire(2)
8. L'homme ne soit plus un animal aussi social que maintenant, qu'en pensez – vous ? (2)

Q.2] A) Écrivez une composition sur UN des sujets suivants en 80 -100 mots: [08]

Mon sport favori

Ou

Un de vos anniversaires-remarquables.

P.T.O.

B) Écrivez un dialogue sur la situation suivante : [07]

Vous êtes allé(e) en France. Vous avez assisté à une fête là-bas. Vous racontez votre expérience à votre ami(e).

Q.3] A) Complétez avec le mot juste : (4)

1. La fête qui est célébrée entre les membres de la famille : _____.
2. Le mari de votre sœur, c'est votre _____.
3. Quand on mange avec prudence, on est au _____.
4. Un groupe de joueurs qui joue pour un club ou un pays : _____.

B) Donnez le contraire: (2)

1. Paresseux
2. occupé

C) Complétez les phrases avec « être en train de, au bout de » : (2)

1. Ne parlez pas quand je _____ enseigner.
2. _____ programmé, il a ouvert la parole.

D) Complétez les phrases avec le pronom démonstratif : (4)

1. Montre – moi ce pantalon. Je n'aime pas _____ - là.
2. Que veut – il ? Cette valise - ci ou _____.
3. Tu dois me rembourser ce stylo. _____ ne marche pas bien.
4. Cette cartes- ci sont grandes, alors que _____ sont petites

E) Remplacez les mots soulignés par le pronom possessif convenable : (4)

1. Ces lunettes sont à Delphine ? Non, ce sont à moi.
2. Votre fille est calme. Notre fille est agitée.
3. Ses yeux sont verts. Tes yeux sont noirs.
4. C'est leur voiture ? Non, c'est à nous.

F) Complétez les phrases avec : Or, Donc, Mais, Par ailleurs. (4)

1. Je suis déjà sur la voie, _____ le train n'est pas encore arrivé.
2. Kim est malade, _____ il ne va pas venir au film.
3. Il faut prendre des médicaments, _____ il faut que vous vous reposiez aussi.
4. Ils retournent avant 20h souvent, _____ ils ne sont pas encore retournés. quelque chose ne va pas.

Q.4] A) Conjuguez les verbes entre parenthèses au temps indiqué. (10)

1. Le bus _____ (arriver au futur proche) d'ici quelques minutes.
2. Le bébé _____ (s'endormir au passé récent).
3. Est – ce que tu _____ (lire au au passé composé) ?
4. En avenir, elle _____ (devenir au futur simple) la cheffe de cette entreprise.
5. Nous _____ (rentre au futur simple) l'année prochaine en Inde.
6. Elles _____ (finir au passé récent) leurs courses.
7. Marie _____ (tomber au passé composé) par l'escalier.
8. Je _____ (monter au passé composé) les valise au premier étage.
9. Attends ! je _____ (envoyer au futur proche) tout de suite.
10. Ils _____ (recevoir au présent) les lettres.

B) Remplacez les mots soulignés par les pronoms Y, En : (4)

1. Vous travaillez chez Renaut ? oui Je _____.
2. Quand sors – tu du bureau ? je _____ dans une heure.
3. Il achète des fruits pour le malade.
4. Est-ce que Sylvie habite rue de Buci ? Non, elle _____.

C) Mettez les phrases suivantes au négatif : (3)

1. Il achète quelques livres.
2. Antoine et Marie jouent du violon toujours ensemble.
3. Elle parle encore à son petit ami.

D) Complétez les phrases suivantes avec les adverbes de comparaisons : (3)

1. Cette chambre est _____ calme _____ l'autre. (+)
2. Elle est _____ grande _____ sa sœur. (-)
3. Tom est _____ intelligent _____ Jerry. (=)

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3654

[Total No. of Pages : 2

[5961]-325

S.Y.B.A.

URDU

CC - 1C : Prose & Poetry - Text

(2019 Pattern) (Semester - III) (23073)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

نوٹ : تمام سوالات کے جوابات مطلوب ہیں۔
نمبرات بائیں جانب درج ہیں۔

[12]

سوال نمبر ۱۔ اُردو نظم نگاری پر سیر حاصل بحث کیجئے۔
یا
اُردو نظم نگاری کی نشوونما کا جائزہ لیجئے۔

[12]

سوال نمبر ۲۔ نظیر اکبر آبادی کی شاعری کے فنی محاسن بیان کیجئے۔
یا
نظیر اکبر آبادی کی شاعری جدید اردو شاعری کا بہترین نمونہ ہے۔ مدلل بحث کیجئے۔

[12]

سوال نمبر ۳۔ سر سید احمد خان کی ادبی خدمات کا جائزہ لیجئے۔
یا
سر سید احمد خان کے رفقاء کی علمی خدمات کا احاطہ کیجئے؟

[10]

سوال نمبر ۴۔ (الف) کسی ایک نظم کا مرکزی خیال بیان کرتے ہوئے تشریح کیجئے؟
(۱) آدمی نامہ
(۲) شہر آشوب
(۳) روٹی نامہ

P.T.O.

[10]

(ب) کسی ایک مضمون کا خلاصہ لکھئے۔

(۱) بحث و تکرار

(۲) امید کی خوشی

(۳) اپنی مدد آپ

[14]

سوال نمبر ۵۔ کوئی سات اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجئے۔

(۱) دنیا میں اب قدیم سے ہے زر کا بندوبست

اور بے زر میں گھر کا نہ باہر کا بندوبست

(۲) مفلس کی کچھ نظر نہیں رہتی آن پر

دیتا ہے اپنی جان وہ ایک ایک نان پر

(۳) فرعون نے کیا تھا جو دعویٰ خدائی کا

شدا د بھی بہشت بنا کر ہوا خدا

(۴) زردار، بے نوا ہے، سو ہے وہ بھی آدمی

نعمت جو کھا رہا ہے، سو ہے وہ بھی آدمی

(۵) کوڑی ہے جن کے پاس، وہ اہل یقین ہے

کھانے کو ان کے نعمتیں سو بہترین ہیں

(۶) جب آدمی کے پیٹ میں آتی ہیں روٹیاں

پھولی نہیں بدن میں سماتی ہیں روٹیاں

(۷) روٹی نہ پیٹ میں ہو، تو پھر کچھ جتن نہ ہو

میلے کی سیر، خواہشِ باغ و چمن نہ ہو

(۸) کوڑی کے سب جہان میں میں نقش و نگین ہیں

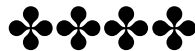
کوڑی نہ ہو تو پھر کوڑی کے تین تین ہے

(۹) جتنے سپاہی یاں تھے، نہ جانے کدھر گئے

دکھن کے تین نکل گئے، یا پیش تر گئے

(۱۰) جب مفلسی ہوئی، تو شرافت کہاں رہی

وہ قدر ذات کی، وہ نجابت کہاں رہی

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3655

[Total No. of Pages : 2

[5961]-326

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2 A : Digital Documentation

(2019 Pattern) (2 Credits) (Semester - III) (23177)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 200 words.(Any one) **[10]**

a) Write the types of Scanning.

OR

b) How the Text File is Converted to Text Image.

Q2) Answer the following questions in 200 words.(Any one) **[10]**

a) Write down the functions of visual editing of video.

OR

b) Explain the data security in details.

Q3) Write a short notes in 100 words. (Any one) **[5]**

a) File Formats.

OR

b) Data Storage.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3655

[5961]-326

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2 A : Digital Documentation

(2019 Pattern) (2 Credits) (Semester - III) (23177)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [10]

अ) स्कॅनिंग (Scanning) चे प्रकार लिहा.

किंवा

ब) टेक्स्ट फाईल (Text File) टेक्स्ट इमेज (Text Image) मध्ये कशी रूपांतरित केली जाते?

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [10]

अ) व्हिडीओच्या व्हिज्युअल एडिटिंग (Visual Editing) ची कार्ये लिहा.

किंवा

ब) डेटा सेक्युरिटी (Data Security) सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा 100 शब्दांत (कोणतेही एक) [5]

अ) फाईल फॉर्मॅट्स (File Formats)

किंवा

ब) डेटा स्टोरेज (Data Storage)

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3656

[Total No. of Pages : 2

[5961]-327

S.Y. B.A.

MATHEMATICS

DSE - 2A - MS - 2 : Number Theory

(2019 Pattern) (Semester - III) (23342)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any five of the following:

[10]

- a) State Fermat's Theorem.
- b) Find $[-3/2]$ and $[3/2]$.
- c) Define the term Diophantine Equation.
- d) Find the legendre symbol $\left(\frac{2}{13}\right)$.
- e) Find the value of $\phi(100)$.
- f) Find the lcm of 60 and 43.
- g) If a/b and b/c then prove that $a|c$.

Q2) Attempt any four of the following:

[20]

- a) If $a \equiv b \pmod{m}$ and $c \equiv d \pmod{m}$ then prove that,
 $a + c \equiv b + d \pmod{m}$.
- b) What is the highest power of 7 dividing 1000!?
- c) Let p be an odd prime. Then prove that, $\left(\frac{a}{p}\right)\left(\frac{b}{p}\right) = \left(\frac{ab}{p}\right)$.

P.T.O.

- d) Find values of x and y to satisfy $71x - 50y = 1$.
- e) If $F(n) = \sum_{d|n} f(d)$ for every positive integer n , then prove that
- $$\sum_{d|n} u(d)F\left(\frac{n}{d}\right).$$
- f) How many solutions are there to the congruence $x^2 \equiv -2 \pmod{61}$? Justify.

Q3) Attempt any four of the following: **[20]**

- a) Let $f(x) = x^2 + x + 7$. Find all roots of the congruence $f(x) \equiv 0 \pmod{15}$.
- b) By using Wilson's Theorem, show that $61! \equiv -1 \pmod{71}$.
- c) Prove that, $\frac{1}{5}n^5 + \frac{1}{3}n^3 + \frac{7}{15}n$ is an integer for every integer n .
- d) Find the values of $d(100)$ and $w(100)$.
- e) Find all solutions of the congruence $20x \equiv 30 \pmod{4}$.
- f) Prove that $4 \nmid n^2 + 2$ for any integer n .

Q4) Attempt any two of the following: **[20]**

- a) State and prove Chinese Remainder Theorem.
- b) Find all solutions of the Diophantine equation, $147x + 258y = 369$.
- c) If g is the greatest common divisor of b and c , then prove that there exists integers x_0 and y_0 such that, $g = (b, c) = bx_0 + cy_0$.
- d) i) Evaluate $\left(\frac{-23}{83}\right)$.
- ii) Find the remainder when $7^{202} + 11^{800}$ is divided by 101.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3657

[Total No. of Pages : 2

[5961]-328

S.Y. B.A. (Regular)

PHILOSOPHY (General)

CC-1C, G-2 : Philosophy of Indian Saints

(2019 Pattern) (Semester - III) (CBCS) (New) (23423)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the questions in 100 words. (Any Three) **[15]**

- a) Explain Tukarama's concept of God.
- b) Describe the concept of Arhart in Jainism.
- c) Discuss on Saint: as a socio-cultural reformer.
- e) Explain Gadage Baba's views on public Education.
- f) Explain Kabira's concept of 'Saheb'.

Q2) Answer the questions in 100 words. (Any Three) **[15]**

- a) Write the difference between concept of *Saint and Yati*.
- b) Describe saint Tukarama's concept of True religion.
- c) Explain Gadage Baba's views on *Andhashraddha nirmulan*.
- d) Explain in short Saint Tukadoji Maharaj's concept of '*Gramnirman Panchak*'.
- e) Explain the religious role of saint.

Q3) Write Short notes on any two in 200 words each. **[20]**

- a) Concept of Bodhisatva.
- b) Tukadoji Maharaj's Approach of National reconstruction.
- c) Saint Gadagebaba's concept of *Rokada Dharm. a*

Q4) Answer any one of the following question in 400 words. **[20]**

- a) State the social teachings of saints and bring out its socio -cultural significance.
- b) Explain fully saint Kabira's critique of Traditional Religion.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3657

[5961]-328

S.Y. B.A. (Regular)

PHILOSOPHY (General)

CC-1C, G-2 : Philosophy of Indian Saints

(2019 Pattern) (Semester - III) (CBCS) (New) (23423)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) तुकारामांची ईश्वर संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) जैन धर्मातील 'अहर्त' ह्या संकल्पनेचे वर्णन करा.
- क) 'संत सामाजिक-सांस्कृतिक सुधारक' चर्चा करा.
- ड) गाडगेबाबांचा लोकशिक्षणाविषयी दृष्टीकोण स्पष्ट करा.
- इ) कबीराची साहेब संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. [15]

- अ) 'संत' आणि 'यती' या दोन संकल्पनातील फरक लिहा.
- ब) संत तुकारामांची 'सत्यधर्म' या संकल्पनेचे स्पष्ट करा.
- क) गाडगेबाबांचा 'अंधश्रद्धा निर्मूलनाविषयी' दृष्टीकोण स्पष्ट करा.
- ड) तुकडोजी महाराजांची 'ग्रामनिर्माण पंचक' संकल्पना थोडक्यात सांगा.
- इ) संतांची धार्मिक भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर 200 शब्दांत संक्षिप्त टिपा लिहा. [20]

- अ) 'बोधिसत्त्व' संकल्पना
- ब) संत तुकडोजी महाराजांचा 'राष्ट्रीय पुनर्रचनेविषयी' दृष्टीकोण.
- क) संत गाडगेबाबांचा 'रोकडा धर्म' संकल्पना.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) संतांची सामान्य शिकवण सांगून तिचे सामाजिक व सांस्कृतिक महत्त्व सांगा.
- ब) संत कबीराची पारंपारिक धर्मावरील टीका सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3658

[Total No. of Pages : 2

[5961]-329

S.Y. B.A.

FUNCTIONAL ENGLISH

**Advanced Writing Skills and Introduction to Electronic Media
(2019 Pattern) (Semester - III) (23851) (Paper - III)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate marks.*

Q1) Answer the following questions:

[14]

- a) Write a sentence having S + V + A (Subject + Verb + Adjective) pattern.
- b) Identify the pattern of the sentence. 'They are doctors'.
- c) What are homonyms?
- d) Make a word from 'farm' with the help of suffixation.
- e) What are prefixes?
- f) Give any two words by using the prefix un -
- g) Identify the stem or the basic word in the word 'unwanted'.

Q2) Read the following sentences carefully and identify the related register/style
(Any 3 out of 4): **[6]**

- a) "To my country and my people, I pledge my devotion.
- b) "Come on dad! I promise to earn good grades in this exam."
- c) "Trespassers are strictly prohibited."
- d) I don't think it is a good idea to meet Sam on this eve. Just forget it.

P.T.O.

Q3) a) Write an application letter for the post of a clerk in the office of your college. Attach your biodata or resume. [12]

b) Write a letter to your mother for informing her about your job as a teacher.[8]

Q4) a) Define any Two of the following items: [8]

i) A laboratory

ii) A photo studio

iii) A bridge

iv) A Library

b) Describe any Two of the following items: [8]

i) The playground of your college

ii) A city that you like

iii) Botanical garden

iv) Road traffic

Q5) Answer the following questions: [14]

a) Write short notes on the following: [6]

i) Scope and features of creative writing.

ii) Commercial aspects of creative writing.

b) Write a script for the advertisement of a new soap named as 'Nirmal Sabun' or Product description of the same. [4]

c) Write two tag lines for the advertisement of a product named 'Niramaya Pure Cow Milk'. [4]

Total No. of Questions : 3

SEAT No.

PA-3757

Total No. of Pages : 2

[5961]- 330

S.Y.B.A. (Semester-III)

Arabic

23141:CC-1 Classical and Modern Prose & Poetry

(2019 Pattern)

Total Marks : 70]

[Time : 2 ½ Hours

Instructions to the candidates :

- 1) Attempt all questions.
- 2) Figures to the right side indicate full marks.

Q.1 Translate any three of the following Quranic Surahs: [30]

a) Al-Fateha	b) A l- Qadr
c) Al- Teen	d) Al - Falaque

Q.2 Translate any two of the following Passages into Urdu / Eng / Marathi . [20]

(الف) طَلَعَ الْفَجْرُ وَأَدْنَى الْمُؤَدَّنِ وَاسْتَيْقَظَ الْمُسْلِمُونَ . مَا جَسَّ اسْتَيْقَظَ

وَ تَوَجَّهَ إِلَى الْمَسْجِدِ لِلصَّلَاةِ . هُوَ فَتَحَ الْعَنْقِيَّةَ صَلَاةِ الصُّبْحِ .

جَاءَ الْمُسْلِمُونَ وَ تَوَضَّأُوا وَ خَرَجَ الْإِمَامُ مِنْ حُرَّتِهِ كَبِيرًا الْمُؤَدَّنِ وَقَالَ

” قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ “ قَامَ الْمُسْلِمُونَ فِي صُفُوفٍ . بِنِظَامٍ حَسَنٍ وَ

صَلُّوا بِأَجْمَاعَةٍ سَلَّمَ الْإِمَامُ وَ سَلَّمَ الْمُضَلُّونَ وَ انْتَهَتْ الصَّلَاةُ .

(ب) جَاءَ سَاعِيُ الْبَرِيدِ حَامِلًا . بَرِيدَ الْيَوْمِ وَ سَلَّمَ الْبَرِيدُ إِلَى سَاجِدٍ .

مَسَاجِدِ سَاجِدٍ لَتَسَلَّمَ الْبَرِيدُ وَ فَتَحَ الظَّرْفَ مُرْعَاً فَقَرَأَ خِطَابًا وَاقِفًا

جَاءَ إِلَى أَبِيهِ أَبُوهُ وَ سَأَلَهُ قَائِلًا . مِنْ أَيْنَ جَاءَ الْخِطَابُ فَنَاجَا بِ سَاجِدٍ

أَبَاهُ فَرِحًا . إِنَّ هَذَا الْخِطَابَ وَرَدَ مِنْ كَلْكَلَةٍ مِنْ عِنْدِ صَدِيقِي هُوَ دَعَاتِي

P.T.O.

إلى كَلَكَّةٍ عَلَى عَجَلٍ . ثُمَّ قَدِمَ مَا جَدَّ الْخِطْبَ مَفْتُوْحًا إِلَى أَبِيهِ
 (ج) فِي طَرِيقِ مَنْزِلِنَا دُكَّانَ الْبِقَالِ هُوَ كَبِيرٌ جَدًّا يُفْتَحُ صَبَا حَا مُبَكَّرًا
 وَيُخْلَقُ عِشَاءً أَكُلُ شَيْءٍ وَضِعَ فِيهِ بِنِظَامٍ حَسَنٍ فِيهِ كُلُّ نَوْعٍ مِنْ
 أَنْوَاعِ الْمَنَّاكُولَاتِ كُلُّ الْمَأْكُولَاتِ جَيِّدَةٌ وَنَظِيفَةٌ . أَسْعَارُفَ الْآشْيَاءِ
 مَنَا سِبَبَةٌ يُبَاعُ كُلُّ شَيْءٍ بِسِعْرِ مُحَدِّدٍ فِي دُكَّانِ الْبِقَالِ أَرْزُ . رَقِيقٌ .
 عَدَسٌ . صَابُونٌ . شَائِي كُلُّ نَوْعٍ فِي صُنْدُقٍ أَوْ عَايِ رَفٍّ .

Q.3 Translate and Explain the following Poem "في مدح السفر"
 Fi-Mad- his - Safar :

[20]

- (a) مَا فِي الْمَقَامِ لِلَّذِي عَقَلَ وَذِي أَدَبٍ
 مِنْ رَاحَةٍ فَدَعِ الْآ وَطَانَ وَأَغْتَرِبْ
 (b) سَا فِرْ تَجِدْ عِوَضًا عَسَمَنْ تَفَارِقُهُ
 وَأَنْصَبْ فَإِنَّ لَذِيذَ الْعَيْشِ فِي النَّصْبِ .
 (c) ابْنِي رَأَيْتُ وَقُوفَ الْمَاءِ يُفْسِدُهُ
 إِنَّ سَنَالَ طَابَ وَإِنْ لَمْ يَجْرِ لَمْ يَطِيبْ .
 (d) أَلَا سَدُّ لَوْلَا فِرَاقُ الْغَابِ مَا افْتَرَسَتْ
 وَالسَّهْمُ لَوْلَا فِرَاقُ الْقَوْسِ لَجَّ يُصِيبُ .
 (e) وَالشَّمْسُ لَوَقَفَتْ فِي الْفُلْكِ دَائِمَةً
 لِمَلَّهَا النَّاسُ مِنْ عَجَمٍ وَمِنْ عَرَبٍ .

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3660

[5961]-331

[Total No. of Pages : 2

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE - 2A : History of East Asia

(2019 Pattern) (Semester - III) (23173)

Time : 2 ½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words. (Any one) **[15]**

- a) Explain three political principles of Dr.Sun-Yet-Sen.
- OR
- b) Explain the 21 demands of Japan in detail.

Q2) Answer the following question in 300 words.(Any one) **[15]**

- a) Briefly review of the achievements of yuan-shih-kai.
- OR
- b) Examine the domestic policy of chiang-kai-shek.

Q3) Answer the following questions in 200 words.(Any two) **[20]**

- a) Write the objects of the 'First five year plan' of china.
- b) Review Mao-Tse-Tung's achievements in chinese history.
- c) Write provisions of Anglo-Japan treaty of 1902.
- d) Elaborate the economic progress of Japan after world war II.

Q4) Short notes. (Any four) **[20]**

- a) Open Door policy.
- b) China's Taiwan policy.
- c) India- china war (1962).
- d) Genro.
- e) Rome-Berlin-Tokyo.
- f) General Mac Arther.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3660

[5961]-331

S.Y. B.A.

HISTORY

DSE - 2A : History of East Asia

(2019 Pattern) (Semester - III) (23173)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) डॉ.सन्-यत्-सेन यांची तीन राजकीय तत्वे स्पष्ट करा.
किंवा
ब) जपानच्या 21 मागण्या सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) युआन-शि-काईच्या कामगिरीचा आढावा घ्या.
किंवा
ब) चॅंग-कै-शेकच्या अंतर्गत धोरणाचे मूल्यमापन करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]
अ) चीनच्या पहिल्या पंचवार्षिक योजनेची उद्दिष्टे लिहा.
ब) चीनच्या इतिहासात माओ-त्से-तुंग यांच्या कामगिरीचा आढावा घ्या.
क) इंग्लंड-जपान करारातील (1902) तरतुदी लिहा.
ड) दुसऱ्या महायुद्धानंतर जपानने केलेल्या आर्थिक प्रगतीची माहिती द्या.
- प्र.4)** टीपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
अ) मुक्तद्वार धोरण
ब) चीनचे तैवान संबंधीचे धोरण
क) भारत-चीन युद्ध (1962)
ड) जेन्नो
इ) रोम-बर्लिन-टोकिओ अक्ष
फ) जनरल मॅक ऑर्थर

❖ ❖ ❖

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3662

[Total No. of Pages : 2

[5961]-333

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

SEC - 1A G2 : Welfare, Justice and Citizenship

(2019 Pattern) (Semester - III) (23374)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes.(Any three) **[15]**

- a) Preamble of constitution.
- b) Concept of exploitation.
- c) Restructuring of social welfare in Globalization.
- d) Minorities - a vulnerable sections.
- e) Characteristics of five year plan.

Q2) Answer the following questions in 50 words each.(Any three) **[15]**

- a) State the meaning of vulnerable sections.
- b) State the characteristics of 73rd Amendment.
- c) Write on protected constitutional provisions of Dalits.
- d) Discuss on the rights of children.
- e) Write on Directive principles in Indian constitution.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (Any two) **[20]**

- a) Discuss on the historical background of social welfare.
- b) State the characteristics of the Mid day Meal schemes.
- c) Elaborate the role of social Movement in social welfare.
- d) Discuss on the challenges of liberatization in India.

Q4) Answer the following questions in 300 words. (Any one) **[20]**

- a) Define social justice. Explain the nature of social justice in India.
- b) State the fundamental Rights and Duties in Indian constitution.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3662

[5961]-333

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

SEC - 1A G2 : Welfare, Justice and Citizenship
(2019 Pattern) (Semester - III) (23374)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) राज्यघटनेची उद्दिष्ट्ये
ब) शोषणांची संकल्पना
क) जागतिकीकरणातील सामाजिक कल्याणाची पुर्नबांधणी
ड) अल्पसंख्याक-एक असुरक्षित घटक
इ) पंचवार्षिक योजनेची वैशिष्ट्ये

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) असुरक्षित घटकांची संकल्पना लिहा.
ब) 73 वी घटना दुरुस्तीचे वैशिष्ट्ये लिहा.
क) दलितांच्या संरक्षणात्मक घटनात्मक तरतुदी.
ड) बालकांच्या हक्काची चर्चा करा.
इ) भारतीय संविधानातील मार्गदर्शक तत्वे लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) सामाजिक कल्याणाच्या ऐतिहासिक पार्श्वभूमीवर चर्चा करा.
ब) मध्यान्ह भोजन योजनेची वैशिष्ट्ये सांगा.
क) सामाजिक कल्याणाच्या विकासात सामाजिक चळवळीची भूमिका विशद करा.
ड) भारतातील उदारीकरणाच्या आव्हानावर चर्चा करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- अ) सामाजिक न्यायाची व्याख्या लिहा. भारतातील सामाजिक न्यायाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) भारतीय संविधानातील मुलभूत हक्क व कर्तव्य सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3765

[Total No. of Pages : 4

[5961]-334

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

(DSE-1A) : Personnel Administration

(2019 Pattern) (Semester - III) (23441)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions :

[16]

- a) State two types of training.
- b) What is Civil Service?
- c) State two features of Personnel administration.
- d) State recruitment methods.
- e) What is Spoils system?
- f) State two benefits of retirement.
- g) What is personnel administration?
- h) State importance of promotion.
- i) In POSDCORB, the letter 'P' stands for?
- j) Spoils system is associated with which country?

Q2) Attempt any four questions (50 words) :

[16]

- a) Indian Civil Services.
- b) Training-meaning.
- c) Principle of Merit.

P.T.O.

- d) Significance of Civil service.
- e) Objectives of Retirement
- f) Personnel Administration - meaning

Q3) Attempt any three questions (150-200 words) : **[18]**

- a) Explain functions of civil services.
- b) Explain principles of promotions.
- c) Write objectives of Training.
- d) Comment on merit system in Civil Services.

Q4) Attempt any two questions (200 words) : **[20]**

- a) Write functions of personnel administration in detail.
- b) Explain merits & demerits of principle of seniority.
- c) State meaning & importance of retirement.

Total No. of Questions : 4]

PA-3765

[5961]-334

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

(DSE-1A) : Personnel Administration
(2019 Pattern) (Semester - III) (23441)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) [16]

- अ) प्रशिक्षणाचे दोन प्रकार सांगा.
- ब) सनदीसेवा म्हणजे काय?
- क) कर्मचारीवर्ग प्रशासनाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) भरतीच्या पद्धती सांगा.
- इ) लूट पद्धती म्हणजे काय?
- फ) सेवा निवृत्तीचे दोन फायदे सांगा.
- य) कर्मचारीवर्ग प्रशासन म्हणजे काय?
- र) बढतीचे महत्व सांगा.
- ल) POSDCORB मधील 'P' म्हणजे काय?
- व) लूट पद्धती कोणत्या देशाशी संबंधित आहे?

प्रश्न 2) 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [16]

- अ) भारतीय सनदी सेवा
- ब) प्रशिक्षण – अर्थ
- क) गुणवत्तेचे तत्व

- ड) सनदी सेवेचे महत्व
- इ) सेवा निवृत्तीची उद्दिष्ट्ये
- फ) कर्मचारीवर्ग प्रशासन - अर्थ

प्रश्न 3) 150 ते 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [18]

- अ) सनदीसेवेची कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) बढतीची तत्वे स्पष्ट करा.
- क) प्रशिक्षणाची उद्दिष्ट्ये लिहा.
- ड) सनदीसेवेतील गुणवत्ता यावर भाष्य करा.

प्रश्न 4) 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) कर्मचारीवर्ग प्रशासनाची कार्ये सविस्तर लिहा.
- ब) जेष्ठता तत्वाचे गुण व दोष स्पष्ट करा.
- क) सेवानिवृत्तीचा अर्थ व महत्व सांगा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3664

[Total No. of Pages : 2

[5961]-335

S.Y.B.A.

PERSIAN(General Paper(Old G-2)

CC-2C : Poetry & Rhetoric

(2019 Pattern)(CBCS) (Semester III) (23142)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Express your thoughts on the characteristics of Umar Khayyam's poetry. [12]

OR

Give a detailed review of the literary services of Ameer Khusro.

Q2) Express your thoughts on the Sufi elements in Hafiz's poetry. [12]

OR

Comment on the style of Hafiz.

Q3) Write a detailed note on the living conditions of Shahriyar Tabrezi. [12]

OR

Give a detailed review of Allama Iqbal's literary services.

Q4) a) Write the Central idea of one of the following in Persian. [10]

(۱) در علوم مقام انسان

(۲) حکمت خیر کثیر است

(۳) خرابات فرنگ

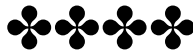
P.T.O.

b) Write the definition of any five of the following with examples. [10]

- (۱) فصاحت
- (۲) تضمین
- (۳) سوال و جواب
- (۴) ردالعجز علی الصدر
- (۵) علم بیان
- (۶) ایهام
- (۷) تجاهل عارفانه

Q5) Explain in Persian or translate any seven of the following couplets in English or Urdu or Marathi. [14]

- (۱) بیا که قصر امل سخت سست بنیاد است
بیار باده که بنیاد عمر بر بادست
- (۲) سال ها دل طلب جام جم از ما می کرد
و آنچه خود داشت ز بیگانه تمنا می کرد
- (۳) گوهری کز صدف گون و مکان بیرون است
طلب از گمشدگان لب دریا می کرد
- (۴) غلام همت آنم که زیر چرخ کبود
زهر چه رنگ تعلق پذیرد آزادست
- (۵) دیدمش خرم خندان قدح باده به دست
واندر آن آینه صد گونه تماشا می کرد
- (۶) گفتم این جام جهان بین به تو کی داد حکیم؟
گفت آن روز که این گنبد مینا می کرد
- (۷) که ای بلند نظر شاهباز سدره نشین
نشیم تونه این گنج محنت آبادست
- (۸) نصیحتی کنمت یاد گیر و در عمل آر
که این حدیث، ز پیر طریقتم یادست
- (۹) حسد چه می بری ای سست نظم بر حافظ؟
قبول خاطر و لطف سخن خداداست

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3665

[Total No. of Pages : 4

[5961]-336

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

**DSE - 1 A (3) : Western Political Thought
(2019 - Pattern) (Semester - III) (23161)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions.(20 words)

[16]

- a) State any two qualities of king according to Machiavelli.
- b) Who wrote the book 'Two treatises of Government'?
- c) State the two points of criticism on Plato's Ideal State.
- d) Which is the famous book of Aristotle?
- e) Which is the famous book of Machiavelli?
- f) Who is known as a utilitarian thinker?
- g) State two basic features of Plato's Ideal state.
- h) Write two points on slavery of Aristotle's thought.
- i) State the three types of Locke's Natural Rights.
- j) Write two objectives of Plato's education thoughts.

Q2) Attempt any four questions.(50 words)

[16]

- a) Write the eligibility criteria of Plato's philosopher king.
- b) Explain Aristotle's views on theory of Revolution.
- c) Discuss criticism of Machiavelli's human nature.
- d) Explain Locke's individualistic thoughts.
- e) State Aristotle's classification of state.
- f) Explain Machiavelli's attitude towards Religion and Morality.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions.(100 words)

[18]

- a) Examine Plato's idea of the ideal state.
- b) Explain Aristotle's transition cycle of state.
- c) Discuss Machiavelli's views on state.
- d) Explain the features of locke's Social contract.

Q4) Attempt any two questions.(500 words)

[20]

- a) Examine criticism of Plato's theory of Justice.
- b) Explain Aristotle's view on slavery.
- c) Explain Machiavelli's views on human Nature.

Total No. of Questions : 4]

PA-3665

[5961]-336

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 1 A (3) : Western Political Thought
(2019 - Pattern) (Semester - III) (23161)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पुर्ण गुण दर्शवतात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंगजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) कोणतेही आठ प्रश्न सोडवा. (20 शब्दांत)

[16]

- मॅकिव्हेलीच्या मते राजाचे दोन गुण कोणते?
- 'टू ट्रीटीज ऑन गव्हर्नमेंट' या ग्रंथाचा लेखक कोण आहे?
- प्लेटोच्या आदर्श राज्यावरील दोन टिकेचे मुद्दे लिहा.
- अॅरिस्टॉटलचा सुप्रसिद्ध ग्रंथ कोणता?
- मॅकिव्हेलीचा सर्वात सुप्रसिद्ध ग्रंथ कोणता?
- उपयोगितावादी विचारवंत म्हणून कोणाला ओळखले जाते?
- प्लेटोची आदर्श राज्याची दोन मुलभूत तत्वे सांगा.
- अॅरिस्टॉटलच्या गुलामगिरी प्रथेचे दोन समर्थन मुद्दे लिहा.
- लॉकने मांडलले नैसर्गिक अधिकारांचे तीन प्रकार लिहा.
- प्लेटोच्या शिक्षण विचारांतील शिक्षणाचे दोन उद्देश्य लिहा.

प्र.2) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. (50 शब्दांत)

[16]

- प्लेटोच्या तत्वज्ञ राजाच्या पात्रतेचे निकष लिहा.
- अॅरिस्टॉटलचे क्रांतीसंबंधीचे विचार लिहा.
- मॅकिव्हेलीच्या मनुष्य स्वभावावरील आक्षेप लिहा.
- लॉकचे व्यक्तीवादी विचार लिहा.
- अॅरिस्टॉटलच्या राज्याचे वर्गीकरण लिहा.
- मॅकिव्हेलीच्या धर्म आणि नैतिकताविषयी विचार लिहा.

प्र.3) कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) प्लेटोच्या आदर्श राज्याच्या कल्पनेचे परिक्षण करा.
- ब) अॅरिस्टॉटलच्या राज्याचे परिवर्तन चक्र लिहा.
- क) मॅकव्हेलीचे राज्यसंस्थेबाबतचे विचार लिहा.
- ड) लॉकच्या सामाजिक कराराची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.4) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. (500 शब्दांत)

[20]

- अ) प्लेटोच्या न्याय सिद्धांताचे टिकात्मक परिक्षण लिहा.
- ब) अॅरिस्टॉटलचे गुलामगिरी विषयक विचार लिहा.
- क) मॅकव्हेलीचे मनुष्य स्वभावाविषयी विचार लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3666

[5961]-337

[Total No. of Pages : 4

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**DSE-1A-Gg-220(A) : Population Geography - I
(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23202)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams whenever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write answers to the following questions in 20 words each.(Any eight) **[16]**

- a) Write the definition of Population Geography?
- b) When was the first census started in India?
- c) Write any two factors which are responsible for the change in Population?
- d) Write the full form of NFHS?
- e) Write names of the any two means of birth control?
- f) Write the definition of infant mortality rate?
- g) Write two examples of seasonal migration?
- h) Write any two names of the types of migration according to the distance?
- i) Write any two names of the primary occupations?
- j) Write two state's names in India with the highest average life expectancy?

Q2) Write short note in about 50 words each.(Any three)

[18]

- a) Interdisciplinary nature of Population Geography.
- b) Census - Tool for collecting Population statistics.
- c) Rural to urban Migration.
- d) Population Pyramid.

P.T.O.

Q3) Write the answers of questions in 100 words each.(Any two) **[16]**

- a) Describe the importance of population Geography?
- b) Write information on international migration and internal migration?
- c) Write detail information on occupation structure?

Q4) Write the answer of questions in 300 words.(Any one) **[20]**

- a) Describe the relationship between Population Geography with other social sciences?
- b) Write the factors affecting on Population growth in detail?

Total No. of Questions : 4]

PA-3666

[5961]-337

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE-1A-Gg-220(A) : Population Geography - I
(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23202)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) लोकसंख्या भूगोलाची व्याख्या लिहा.
- ब) भारतात जनगणनेची सुरुवात प्रथम केंव्हा झाली?
- क) लोकसंख्येतील बदलासाठी कारणीभूत असलेल्या दोन घटकांची नावे लिहा.
- ड) NFHS चे पूर्ण रूप लिहा.
- इ) संतती नियमनाच्या दोन साधनांची नावे लिहा.
- फ) बालमृत्यूची व्याख्या लिहा.
- य) हंगामी स्थलांतराची दोन उदाहरणे लिहा.
- र) अंतरानुसार होणाऱ्या स्थलांतराच्या प्रकारांची नावे लिहा.
- ल) कोणत्याही दोन प्राथमिक व्यवसायांची नावे लिहा?
- व) सरासरी आयुर्मान अधिक असलेल्या भारतातील दोन राज्यांची नावे लिहा.

- प्र.2)** खालील प्रश्नांच्या प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [18]
- अ) लोकसंख्या भूगोलाचे आंतरविद्याशाखीय स्वरूप
 - ब) लोकसंख्येची आकडेवारी गोळा करण्याचे साधन-जनगणना
 - क) ग्रामीण ते शहरी स्थलांतर
 - ड) लोकसंख्या (शंकू) पिरॅमिड

- प्र.3)** खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [16]
- अ) लोकसंख्या भूगोलाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 - ब) आंतरराष्ट्रीय स्थलांतर आणि देशांतर्गत स्थलांतराची माहिती लिहा.
 - क) व्यावसायिक संरचनेची सविस्तर माहिती लिहा.

- प्र.4)** खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [20]
- अ) लोकसंख्या भूगोलाचा इतर सामाजिक शास्त्राशी असलेला सहसंबंध स्पष्ट करा.
 - ब) लोकसंख्या वाढीची कारणे सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PA-3776

[Total No. of Pages : 3

[5961]-338

S.Y. B.A.

RAAG SANGEET GAYAN

SEC-2A : Skill Development in Music

(राग संगीत गायन)

(2019 Pattern) (Semester - III) (22320)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना :

- 1) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- 2) उर्वरित पाच प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
- 3) सर्व प्रश्नांस प्रत्येकी 5 गुण आहेत.

प्रश्न 1) कल्याण अथवा भैरव रागातील छोटा ख्यालाची बंदिश स्वरलिपीबद्ध करा. [5]

प्रश्न 2) छायानट अथवा बागेश्री रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [5]

प्रश्न 3) पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण माहिती लिहून त्या तालाचा ठेका एकपटीत लिहा. [5]

- अ) धमार
- ब) चौताल
- क) दीपचंदी

प्रश्न 4) व्याख्या लिहा (कोणत्याही पाच) : [5]

- अ) गायक
- ब) नायक
- क) ग्रह
- ड) न्यास
- इ) अंश
- फ) कलावंत

P.T.O.

- प्रश्न 5)** पुढीलपैकी कोणत्याही एका संगीततज्ञाचे जीवनचरित्र व सांगीतिक योगदान विस्तृत लिहा. [5]
- अ) बैजू बावरा
 - ब) उ. अब्दुल करीम खां
 - क) पं. रविशंकर

- प्रश्न 6)** पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा. [5]
- अ) खयाल गायकी
 - ब) धृपद-धमार गायकी
 - क) सुगम संगीत

Total No. of Questions : 6]

PA-3776

[5961]-338

S.Y. B.A.

RAAG SANGEET GAYAN

SEC-2A (22320) : Skill Development in Music (Tabla)

स्किल डेव्हलपमेंट इन म्युझिक (तबला)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23214) (CBCS)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उर्वरीतपैकी 5 पैकी कोणतेही 4 असे एकूण 5 प्रश्न सोडवा.
3) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 प्रमाणे समान गुण आहेत.
4) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) ताल त्रितालमध्ये एक रेला लिपिबद्ध करा. [5]
- प्रश्न 2) कोणत्याही एका तालाचे लेखन करा. [5]
अ) एकताल
ब) झपताल
- प्रश्न 3) ख्याल या गायन प्रकाराची विस्तृत माहिती लिहा. [5]
- प्रश्न 4) कोणत्याही एका कलाकाराचा जीवन परिचय व सांगीतिक योगदान लिहा. [5]
अ) पं. सामता प्रसाद
ब) उस्ताद झाकीर हुसेन
- प्रश्न 5) निबंध लिहा (कोणताही एक) [5]
अ) रियाजाचे महत्व
ब) तबला वादनाचे तंत्र
- प्रश्न 6) तिरकीट व गदिगन या बोलांची निकासपद्धती लिहा. [5]

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3668

[5961]-339

[Total No. of Pages : 4

S.Y.B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

SEC - 2A : Introduction To Human Rights & Duties

(2019 Pattern) (Semester - III) (23275)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Select the correct option for and rewrite the statement

[5]

- i) This is not the purpose of human rights education.
 - a) Promoting respect for human rights by all people
 - b) Developing human rights values
 - c) To develop friendship among all nations
 - d) Poverty alleviation

- ii) This is a lifelong process.
 - a) Human Rights Education
 - b) Human Education
 - c) Rights of Education
 - d) English Education

- iii) Who was the Chairman of the Drafting Committee of the Universal Declaration of Human Rights?
 - a) Margaret Thatcher
 - b) Indira Gandhi
 - c) Eleanor Roosevelt
 - d) Sirimavo Bandaranaike

- iv) The right to deny or deny asylum to an individual is granted to the nation concerned by any part of the Asylum Clause
 - a) Part-I
 - b) Part-II
 - c) Part-III
 - d) Part-IV

- vi) What right has the Supreme Court of India included as an integral part of the right to life and liberty?
 - a) Privacy
 - b) Freedom
 - c) Privacy and liberty
 - d) Rajashraya

P.T.O.

Q2) Write the answers in 100 words. (any three)

[12]

- a) What is Equality?
- b) State the meaning of Justice?
- c) Describe the types of vulnerabilities?
- d) Explain the role of Human Rights on Child Labour.
- e) State the role of the Human Rights Commission in India.

Q3) Write the answers in 200 words. (any one)

[08]

- a) State the role of the United Nation Human Rights Commission.
- b) Explain the Significance of Human Values.

Total No. of Questions : 3]

PA-3668

[5961]-339

S.Y.B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

SEC - 2A : Introduction To Human Rights & Duties

(2019 Pattern) (Semester - III) (23275)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडा आणि पुन्हा लिहा.

[5]

- i) मानव अधिकार शिक्षणाचा खालीलपैकी हा उद्देश नाही.
अ) सर्व लोकांना मानव अधिकाराप्रती आदरास प्रोत्साहन देणे
ब) मानव अधिकाराची मूल्ये विकसित करणे
क) सर्व राष्ट्रांमध्ये मैत्री विकसित करणे
ड) गरिबी दूर करणे
- ii) खालीलपैकी ही एक आजीवन प्रक्रिया आहे.
अ) मानवी अधिकार शिक्षण ब) मानवी शिक्षण
क) शिक्षणाचा अधिकार ड) इंग्रजी शिक्षण
- iii) मानवी अधिकारांच्या वैश्विक जाहीरनामाच्या मसुदा समितीचे अध्यक्ष कोण होते?
अ) मागरिट थॅचर ब) इंदिरा गांधी
क) एलिनोर रूझवेल्ट ड) सिरीमावो बंदरनायके
- iv) एखाद्या व्यक्तीला आश्रय न देण्याचा किंवा नाकारण्याचा अधिकार संबंधित राष्ट्राला आश्रय अधिकार कलमातील कोणत्या भागाद्वारे प्रदान केला जातो.
अ) भाग-I ब) भाग-II
क) भाग-III ड) भाग-IV
- v) भारताच्या सर्वोच्च न्यायालयाने जीवन व स्वातंत्र्याच्या अधिकाराचे एक अविभाज्य अंग म्हणून कोणत्या अधिकाराचा समावेश केला आहे?
अ) गोपनीयता ब) स्वातंत्र्य
क) गोपनीयता आणि स्वातंत्र्य ड) राजाश्रय

प्र.2) 100 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही तीन)

[12]

- अ) समानता म्हणजे काय?
- ब) न्यायाचा अर्थ सांगा?
- क) असुरक्षेच्या प्रकारांचे वर्णन करा?
- ड) मानवी हक्कांची बाल कामगार संदर्भातील भूमिका स्पष्ट करा.
- इ) भारतातील मानवाधिकार आयोगाची भूमिका सांगा.

प्र.3) 200 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही एक)

[8]

- अ) संयुक्त राष्ट्र मानवाधिकार आयोगाची भूमिका सांगा.
- ब) मानवी मूल्यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PA-3669

[5961]-340

S.Y. B.A.

ENGLISH

DSE - 1A - Appreciating Drama

(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23331) (Old Special Paper - I)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three questions of the following (3 out of 5): **[15]**

- a) What obstacles do Hermia and Lysander have to face before they get married?
- b) What different kind of love do you come across in the play, A Midsummer Night's Dream?
- c) What is the effect of the juice of the magic flower upon the young lovers?
- d) What kind of understanding Nick Bottom, Francis Flute and Others possess of the theatre?
- e) Which part of the play do you like the most and why?

Q2) Answer any three questions of the following (3 out of 5): **[15]**

- a) Write a short note on the different settings imagined by Shakespeare in the play.
- b) What is the reason of quarrel between Oberon and Titania?
- c) Who is Egeus? Why does he take his daughter, Hermia to Theseus's Court?
- d) What story of Pyramus and Thisbe is presented by the rude mechanicals as Puck calls the labourers?
- e) How does confusion among the young lovers gets cleared in the forest?

P.T.O.

Q3) Answer any one question of the following (1 out of 2): **[10]**

- a) Write a note on the efforts made by Common Craftsmen from Athens to present a play on the occasion of the royal wedding.
- b) Attempt the character sketch of Puck underlining his important role in the play.

Q4) Answer any one question of the following (1 out of 2): **[10]**

- a) Jealousy is one of the important themes of the play. Elaborate on this idea.
- b) Discuss the play, A Midsummer Night's Dream, as a Comedy.

Q5) Answer any four questions of the following (4 out of 6): **[20]**

- a) Explain 'Plot' as the main element of Drama.
- b) Differentiate between 'round character' and 'flat character'.
- c) Discuss Drama as the performing art form.
- d) Explain in brief the three unities in Drama.
- e) Comment on 'Theme' as an important element of Drama.
- f) What is a problem play? Give suitable examples.
- g) Explain in brief the term 'Setting'.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3670

[Total No. of Pages : 4

[5961]-341

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC-1C : District Administration

(2019 Pattern) (Semester - III) (23443)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write answers to any eight of the following Questions (20 words) : [16]

- a) What is the meaning of district administration?
- b) State two principles of district administration.
- c) Explain the importance of district administration.
- d) State two points of development of district administration.
- e) State two functions of the District collector.
- f) What is the meaning of law and order.
- g) State two principles of law and order.
- h) Under whom does the Revenue administration function?
- i) State two functions of a circle.
- j) State the role of Talathi.

Q2) Write any four of the following questions (50 words) :

[16]

- a) Functions of District officer as Election officer.
- b) District Administration components - Revenue.
- c) District magistrate.
- d) District Treasury.
- e) Circle Inspector.
- f) Land Revenue.

P.T.O.

Q3) Write any three of the following questions (100 words) : [18]

- a) Explain the principle of district administration.
- b) What mechanism is used for law and order.
- c) State the function of Tehsildar.
- d) Explain the role of police force.

Q4) Write any two of the following questions (200 words) : [20]

- a) State the Historical background of district administration.
- b) State the nature of work of District officer.
- c) State the function of Talathi in revenue administration.

Total No. of Questions : 4]

PA-3670

[5961]-341

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC-1C : District Administration

(जिल्हा प्रशासन)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23443)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा (20 शब्दात) :

[16]

- अ) जिल्हा प्रशासनाचा अर्थ सांगा.
- ब) जिल्हा प्रशासनाचे कोणतेही दोन तत्व सांगा.
- क) जिल्हा प्रशासनाचे महत्त्व सांगा.
- ड) जिल्हा प्रशासनाच्या विकासाचे दोन मुद्दे सांगा.
- इ) जिल्हा अधिकारीची दोन कार्ये सांगा.
- फ) कायदा व सुव्यवस्था म्हणजे काय?
- य) कायदा व सुव्यवस्थेची दोन तत्वे सांगा.
- र) महसूल प्रशासन कोणाच्या अंतर्गत कार्य करते.
- ल) सर्कलचे दोन कार्ये सांगा.
- व) तलाठीची भूमिका सांगा.

- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणत्याही चार टीपा लिहा (50 शब्दात) : [16]
- अ) जिल्हा अधिकारीचे निवडणूक अधिकारी म्हणून कार्य.
 - ब) जिल्हा प्रशासन घटक-महसूल.
 - क) जिल्हा दंडाधिकारी
 - ड) जिल्हा कोषागार
 - इ) मंडळनिरीक्षक
 - फ) जमीन महसूल

- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (100 शब्दात) : [18]
- अ) जिल्हा प्रशासनाचे तत्व सांगा.
 - ब) कायदा सुव्यवस्थेसाठी कोणकोणत्या यंत्रणांचा वापर केला जातो.
 - क) तहसिलदारचे कार्य सांगा.
 - ड) पोलिस दलाची भूमिका सांगा.

- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (200 शब्दात) : [20]
- अ) जिल्हा प्रशासनाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी सांगा.
 - ब) जिल्हा अधिकारीच्या कार्याचे स्वरूप सांगा.
 - क) तलाठीचे महसूल प्रशासनातील कार्य सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3782

[5961]-342

[Total No. of Pages : 2

S.Y.B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC-1 : Political and Legal Institutions in Ancient India

(2019 Pattern) (Semester - III) (General Paper - II) (23183)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (Any one) : **[15]**

a) State the literary sources for the study of Ancient Indian Institutions.

OR

b) Write in detail the 'Organic Theory' of State in Ancient India.

Q2) Answer the following questions in 300 words (Any one) : **[15]**

a) Explain the nature of Monarchical State.

OR

b) State the important Republics in Ancient India.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) : **[20]**

a) Take a review of Sabha as Ancient Indian Public Institutions.

b) Describe in detail the Function of Ancient Indian Ministry.

c) State various types of courts in Ancient period.

d) Explain the nature of Ancient Indian Judiciary.

Q4) Short Notes (any four) : **[20]**

a) Archaeological Sources.

b) Saptanga Theory of State.

c) Kingship of the Mauryas.

d) Functions of Samiti.

e) Importance of Ministry.

f) Ancient types of punishments.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3782

[5961]-342

S.Y.B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC-1 : Political and Legal Institutions in Ancient India

(2019 Pattern) (Semester - III) (General Paper - II) (23183)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

- अ) प्राचीन भारतीय संस्थांच्या अभ्यासाची वाङ्मयीन साधने सांगा.
किंवा
ब) प्राचीन भारतातील राज्याचा 'सेंद्रिय सिद्धांत' सविस्तर लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

- अ) राजेशाही राज्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
किंवा
ब) प्राचीन भारतातील महत्त्वाची गणराज्य सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) प्राचीन भारतातील लोकसंस्था म्हणून 'सभे' चा आढावा घ्या.
ब) प्राचीन भारतीय मंत्रीमंडळाच्या कार्याचे सविस्तर वर्णन करा.
क) प्राचीन काळातील न्यायालयांचे विविध प्रकार सांगा.
ड) प्राचीन भारतीय न्यायव्यवस्थेचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) पुरातत्त्वीय साधने
ब) राज्याचा सप्तांग सिद्धांत
क) मौर्यांचा राजपद सिद्धांत
ड) समितीची कार्ये
इ) मंत्रीमंडळाचे महत्त्व
फ) प्राचीन शिक्षेचे प्रकार

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3784

[Total No. of Pages : 2

[5961]-343

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

**DSE-2A : Developmental Psychology
(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23222)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Number to right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (Any Four) **[20]**

- a) Describe in detail the hazards of prenatal development.
- b) Explain the stages of mind given by sigmund freud.
- c) Explain the brief types of birth process.
- d) Explain various fetal stages.
- e) Explain the nature of development process.
- f) Explain the importance of heredity in human development.

Q2) Answer the following questions in 200 words each (Any Two) **[20]**

- a) Describe the physical changes in early childhood.
- b) Discuss in detail types of effective parenting.
- c) Discuss two stage of prenatal developmental stages.
- d) Explain in detail the motor development in infancy.

Q3) Answer the following question in 400 words each. (Any One) **[20]**

- a) Discuss in detail sigmund freud's psychoanalytical theory of development.
- b) Discuss in detail self, emotional and moral development in early childhood.

Q4) Write short notes.(any Two) **[10]**

- a) Assimilation.
- b) Physical growth in infancy.
- c) Chromosome and Genes.
- d) Identical twins.

❖ ❖ ❖

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3784

[5961]-343

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE-2A : Developmental Psychology
(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23222)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पुर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) जन्मपूर्व विकासअवस्थेतील धोके सांगा.
ब) सिग्मंड फ्रॉइड यांनी सांगितलेल्या मनाच्या अवस्था स्पष्ट करा.
क) जन्मप्रक्रियेचे प्रकार थोडक्यात स्पष्ट करा.
ड) गर्भावस्था सविस्तर स्पष्ट करा.
इ) विकास प्रक्रियेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
फ) मानवी विकासात आनुवांशीकतेचे महत्व स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) पूर्व बाल्यावस्थे मध्ये होणाऱ्या शारीरिक बदलांची माहिती द्या.
ब) प्रभावी पालकत्वाच्या प्रकारांची सविस्तर चर्चा करा.
क) जन्मपूर्व विकास अवस्थेतील दोन कालखंडाची चर्चा करा.
ड) शैशवावस्थेतील कारक विकास सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तरे लिहा। (कोणताही एक) [20]

- अ) सिग्मंड फ्रॉइड यांच्या विकासविषयक मनोविश्लेषणात्मक सिद्धांताची सविस्तर चर्चा करा.
ब) पूर्व बाल्यावस्थेतील स्वविकास, भावनिक विकास आणि नैतिक विकास याविषयी सविस्तर चर्चा करा.

प्र.4) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) आत्मसातीकरण
ब) शैशव अवस्थेतील शारीरिक वाढ
क) रंगसूत्रे आणि जनुके
ड) एकबीज जुळी

❖ ❖ ❖

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3673

[Total No. of Pages : 4

[5961]-344

S.Y. B.A. (Semester - III)

SOCIOLOGY

DSE - 2A : Society in India : Understanding Issues

(2019 Pattern) (CBCS) (23372)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes (Any three) :

[15]

- a) Structural Functional approach.
- b) Religious Minorities.
- c) Caste Inequality.
- d) Concept of Social problem.
- e) Sexual Violence.

Q2) Answer the following questions in 50 words (Any three) :

[15]

- a) Explain the concept of female foeticide.
- b) Explain the Nature of caste inequality and Discrimination.
- c) Discuss the concept of human trafficking.
- d) Explain the conflict Approach.
- e) Write the meaning of Religious Fundamentalism.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words (Any two) :

[20]

- a) Explain the consequence of Social Problem.
- b) Describe the causes of Domestic violence.
- c) Discuss the causes of caste inequality.
- d) Explain the nature of religious minorities.

Q4) Answer the following question in 300 words (Any one) :

[20]

- a) Discuss the meaning of gender Inequality. Explain the causes of gender inequality.
- b) Describe the meaning and characteristics of Social Problem.

Total No. of Questions : 4]

PA-3673

[5961]-344

S.Y. B.A. (Semester - III)

SOCIOLOGY

DSE - 2A : Society in India : Understanding Issues

(2019 Pattern) (CBCS) (23372)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टिपा लिहा. [15]

- अ) संरचनात्मक कार्यवादी दृष्टिकोन
- ब) धार्मिक अल्पसंख्याक
- क) जातीय विषमता
- ड) सामाजिक समस्येची संकल्पना
- इ) लैंगिक हिंसाचार

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा. [15]

- अ) स्त्रीभ्रूणहत्येची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) जातीय विषमता व भेदभावाचे स्वरूप विशद करा.
- क) महिलांची तस्करी ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) संघर्षात्मक दृष्टिकोन विशद करा.
- इ) धार्मिक मूलतत्त्ववाद संकल्पना स्पष्ट करा.

- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. [20]
- अ) सामाजिक समस्येचे परिणाम स्पष्ट करा.
 - ब) कौटुंबिक हिंसाचाराची कारणे विशद करा.
 - क) जातीय विषमतेची कारणे स्पष्ट करा.
 - ड) धार्मिक अल्पसंख्याक वादाचे स्वरूप विशद करा.

- प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [20]
- अ) लिंगभाव विषमतेचा अर्थ सांगून लिंगभाव व भेदभावाची कारणे स्पष्ट करा.
 - ब) सामाजिक समस्येचा अर्थ व सामाजिक समस्येची वैशिष्ट्ये विशद करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3786

[Total No. of Pages : 2

[5961]-345

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

SEC-2A (2) : Basics of Indian Constitution

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23444)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write answer of the following questions in 200 words (Any one) : **[10]**

- a) Explain the Historical background of Indian constitution.

OR

- b) Explain the features of the Indian Constitution.

Q2) Write answer of the following questions in 200 words (Any one) : **[10]**

- a) Explain the Right to Equality.
- b) Explain the Preamble of Indian Constitution.

Q3) Write notes (Any one) : **[5]**

- a) Constitutional Assembly
- b) Right to freedom

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3786

[5961]-345

S.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

SEC-2A (2) : Basics of Indian Constitution

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23444)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तर लिहा. (फक्त 1) [10]

अ) भारतीय राज्यघटनेची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.

किंवा

ब) भारतीय राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तर लिहा. (फक्त 1) [10]

अ) समतेचा हक्क स्पष्ट करा.

ब) भारतीय राज्यघटनेचा सरनामा स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणताही एक) [5]

अ) घटनासमिती

ब) स्वातंत्र्याचा हक्क

□□□

Total No. of Questions :2

SEAT No.

PA-3675

Total No. of Pages : 2

[5961]-346

S.Y.B.A. (Semester - III)

URDU

23074: SEC-2A Enhancement of Reading and Writing Skills
(CBCS) (2019 Pattern)

Total Marks : 25]

[Time :2 Hours

ہدایات:

(1) تمام سوالات لازمی ہیں۔

(2) بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[15] سوال نمبر 1: ترجمے کی اہمیت کو اجاگر کرتے ہوئے اس کے اصول و ضوابط متعین کیجئے۔

یا
خبروں کی مختلف اقسام قلمبند کیجئے۔

[10] سوال نمبر 2: اردو صحافت نگاری کی تاریخ پر روشنی ڈالئے۔

یا
مندرجہ انگریزی پیرا گراف کا صاف و سلیس اردو میں ترجمہ کیجئے۔

The human race is much indebted to science and it's inventions.

During the past two hundred years science has brought a great revolution in almost all the fields of life.

The conquest of time and space is a great achievement. The world has reduced to a small thing. The distances which were covered in months in past now can be covered only in hours. We can travel to the Moon and get its dust samples back to the Earth. The fast

P.T.O.

transportation system has made journey a pleasant experience. The journey to Europe and America has become common. Now it is possible to have lunch at Delhi, dinner at London and tomorrow breakfast at New York. If Ibn e Battuta had a second life, he would find the present world more pleasant as compare to the past world.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3676

[Total No. of Pages : 3

[5961]-347

S.Y. B.A.

हिंदी (HINDI)

CC-2C PH-2A : Prayojanmulak Hindi : Anuprayog

(प्रयोजनमूलक हिंदी : अनुप्रयोग)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23094)

समय : 2½ घण्टे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ :-

- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
- 2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित दीर्घोत्तरी प्रश्नों में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[21]

- अ) खेल जगत में बढ़ते हिंदी का महत्त्व विशद कीजिए?
- ब) प्रशासनिक कामकाज में हिंदी भाषा की उपयोगिता पर प्रकाश डालिए?
- क) पर्यटन क्षेत्र में हिंदी के महत्त्व को समझाइए?
- ड) बैंकिंग क्षेत्र में हिंदी की आवश्यकता को स्पष्ट कीजिए?
- इ) दूरसंचार के क्षेत्र में हिंदी के प्रयोग को रेखांकित कीजिए?

प्रश्न 2) निम्नलिखित दीर्घोत्तरी प्रश्नों में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[21]

- अ) प्रारूपण लेखन की महत्त्वपूर्ण बातों पर प्रकाश डालिए?
- ब) टिप्पण के प्रकारों को लिखिए?
- क) संक्षेपण लेखन सम्बन्धी महत्त्वपूर्ण बातों को स्पष्ट कीजिए?
- ड) पल्लवन का अर्थ लिखकर पल्लवन के नियमों को स्पष्ट कीजिए?
- इ) टिप्पण के आवश्यक गुण लिखिए?

P.T.O.

प्रश्न 3) निम्नलिखित दीर्घोत्तरी प्रश्नों में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [21]

- अ) कार्यालय ज्ञापन कब लिखा जाता है, उसके लेखन विधि को समझाइए?
- ब) परिपत्र लेखन की महत्त्वपूर्ण बातों को लिखिए?
- क) अधिसूचना किसे कहते हैं?
- ड) अधिसूचना कहाँ पर प्रकाशित की जाती है और अधिसूचना लेखन का हेतु लिखिए?
- इ) सरकारी पत्र की विशेषताएँ लिखिए?

प्रश्न 4) निम्नलिखित बहुविकल्पीय प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [7]

- i) संक्षेपण सदैव में लिखा जाता है।
 - अ) अन्य पुरुष में
 - ब) प्रथम पुरुष में
 - क) द्वितीय पुरुष में
 - ड) इनमें से कोई नहीं
- ii) अंग्रेजी शब्द Century के लिए हिंदी शब्द क्या हैं?
 - अ) शतक
 - ब) अर्धशतक
 - क) पचास
 - ड) विकेट
- iii) Agreement इस अंग्रेजी शब्द के लिए हिंदी शब्द लिखिए?
 - अ) अनुबंध
 - ब) कर
 - क) समझौता
 - ड) बकरार
- iv) संक्षेपण की विशेषताएँ हैं -
 - अ) संक्षिप्तता
 - ब) पूर्णता
 - क) क्रमबद्धता
 - ड) सभी सही हैं
- v) Drafting के लिए हिंदी शब्द क्या हैं?
 - अ) प्रारूपण
 - ब) टिप्पण
 - क) संक्षेपण
 - ड) पल्लवन

vi) पल्लवन के भाषा की विशेषताएँ हैं -

अ) स्पष्टता

ब) मौलिकता

क) सरलता

ड) तीनों सही हैं

vii) निविदा को अंग्रेजी में क्या कहा जाता है?

अ) Tender

ब) Tender division

क) Duration

ड) Letter

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3677

[Total No. of Pages : 4

[5961]-348

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE-2A : Political Journalism

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23162)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short answers (any eight) :

[16]

- a) State the meaning of journalism.
- b) Name two types of journalism.
- c) State two types of print media.
- d) Name two types of web media.
- e) State two benefits of television.
- f) What is electronic media?
- g) Write two features of the magazine.
- h) State the two benefits of Radio.
- i) State two disadvantages of web Journalism.
- j) Name two qualities of political journalist.

Q2) Write the answers in 50 words (any four) :

[16]

- a) History of World Journalism.
- b) The importance of Television.
- c) Indian Press Acts.
- d) Current News papers from India.
- e) Code of conduct.
- f) Election Report.

P.T.O.

Q3) Write the answers in 100 words (any three) :

[18]

- a) Magazines
- b) The role of News papers in Indian independence.
- c) Explain the principles of Political Reporting.
- d) Write the importance of the News papers.

Q4) Write the answers in 200 words (any two) :

[20]

- a) What is print media? Explain its types.
- b) Explain the history of post-independence journalism.
- c) Explain the meaning and nature of political journalism.

Total No. of Questions : 4]

PA-3677

[5961]-348

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE-2A : Political Journalism

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23162)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही आठ) :

[16]

- अ) पत्रकारितेचा अर्थ सांगा.
ब) पत्रकारितेचे दोन प्रकार सांगा.
क) मुद्रित प्रसारमाध्यमांचे दोन प्रकार सांगा.
ड) वेब माध्यमांचे दोन प्रकार सांगा.
इ) दूरचित्रवाणी माध्यमाचे दोन फायदे सांगा.
फ) इलेक्ट्रॉनिक माध्यमे म्हणजे काय?
य) मासिकाचे दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
र) रेडिओचे दोन फायदे सांगा.
ल) वेब पत्रकारितेचे दोन तोटे सांगा.
व) राजकीय पत्रकाराचे दोन गुण सांगा.

- प्रश्न 2)** 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [16]
- अ) जागतिक प्रत्रकारितेचा इतिहास
 - ब) दूरचित्रवाणी माध्यमाचे महत्व
 - क) भारतीय प्रेस कायदे
 - ड) भारतातील वर्तमान पत्रे
 - इ) आचारसंहिता
 - फ) निवडणूकीचा अहवाल

- प्रश्न 3)** 100 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [18]
- अ) मासिके
 - ब) भारतीय स्वातंत्र्यात वर्तमानपत्रांची भूमिका
 - क) राजकीय अहवालाची तत्त्वे स्पष्ट करा.
 - ड) वर्तमान पत्राचे महत्व लिहा.

- प्रश्न 4)** 200 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- अ) मुद्रित प्रसारमाध्यमे म्हणजे काय? त्याचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - ब) स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील पत्रकारितेचा इतिहास स्पष्ट करा.
 - क) राजकीय पत्रकारितेचा अर्थ व स्वरूप स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4463

[Total No. of Pages : 4

[5961]-349A
S.Y. B.A. (Semester - III)
संगीत सामान्य स्तर (General-3)
CC-1C(22317) : राग संगीत गायन
(2019 Pattern) (CBCS) (23213)

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला दोनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) अ) भातखंडे अथवा पलुस्कर लिपीमध्ये राग बिहागच्या छोटाख्यालाचे स्वरलेखन करा. [10]
ब) वृन्दावनी सारंग रागाची शास्त्रोक्त माहिती लिहा. [5]
- प्रश्न 2) अ) मालकंस रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [10]
ब) त्रिताल, धुमाळी, विलंबित एकताल पैकी कोणताही एक ताल माहितीसह लिपीबद्ध करा. [5]
- प्रश्न 3) अ) टिपा लिहा. (कोणतेही 2) [8]
i) तानांचे प्रकार
ii) धृपद - धमार गायकी
iii) गणितानुसार उत्तर भारतीय 32 थाटांची रचना
ब) थोडक्यात माहिती लिहा. (कोणतेही दोन) [12]
i) गान क्रिया - खटका, मुर्की, मींड, कणस्वर, घसीट, खेंच, गमक, तान, बेहलावा.
ii) हिंदुस्थानी व कर्नाटक संगीत पद्धती
iii) ख्याल गायकी

P.T.O.

- प्रश्न 4) अ) चरित्र लिहा. (कोणतेही एक) [10]
- i) अल्लादिया खाँ
 - ii) अब्दुल करीम खाँ
 - iii) पं. ओंकारनाथ ठाकूर
- ब) निबंध लिहा. (कोणताही एक) [10]
- i) संगीत व आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणे
 - ii) संगीत सभेचे आयोजन
 - iii) संगीत साधना

Total No. of Questions : 4]

PA-4463

[5961]-349A
S.Y. B.A. (Semester - III)
संगीत सामान्य स्तर (General-3)

CC-1C(22317) : तबला
(2019 Pattern) (CBCS) (23213)

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला दोनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) अ) तबला स्वरात मिळवण्याचे नियम या बद्दल माहिती लिहा. [10]
ब) पं. भातखंडे ताललिपीची माहिती लिहा. [5]
- प्रश्न 2) अ) तबला या वाद्याचा संक्षिप्त इतिहास लिहा. [10]
ब) ताल तीनताल मध्ये एक समेपासून सामेपर्यंत तिहाई पं. भातखंडे लिपीनुसार लिहा. [5]
- प्रश्न 3) अ) व्याख्या लिहा. (कोणत्याही 4) [8]
i) जाती
ii) तिगून
iii) चौगुण
iv) तुकडा
v) लग्गी
vi) उठाण
ब) भजन व गझल या गीत प्रकारांविषयी माहिती लिहा. [12]

- प्रश्न 4) अ) खालीलपैकी कोणतेही एक जीवन चरित्र लिहा. [10]
- i) उ. अहमदजान थिरकवा
- ii) उ. अमीरहुसेन खाँ
- ब) 'तिरकित' व 'धिरधीर' या दोन वर्णांची निकास पद्धती लिहा. [10]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3679

[Total No. of Pages : 4

[5961]-350

S.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE - 1A : Foundations of Sociological Thoughts

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23371)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Write short notes (any 3)

[15]

- i) Sociological Thought
- ii) Social fact
- iii) Capitalism
- iv) Socialism
- v) Metaphysical stage

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any 3)

[15]

- i) Critically examine Marx's Thoughts.
- ii) Explain the Theological stage given by Comte.
- iii) Explain the concept of Ideal type.
- iv) Elaborate Comte's positivism.
- v) Explain the concept of capitalism.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (any 2)

[20]

- i) Elaborate the types of Social Action.
- ii) Discuss the Social and Economic impact of Industrial Revolution.
- iii) Explain Marx's Theory of Alienation.
- iv) Describe French Revolution.

Q4) Answer the following questions in 300 words each. (any 1)

[20]

- i) Explain Durkheim's theory of Suicide.
- ii) Explain the movement of Enlightenment and its connection with emergence of sociology.

Total No. of Questions : 4]

PA-3679

[5961]-350

S.Y. B.A.

समाजशास्त्र

DSE - 1A : समाजशास्त्रीय विचारांचा पाया

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23371)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) टीपा लिहा. (कोणत्याही 3)

[15]

- i) समाजशास्त्रीय विचार
- ii) सामाजिक तथ्य
- iii) भांडवलवाद
- iv) साम्यवाद
- v) तात्त्विक अवस्था

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही 3 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा.

[15]

- i) कार्लमार्क्स च्या विचारांचे टिकात्मक परिक्षण करा.
- ii) कॉम्टनी सांगितलेली धार्मिक अवस्था स्पष्ट करा.
- iii) आदर्श नमुना ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- iv) कॉम्टचा प्रत्यक्षवाद स्पष्ट करा.
- v) भांडवलशाही ही संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही 2 प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. [20]

- i) सामाजिक कृतींचे प्रकार विशद करा.
- ii) औद्योगिक क्रांतीच्या आर्थिक व सामाजिक प्रभावांची चर्चा करा.
- iii) मार्क्सचा परात्मतेचा सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- iv) फ्रेंच राज्यक्रांतीचे वर्णन करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [20]

- i) डरखाईम यांचा आत्महत्येचा सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- ii) प्रबोधन चळवळ स्पष्ट करून त्याचा समाजशास्त्राच्या उदयाशी असलेला संबंध स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3680

[Total No. of Pages : 4

[5961]-351

S.Y. B.A. (Part - I)

HISTORY

DSE-2A : Glimpses of the Modern World

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23172)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (Any 1) : [15]

- a) Explain the consequences of Russian Revolution.
- b) Write the causes of Unification of Germany.

Q2) Answer the following questions in 300 words (Any 1) : [15]

- a) Explain the causes of American War of Independence.
- b) Write the consequences of Religious reform movement.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any 2) : [20]

- a) Evaluate the contribution of martin Luther king in the Religious reform movement.
- b) Explain the consequences of French Revolution.
- c) Write the contribution of Mazzini in the unification of Italy.
- d) Discuss the causes of failure of League of Nations.

P.T.O.

Q4) Write a short note (Any 4) :

[20]

- a) New constitution in Japan.
- b) Declaration of American war of Independence.
- c) Voltaire
- d) Lenin
- e) Historical materialism
- f) Bismarck

Total No. of Questions : 4]

PA-3680

[5961]-351

S.Y. B.A. (Part - I)

HISTORY

DSE-2A : Glimpses of the Modern World

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23172)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही 1) : [15]
- अ) रशियन राज्यक्रांतीचे परिणाम लिहा.
- ब) जर्मनीच्या एकीकरणाची कारणे लिहा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही 1) : [15]
- अ) अमेरिकन स्वातंत्र्ययुद्धाची कारणे स्पष्ट करा.
- ब) धार्मिक सुधारणा चळवळीचे परिणाम लिहा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही 2) : [20]
- अ) धर्मसुधारणा चळवळीतील मार्टीन ल्यूथर किंग यांच्या योगदानाचे मूल्यमापन करा.
- ब) फ्रेंच राज्यक्रांतीचे परिणाम स्पष्ट करा.
- क) इटलीच्या एकीकरणातील मॅझीनीचे योगदान लिहा.
- ड) राष्ट्रसंघाच्या अपयशाच्या कारणांची चर्चा करा.

प्रश्न 4) 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणत्याही 4) :

[20]

- अ) जपानमधील नविन राज्यघटना
- ब) अमेरिकन स्वातंत्र्ययुद्धाचा जाहिरनामा
- क) व्हाल्टेअर
- ड) लेनिन
- इ) ऐतिहासिक भौतिकवाद
- फ) बिस्मार्क

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3681

[Total No. of Pages : 3

[5961]-352

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

(G-2) CC-1C - आधुनिक काव्य, कहानी तथा व्यवहारिक हिंदी
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23093)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ :

- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
- 2) सभी प्रश्नों के लिए समान अंक हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[16]

- अ) 'नाच' कविता के माध्यम से मनुष्य का जीवन संघर्ष प्रस्तुत कीजिए ।
- ब) 'देश कागज का बना नक्शा नहीं होता' कविता का भावार्थ अपने शब्दों में लिखिए ।
- क) 'हॉकी खेलती लड़कियाँ' कविता के माध्यम से लड़कियों के स्वच्छंद जीवन का चित्रण कीजिए ।
- ब) 'कूडा बीनते बच्चे' कविता के माध्यम से कूडा बीननेवाले बच्चों का चित्रण कीजिए ।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[16]

- अ) 'धरती अब भी घूम रही है' कहानी का सारांश लिखिए ।
- ब) 'दूसरे' कहानी के शीर्षक की सार्थकता स्पष्ट कीजिए ।
- क) 'सजा' कहानी की कथावस्तु अपने शब्दों में लिखिए ।
- ब) छावनी में बेघर कहानी के माध्यम से फौजी जीवन से जुड़े कटू सत्य पर प्रकाश डालिए ।

P.T.O.

प्रश्न 3) ससंदर्भ व्याख्या : [14]

अ) निम्नलिखित में से किसी एक ससंदर्भ की व्याख्या लिखिए : [7]

- i) “मैंने तुम्हें देखा है
अपने परदादा और दादा की तीरंदाजी में
भाई और पिता की तीरंदाजी में
हाँ एकलव्य ! मैंने तुम्हें देखा है
वहाँ से आगे
जहाँ महाभारत में तुम्हारी कथा समाप्त होती है
- ii) “बड़े-बड़े डग भरते
चलते है वे तो
उनका ढीला-ढाला कुर्ता
तन जाता है फूलकर उनके पीछे
जैसे कि हो पाल कश्ती का!”

ब) निम्नलिखित में से किसी एक ससंदर्भ की व्याख्या कीजिए : [7]

- i) “मेरी जात से तुझे क्या लेना - देना । इब चुहडे - चमार भी जात पूछने लगे
कलजुग आ गया है कलजुग ॥”
- ii) बाबू हरवंशलालजी, सुनिता से कहिए दोनों बच्चों को पढा दिया करें, बीस
रुपए मैं दे दिया करूँगा

प्रश्न 4) निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए : (3 में से 2) [14]

- अ) कारक के भेद स्पष्ट कीजिए ।
ब) संक्षेपण की विधि स्पष्ट कीजिए ।
क) संक्षेपण के भेद स्पष्ट कीजिए ।

प्रश्न 5) निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर सही विकल्प चुनकर लिखिए : [10]

- i) सर्वेश्वरदयाल सक्सेना की कविता कौन-सी है?
अ) नाच
ब) देश कागज पर बना नक्शा नहीं होता
क) एकलव्य से संवाद
ड) कूडा बीनते बच्चे
- ii) रम की बोतले कैसे गाती है?
अ) टनन-टनन
ब) खड-खड
क) टरर-टरर
ड) गड-गड

- iii) द्रोणाचार्य ने गुरुदक्षिणा के रूप में एकलव्य से क्या माँगा?
 अ) गाडी ब) धनुष्य
 क) हिरे-मोती ड) अँगूठा
- iv) लड़कियों कौन से दिन हॉकी खेल रही है?
 अ) शुक्रवार ब) शनिवार
 क) रविवार ड) सोमवार
- v) 'धरती अब भी घूम रही है' कहानी के कहानीकार कौन है?
 अ) विष्णू प्रभाकर ब) मनोज प्रभाकर
 क) कमलेश्वर ड) मन्मू भंडारी
- vi) सलाम कहानी का प्रमुख पात्र कौन है?
 अ) नरेश ब) उमेश
 क) हरिष ड) गिरीष
- vii) अल्पना मिश्र की कहानी कौन-सी है?
 अ) सजा ब) दूसरे
 क) सलाम ड) छावनी में बेघर
- viii) संप्रदान कारक का विभक्ति प्रत्यय चुनिए ।
 अ) से ब) को, के लिए
 क) में, पर ड) अरे, अहो
- ix) शब्दयुग्म का सही अर्थविकल्प चुनिए - कुल - कूल
 अ) परिवार - किनारा ब) समय - भाषा
 क) घर - ग्रह ड) जल - हाथ
- x) हिंदी में संक्षेपण शब्द किस भाषा से आया है?
 अ) मराठी ब) अरबी
 क) संस्कृत ड) प्राकृत

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3682

[Total No. of Pages : 2

[5961]-353

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2A : Art and Architecture in Early India

(From 3000 B.C. to 12th Century A.D)

(Skill Enhancement Course) (2 Credit)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23176)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 200 words (any one) : **[10]**

- a) Describe in detail about stamp seal of the Indus Valley Civilization.
- b) Elaborate the Stupas and Architecture of Mauryan period.

Q2) Answer the following questions in 200 words (any one) : **[10]**

- a) Elaborate the Architecture and Sculpture of the Gupta's period.
- b) Elaborate in detail about Dravidian style.

Q3) Short Notes (Any one) : **[5]**

- a) Gandhar Style
- b) Khajuraho Temples.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3682

[5961]-353

S.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2A : इतिहास – प्राचीन भारतीय कला व स्थापत्य

(इ.स. पू 3000 ते इ.स. 1200)

(Skill Enhancement Course) (2 Credit)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23176)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त 1) [10]
अ) सिंधू संस्कृतीकालीन शिक्क्यांसंदर्भात माहिती द्या.
ब) मौर्यकालीन स्तूप व स्थापत्यांविषयी माहिती द्या.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त 1) [10]
अ) गुप्त कालीन स्थापत्य, शिल्पकला या विषयी माहिती द्या.
ब) द्रविड शैलीतील मंदिरांची माहिती द्या.
- प्रश्न 3)** टिपा लिहा (फक्त 1) [5]
अ) गांधार शैली
ब) खजुराहो मंदिर

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3683

[Total No. of Pages : 4

[5961]-354

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

CC-1C-G-2 : Chhatrapati Shivaji Maharaj as a Nation Builder
(2019 Pattern) (Semester - III) (23273)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any Three) [15]

- i) State the articles of Treaty of Purandar.
- ii) What are the effect of Jawali case?
- iii) State the meaning of Swarajya during Chhatrapati Shivaji Maharaj period.
- iv) Explain the aims and objectives of Hindavi Swarajya.
- v) State the aims of Shahistekhan invasion.

Q2) Answer the Following questions in 300 words each. (Any one) [15]

- i) Describe the Economic, Political state of Maharashtra during Chhatrapati Shivaji Maharaj time.
- ii) Explain the causes of Chhatrapati Shivaji Maharaj Victory against Shaista Khan.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (Any Two) [20]

- i) Describe the cultural state of Maharashtra during Chhatrapati Shivaji Maharaj time.
- ii) Explain the importance of victory over Afzal Khan.
- iii) Explain the role of Jijabai in making Chhatrapati Shivaji Maharaj.
- iv) State the strategic importance of Jawali.

P.T.O.

Q4) Write Short Notes (Any Four) :

[20]

- i) Oath of Rayareshwar
- ii) Maval region
- iii) Jijabai
- iv) Effect of the raid on Shahistekhana
- v) Strategic importance of Jawali victory
- vi) Tactics of Mirza Raje Jay Singh

Total No. of Questions : 4]

PA-3683

[5961]-354

S.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

CC-1C-G-2 : Chhatrapati Shivaji Maharaj as a Nation Builder
(2019 Pattern) (Semester - III) (23273)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- पुरंदरच्या तहाची कलमे सांगा.
 - जावळी प्रकरणाचे परिणाम कोणते ?
 - शिवकालीन स्वराज्याचा अर्थ सांगा.
 - हिंदवी स्वराज्याची ध्येय व उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
 - शाहिस्तेखान स्वारीचे हेतू सांगा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) [15]
- छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील महाराष्ट्राची आर्थिक, राजकीय परिस्थिती विशद करा.
 - छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या शाहिस्तेखान विरुद्धच्या विजयाची कारणे स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील महाराष्ट्राची सांस्कृतिक परिस्थिती विशद करा.
 - अफजलखानावरील विजयाचे महत्व स्पष्ट करा.
 - छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या जडणघडणीत जिजाबाईची भूमिका स्पष्ट करा.
 - जावळीचे सामरिक महत्व सांगा.

प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- i) रायशेवराची शपथ
- ii) मावळ प्रदेश
- iii) जिजाबाई
- iv) शाहिस्तेखानावरील छाप्याचे परिणाम
- v) जावळी विजयाचे सामरिक महत्व
- vi) मिर्झाराचे जयसिंगाचे डावपेच

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3684

[Total No. of Pages : 4

[5961]- 355

S.Y.B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION

CC-1C : Cultural History of Maharashtra and Heritage (upto 13th Century)

(2019 Pattern) (Semester-III) (23253) (CBCS)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words (any one) **[15]**

- a) Explain the culture of Maharashtra by explaining the definition of culture.

OR

- b) Explain the contribution of Vakataka dynasty in Maharashtra.

Q2) Answer the following questions in 300 words (any one) **[15]**

- a) The concept of 'Gavgada' in Maharashtra.

OR

- b) Explain the importance of heritage sites in Maharashtra.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (any two) **[20]**

- a) Give the information about Inamgav culture who found in excavations.
- b) Explain the Art and Architecture of Satvahana Dynasty.
- c) Explain the system of justice in the village system in Maharashtra.
- d) Write the information about historical heritage place in Maharashtra.

P.T.O.

Q4) Short Notes (any four)

[20]

- a) Jorve culture.
- b) Cultural contribution of 'Rashtrakuta' Dynasty.
- c) Kailasnath temple - verul
- d) Industries in Maharashtra.
- e) Gharapuri caves.
- f) Patil as head of village.

Total No. of Questions : 4]

PA-3684

[Total No. of Pages : 4

[5961]- 355

S.Y.B.A.

संस्कृतीचा इतिहास

CC-1C : महाराष्ट्राचा सांस्कृतिक इतिहास आणि वारसा (13 व्या शतकापर्यंत)
(2019 Pattern) (Semester-III) (23253) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]

अ) संस्कृतीची व्याख्या स्पष्ट करून महाराष्ट्राच्या संस्कृतीची व्याप्ती स्पष्ट करा.

किंवा

ब) महाराष्ट्रातील वाकाटक या राजघराण्याचे योगदान स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]

अ) प्राचीन महाराष्ट्रातील 'गावगाडा' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

किंवा

ब) महाराष्ट्रातील वारसा स्थळांचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नाचे 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

अ) इनामगाव येथील उत्खननात सापडलेल्या संस्कृतीची माहिती लिहा.

ब) सातवाहन या राजघराण्याचे कला व स्थापत्य यातील योगदान स्पष्ट करा.

क) महाराष्ट्रातील ग्राम व्यवस्थेतील न्याय यंत्रणा स्पष्ट करा.

ड) महाराष्ट्रातील ऐतिहासिक वारसा स्थळांची माहिती लिहा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) ओर्वे संस्कृती
- ब) राष्ट्रकुट राजघराण्याचे सांस्कृतिक योगदान
- क) कैलासनाथ मंदिर
- ड) महाराष्ट्रातील उद्योगधंदे
- इ) धारापुरी लेणी
- फ) गावचा पाटील

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3685

[Total No. of Pages : 4

[5961]-356

S.Y. B.A.

GEOGRAPHY

SEC-2A : Applied Course of Disaster Management

(2019 Pattern) (Semester - III) (23207)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer in 20 words (Any 5 out of 7) :

[10]

- a) What is mean by Disaster?
- b) Define the term 'Man Made Disaster.'
- c) What is mean by Disaster Management?
- d) State any two causes of floods.
- e) What is Hazard?
- f) Write any two functions of Geographers in disaster management.
- g) Write any two causes of flood.

Q2) Write a short note in 100 words (Any 2 out of 3) :

[8]

- a) Measurement of Disaster.
- b) Use of GIS (Geographical Information System) in disaster management.
- c) Covid-19 and India.

P.T.O.

Q3) Answer in 150 words (any 1 out of 2) :

[7]

- a) Explain the stages of pre-disaster management.
- b) Explain the causes and effects of Earthquake.

Total No. of Questions : 3]

PA-3685

[5961]-356

S.Y. B.A.

भुगोल कौशल्य विकास अभ्यासक्रम

SEC-2A : उपयोगित आपत्ती व्यवस्थापन अभ्यासक्रम

(2019 Pattern) (Semester - III) (23207)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.
- 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहेत.
- 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 5) : [10]

- अ) आपत्ती म्हणजे काय?
- ब) मानव निर्मित आपत्ती-व्याख्या लिहा.
- क) आपत्ती व्यवस्थापन म्हणजे काय?
- ड) पूराची कोणतीही दोन कारणे सांगा.
- इ) धोका/संकट म्हणजे काय?
- फ) आपत्ती व्यवस्थापनात भूगोलशास्त्राची कोणतेही दोन कार्ये सांगा.
- य) पूराचे कोणतीही दोन परिणाम लिहा.

प्रश्न 2) 100 शब्दात टिपा लिहा. (कोणतेही 2) : [8]

- अ) आपत्तीचे मोजमाप
- ब) आपत्ती व्यवस्थापनात भौगोलिक माहिती प्रणालीचे महत्व.
- क) कोविड-19 आणि भारत

प्रश्न 3) 150 शब्दात उत्तरे लिहा :

[7]

- अ) आपत्ती व्यवस्थापनाचे टप्पे स्पष्ट करा.
- ब) भूकंपाची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3802

[Total No. of Pages : 2

[5961]-357

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC-2A : Skill Enhancement Course

Health Promotion Life Skills

(2019 Pattern) (Semester - III) (Credit Pattern) (23224)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answer of the following questions (any one) : **[10]**

- a) What is mean by 'Peer - Pressure'? State some examples of negative peer pressure.
- b) What is competency? Describe various types of competency.

Q2) Write the answer of the following questions (any one) : **[10]**

- a) How to prevent the infectious diseases.
- b) Discuss on 'bulling and its effects'.

Q3) Write short notes : **[5]**

- a) Routes of infectious diseases transmission.
- b) Self-Management

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3802

[5961]-357

S.Y. B.A.

मानसशास्त्र

SEC-2A : कौशल्य संवर्धन अभ्यासक्रम

आरोग्य संवर्धन जीवन कौशल्य

(2019 Pattern) (Semester - III) (Credit System) (23224)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [10]
- अ) 'समवयस्क-समूह-दडपण' म्हणजे काय? नकारात्मक 'समवयस्क-समूह-दडपणाची काही उदाहरणे सांगा.
- ब) सक्षमता म्हणजे काय? सक्षमतेच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [10]
- अ) संसर्गजन्य रोग कसे टाळावेत?
- ब) 'गुंडागिरी आणि त्याचे परिणाम', यावर चर्चा करा.
- प्रश्न 3)** टिपा लिहा (कोणतीही एक) [5]
- अ) संसर्गजन्य रोग प्रसाराचे मार्ग
- ब) स्व-व्यवस्थापन

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3687

[Total No. of Pages : 2

[5961]-358

S.Y. B.A.

ECONOMICS

**SEC-2A : Basic Concept of Research Methodology - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23154)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one question from the following : **[10]**

- a) What is research? Explain the type of pure fundamental research.
- b) State the importance of hypothesis.

Q2) Attempt any one question from the following : **[10]**

- a) Explain the sources used for collecting primary data.
- b) Explain the importance of economics research.

Q3) Write short note (Any one) : **[5]**

- a) Research Design.
- b) Secondary Data.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3687

[5961]-358

S.Y. B.A.

ECONOMICS

SEC-2A : Basic Concept of Research Methodology - I

संशोधन पद्धतीच्या मुलभूत संकल्पना

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23154)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पुर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [10]
- अ) संशोधन म्हणजे काय? शुद्ध सैद्धांतिक संशोधन प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) गृहितकाचे महत्व सांगा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [10]
- अ) प्राथमिक माहिती मिळवण्याचे मार्ग स्पष्ट करा.
- ब) अर्थशास्त्रीय संशोधनाचे महत्व स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** टिपा लिहा. (कोणतेही एक) [5]
- अ) संशोधन आराखडा.
- ब) दुय्यम तथ्य.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-4272

[Total No. of Pages : 2

[5961]-359

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

SEC - 2 A(2) : Basics of Indian Constitution
(2019 Pattern) (Semester - III) (23165)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Write answers of the following question in 200 words. **[10]**

- a) Write the brief information of constituent assembly of India.
- b) Explain the nature of preamble of Indian Constitution.

Q2) Write answers to the following questions in 200 words (Any one) **[10]**

- a) Explain the Right to Freedom.
- b) Explain the Right to Equality.

Q3) Write notes (Any one) **[5]**

- a) Cabinet Mission Plan.
- b) The Right against Exploitation.

❖ ❖ ❖

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-4272

[5961]-359

S.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

SEC - 2 A(2) : Basics of Indian Constitution
(2019 Pattern) (Semester - III) (23165)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (फक्त एक)

[10]

- अ) भारताच्या घटनासमितीची संक्षिप्त माहिती लिहा.
- ब) भारतीय राज्यघटनेच्या उद्देशपत्रिकेचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (फक्त एक)

[10]

- अ) स्वातंत्र्याचा हक्क स्पष्ट करा.
- ब) समतेचा हक्क स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतीही एक)

[5]

- अ) कॅबिनेट मिशन योजना
- ब) शोषणा विरुद्धचा हक्क

✘ ✘ ✘

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3824

[Total No. of Pages : 4

[5961]-360

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

**DSE-1A : Psychology of Abnormal Behaviour - I (DSE-A1)
(2019 Pattern) (Semester - III) (23221)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words. (Any four) : [20]

- a) State the biological approach of abnormal behaviour.
- b) What are the characteristics of DSM-V?
- c) What is social phobia?
- d) What is the identity disorder?
- e) What is depression?
- f) State the causes of somatic symptoms disorder.

Q2) Answer the following questions in 200 words (Any two) : [20]

- a) Give the historical background of abnormal behaviour.
- b) What is panic anxiety disorder? Describe the causes of panic anxiety disorder.
- c) What is conversion disorder? Explain the symptoms of conversion disorder.
- d) Discuss the causes of Bipolar-I disorder.

Q3) Answer the following question in 400 words (any one) : [20]

- a) What is obsessive compulsive disorder? Explain the nature and symptoms of Obsessive Compulsive Disorder (OSD).
- b) Illustrate the cyclothymic disorder.

P.T.O.

Q4) Write short notes (Any two) :

[10]

- a) Personal distress.
- b) Meaning of abnormality.
- c) Amnesia and fugue.
- d) Depersonalization disorder.

Total No. of Questions : 4]

PA-3824

[5961]-360

S.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE-1A : अपसामान्य वर्तनाचे मानसशास्त्र - I (DSE-A1)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23221)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) : [20]

- अ) अपसामान्य/विकृत वर्तनाचा जैविक दृष्टीकोन सांगा.
- ब) डी. एस. एम. - 5 प्रणालीची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत.
- क) सामाजिक अनिवार्य भीती म्हणजे काय?
- ड) स्व-ओळख विकृती म्हणजे काय?
- इ) अवसाद म्हणजे काय?
- फ) कायिक लक्षण विकृतीची कारणे सांगा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- अ) अपसामान्य/विकृत वर्तनाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी द्या.
- ब) घबराट विकृती म्हणजे काय? घबराट विकृतीच्या कारणांचे वर्णन करा.
- क) रूपांतरण विकृती म्हणजे काय? रूपांतरण विकृतीची लक्षणे स्पष्ट करा.
- ड) द्वि ध्रुवीय-1 विकृतीच्या कारणांची चर्चा करा.

- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांचे 400 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [20]
- अ) विचार – कृती अनिवार्यता विकृती म्हणजे काय? विचार – कृती अनिवार्यता विकृतीचे स्वरूप आणि लक्षणे स्पष्ट करा.
- ब) चक्रीय दुर्मनस्कता विकृती सोदाहरणसह स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4)** टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [10]
- अ) वैयक्तिक त्रस्तता
- ब) अपसामान्य वर्तनाचा अर्थ
- क) स्मृतीभ्रंश आणि स्मृती खंड
- ड) व्यक्तित्व अप्रतीती विकृती

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3690

[Total No. of Pages : 3

[5961]-361

S.Y.B.A.

URDU

MIL-2 : Urdu-Recognition of Alphabets, Words and Numeric
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23013)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

ہدایات : تمام سوالات لازمی ہیں۔
بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[5]

سوال نمبر ۱۔ ایک جملے میں جواب دیجئے (کوئی پانچ)

- (۱) حرف کو انگریزی میں کیا کہتے ہیں؟
- (۲) وہ کون سا نشان ہے جو ہمیشہ الف کے اوپر آتا ہے؟
- (۳) تنوین کسے کہتے ہیں؟
- (۴) وقفہ کے لغوی معنی کیا ہیں؟
- (۵) الف ساقط کسے کہتے ہیں؟
- (۶) لفظ کی جمع کیا ہے؟
- (۷) عدد ”89“ کو اردو میں کس طرح لکھا جاتا ہے؟

[5]

سوال نمبر ۲۔ مناسب متبادل چن کی خانہ پری کیجئے۔

- (۱) ----- کو تنوین کہتے ہیں۔
(دو زبر، کھڑا زبر، زبر)
- (۲) جزم کو ----- بھی کہتے ہیں۔
(ضمہ، سکون، کسرہ)

P.T.O.

(۳) رمز کے معنی-----ہے۔

(چلنا، رکنا، اشارہ)

(۴) حلق سے ادا ہونے والے حروف-----ہیں۔

(ا۔ب، ح۔ع، ر۔ز)

(۵) جس حرف پر تشدید آئے اسے-----کہتے ہیں۔

(مشدد، مکسورہ، ساکن)

[5] سوال نمبر ۳۔ (الف) صحیح یا غلط پہنچائے۔

(۱) جس حرف پر جزم کی علامت ہوتی ہے اس حرف میں حرکت نہیں ہوتی۔

(۲) حرف کے مجموعے کو جملہ کہتے ہیں۔

(۳) اردو میں دو چشمی ”ھ“ فارسی زبان کی دین ہے۔

(۴) حرف شمسی کے کل ۱۴ حرف ہیں۔

(۵) semi colon کو اردو میں وقفہ کہتے ہیں۔

[5] (ب) جوڑیاں لگائیے۔

الف	ب
(۱) ۶۶	(a) ستاسی
(۲) ۷۶	(b) انتالیس
(۳) ۴۹	(c) چھیانسٹھ
(۴) ۳۹	(d) سرٹسٹھ
(۵) ۸۷	(e) انچاس

سوال نمبر ۴۔ مندرجہ ذیل پیرا گراف پڑھ کر سوالات کے جوابات دیجئے۔ [5]

سرسید احمد خان پہلے مسلمان رہنما ہیں جنہوں نے مسلمانوں کو انگریزی پڑھنے پر ابھارا اور مسلمانوں سے چندہ جمع کر کے علی گڑھ کالج قائم کیا۔ سرسید احمد خان دہلی کے ایک شریف گھرانے میں پیدا ہوئے تھے۔ ان کے والد خاصے امیر تھے۔ ان کی والدہ ایک نیک عورت تھیں۔ وہ اولاد کی تربیت کا بہت خیال رکھتی تھیں۔ ایک دفعہ کا ذکر ہے۔ سید احمد ابھی بچے ہی تھے، انہوں نے اپنے نوکر کی کسی بات پر خفا ہو کر اسے تھپڑ مار دیا۔ والدہ کو معلوم ہوا تو ناراض ہوئیں اور کہا: ”جب تک نوکر سے معافی نہیں مانگو گے، روٹی نہیں ملے گی۔“ سید احمد اپنی خالہ کے یہاں چلے گئے اور دو روز تک وہیں رہے۔ تیسرے دن انکی خالہ ان کی والدہ کے پاس آئیں اور سید احمد کی سفارش کرنے لگیں مگر انہوں نے کہا: ”میں ایسے گستاخ لڑکے کو گھر میں رکھنے کے لئے بالکل تیار نہیں۔ اس سے کہو کہ پہلے نوکر سے معافی مانگے۔“ سید احمد خان نے جب دیکھا کہ گھر واپس جانے کی کوئی اور صورت نہیں تو انہوں نے نوکر سے معافی مانگ لی۔ تب والدہ نے انہیں گھر آنے دیا۔ سرسید احمد خان اپنی والدہ کی اس بات کو کبھی نہیں بھولے۔ بڑے ہو کر انہوں نے بہت عزت اور شہرت حاصل کی مگر وہ ملازموں کے ساتھ ہمیشہ خوش اخلاق اور نرمی سے پیش آتے اور کبھی کسی کو شکایت کا موقع نہیں دیتے۔

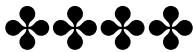
سوالات۔ (۱) مسلمانوں کو انگریزی پڑھنے پر کس نے ابھارا؟

(۲) سرسید نے کون سا کالج قائم کیا؟

(۳) والدہ نے سید احمد خان کو کب گھر میں آنے دیا؟

(۴) اس کہانی سے کیا سبق ملتا ہے؟

(۵) اس پیرا گراف کے لئے مناسب عنوان تجویز کیجئے۔

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3691

[Total No. of Pages : 1

[5961]-362

S.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE - 2A : साहित्यविचार

(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23022)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) भारतीय साहित्य मीमांसकांनी सांगितलेल्या साहित्याच्या व्याख्या लिहा.
ब) साहित्य निर्मितीत स्फूर्तीचे महत्त्व विशद करा.
क) जीवनमूल्ये म्हणजे काय?

प्र.2) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) पाश्चात्य विचारवंतांनी सांगितलेली साहित्याची प्रयोजने लिहा.
ब) वास्तव आणि कल्पित यांचे परस्पर संबंध स्पष्ट करा.
क) साहित्याची संकल्पना व स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) कल्पनाशक्तीचे स्वरूप व कार्य स्पष्ट करा.
ब) साहित्य निर्मितीत साहित्यिकाच्या व्यक्तिमत्त्वाच्या विविध पैलूंची चर्चा करा.
क) प्रतिभाशक्तीचे प्रकार व कार्य स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) साहित्य आणि समाज यांचे परस्पर संबंध स्पष्ट करा.
ब) वाङ्मयीन मूल्ये आणि जीवनमूल्ये यांचे महत्त्व विशद करा.
क) शैली म्हणजे काय? ते सांगून साहित्य प्रकाराच्या शैलीची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3692

[Total No. of Pages : 4

[5961]-363

S.Y.B.A.

HISTORY

Skill Enhancement course

SEC 2A : Brahmi Script

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23175)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 200 words (Any one) **[10]**

- a) Write an information about Ashoka's rock edicts in Brahmi.
- b) Write the changes in Brahmi Script during the different period.

Q2) Answer the following questions in 200 words (Any one) **[10]**

- a) Write a consonant of Brahmi Script.
- b) Write an information about 'My Country' in ten lines in Brahmi Script.

Q3) Short notes (Any one) **[5]**

- a) Translate the following words in Brahmi Script.
 - i) Ashok
 - ii) Pali
 - iii) Kaling
 - iv) India
 - v) Ajay
 - vi) Nashik
 - vii) Vinayak

P.T.O.

b) Translate the following words from Brahmi to Marathi or English.

i) ॐ ॐ ॐ ॐ

ii) ॐ ॐ ॐ ॐ

iii) ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ

iv) ॐ ॐ

v) ॐ ॐ ॐ

vi) ॐ ॐ ॐ ॐ

vii) ॐ ॐ ॐ ॐ

Total No. of Questions : 3]

PA-3692

[5961]-363

S.Y.B.A.

HISTORY

Skill Enhancement course

SEC 2A : Brahmi Script

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23175)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही 1) [10]

- अ) सम्राट अशोककालीन ब्राह्मी लिपीतील शिलालेखांची सविस्तर माहिती लिहा.
ब) निरनिराळ्या काळात ब्राह्मी लिपीत झालेले बदल लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही 1) [10]

- अ) ब्राह्मी लिपीतील व्यंजने लिहा.
ब) 'माझा देश' या विषयावर ब्राह्मी लिपीतून 10 ओळी लिहा.

प्र.3) टीपा लिहा. (कोणतेही 1) [5]

- अ) खालील शब्द ब्राह्मी लिपीत लिहा. (कोणतेही 5)
- अशोक
 - पाली
 - कलिंग
 - भारत
 - अजय
 - नाशिक
 - विनायक

ब) खालील शब्द मराठी (देवनागरी) किंवा इंग्रजी मध्ये लिप्यांतर करा. (कोणतेही-पाच)

i) ० ↓ ० ↓

ii) + ० ↓ ० ↓

iii) ० ↓ ० ↓ ० ↓

iv) ० ↓ ० ↓

v) ० ↓ ० ↓

vi) ० ↓ ० ↓ ० ↓

vii) ० ↓ ० ↓ ० ↓

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3827

[Total No. of Pages : 2

[5961]-364

S.Y. B.A.

SEC-1A : HEALTH PSYCHOLOGY
(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23223)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (any four) **[20]**

- a) Explain the emotional Response to stress.
- b) Explain Ellis Rational Thinking Theory.
- c) Describe Mind-Body relationship.
- d) State the effects of AIDs.
- e) What is Hypertension?
- f) What is Quality of Life?

Q2) Answer the following questions in 200 words each (any two) **[20]**

- a) Describe the sources of stress within the person.
- b) Describe types of stress.
- c) Explain causes and treatment of Heart disease.
- d) Describe the stress management after COVID - 19.

Q3) Answer the following question in 400 words each (any one) **[20]**

- a) Define Health Psychology. Explain Psychology's role in health.
- b) Explain the factors of health promoting behaviour in detail.

Q4) Write short notes (any two) **[10]**

- a) Bio Medical Model.
- b) Physical responding to stress.
- c) Social - self.
- d) Smoking and health.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3827

[5961]-364

S.Y. B.A.

SEC-1A : HEALTH PSYCHOLOGY
(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23223)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडवणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) ताणाला दिलेला भावनिक प्रतिसाद स्पष्ट करा.
- ब) एलिसचा तर्कसंगत विचार सिद्धांत स्पष्ट करा.
- क) मन-शरीर संबंध विशद करा.
- ड) एडस्चे परिणाम सांगा.
- इ) उच्च रक्तदाब म्हणजे काय?
- फ) जीवनाची गुणवत्ता म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) व्यक्ती अंतर्गत ताणाचे स्रोत स्पष्ट करा.
- ब) ताणाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) हृदयविकाराची कारणे व उपचार स्पष्ट करा.
- ड) कोविड-19 नंतरचे ताणव्यवस्थापन स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) आरोग्य मानसशास्त्राची व्याख्या लिहा. आरोग्य क्षेत्रात मानसशास्त्राची भूमिका विशद करा.
- ब) आरोग्य संवर्धक वर्तन घटकांची सविस्तर चर्चा करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- अ) जैव वैद्यकिय प्रारूप
- ब) ताणाला शारीरिक प्रतिसाद
- क) सामाजिक 'स्व'
- ड) धूम्रपान आणि आरोग्य

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PA-3694

[5961]-365

S.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE-2A: Macro Economics -I

(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (Special-II) (23152)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words each (Any Eight)

[16]

- a) Define Macro Economics.
- b) State the two characteristics of macro Economics.
- c) What is National Income?
- d) What is Induced Investment?
- e) Write fullform of NNP.
- f) What is Circular Flow of National Income?
- g) What is Marginal propensity to saving?
- h) Write any twoassumptions of key nesian Theory of Employment.
- i) What is consumption function?
- j) What is Investement multiplier?

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any four)

[16]

- a) State the Nature of Macro Economics.
- b) State the methods of National Income measurement.
- c) State the objective of Macro Economics
- d) State the principal of Effective Demand.
- e) State the Psychological Law of consumption.
- f) State the factors of Marginal Efficiency of capital.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in the 15 words. (any 3) **[18]**

- a) Explain the circular flow of National Income.
- b) State the factors of affecting consumption function.
- c) Explain the various concepts of National Income.
- d) Explain the concept of consumption function of saving function.

Q4) Answer the following questions in the 300 words (any 2) **[20]**

- a) What is macro Economics? Explain the Nature & Scope of macro Economics.
- b) What is National Income? Explain the Difficulties in the measurement of National Income.
- c) Critically examine the says Law of market.

Total No. of Questions : 4]

PA-3694

[5961]-365

S.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE-2A: Macro Economics -I

(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (Special-II) (23152)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- समग्रलक्षी अर्थशास्त्राची व्याख्या द्या.
- समग्रलक्षी अर्थशास्त्राची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- राष्ट्रीय उत्पन्न म्हणजे काय?
- प्रेरित गुंतवणूक म्हणजे काय?
- NNP पूर्ण रूप लिहा.
- उत्पन्नाचा चक्राकार प्रवाह म्हणजे काय?
- सिमांत बचत प्रवृत्ती म्हणजे काय?
- केन्सच्या रोजगारविषयक सिद्धांताची दोन गृहीतके सांगा.
- उपभोग फलन म्हणजे काय?
- गुंतवणूक गुणक म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- समग्रलक्षी अर्थशास्त्राचे स्वरूप सांगा.
- राष्ट्रीय उत्पन्न मापनाच्या पद्धती सांगा.
- समग्रलक्षी अर्थशास्त्राची उद्दीष्ट्ये सांगा.
- परिणामकारक मागणीचे तत्व सांगा.
- उपभोगाचा मानसशास्त्रीय नियम सांगा.
- भांडवलाच्या सिमांत लाभक्षमतेवर परिणाम करणारे घटक सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) राष्ट्रीय उत्पन्नाचा द्विक्षेत्रीय चक्राकर प्रवाह स्पष्ट करा.
- ब) उपभोग फलनावर परिणाम करणारे घटक सांगा.
- क) राष्ट्रीय उत्पन्नाशी संबंधित विविध संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) उपभोग फलन आणि बचत फलन संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) समग्रलक्षी अर्थशास्त्र म्हणजे काय? समग्रलक्षी अर्थशास्त्राची व्याप्ती व महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) राष्ट्रीय उत्पन्न म्हणजे काय? राष्ट्रीय उत्पन्न मापनाच्या अडचणी स्पष्ट करा.
- क) 'से' चा बाजारविषयक नियम सांगून टिकात्मक परिक्षण करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3695

[Total No. of Pages : 4

[5961]-366

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**Gg.220(A): DSE-1A: Geography of Maharashtra-I
(2019 Pattern) (Semester - III) (CBCS) (23201)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of stencil is allowed*
- 4) *Darw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Write answer of the questions about 20 words each. (any Eight) [16]

- a) How many administrative divisions are in Maharashtra?
- b) How many states have their boundaries joining with Maharashtra?
- c) Name any two west flowing rivers of Maharashtra?
- d) Write the names of two hydropower stations of Maharashtra?
- e) 'Western Ghat' also known by which name?
- f) What is deforestation?
- g) Write the name of any two national parks of Maharashtra?
- h) Which is the high rainfall region of Maharashtra?
- i) Write the name of a 'hill station' in satpuda mountain range?
- j) Write any two mineral rich districts of Maharashtra?

Q2) Write Short Notes in about 50 words. (any three) [18]

- a) Rainshadow area of Maharashtra
- b) Regur soil
- c) Satmala Ajanta Range
- d) Location of Maharashtra State

P.T.O.

Q3) Write the answer of questions in 100 words each. (any two) **[16]**

- a) Explain water conservation methods in Maharashtra?
- b) Explain the characteristics of climate of Maharashtra?
- c) Write the geographical information of Maharashtra Plateau?

Q4) Write the answer of the question in 300 words each. (any one) **[20]**

- a) Explain the distribution of forests in Maharashtra?
- b) Explain the drainage system of Maharashtra?

Total No. of Questions : 4]

PA-3695

[5961]-366

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

Gg.220(A): DSE-1A: Geography of Maharashtra-I
(2019 Pattern) (Semester - III) (CBCS) (23201)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) महाराष्ट्राचे प्रशासकीय विभाग किती आहेत?
- ब) महाराष्ट्राची सीमा एकूण किती राज्यांना भिडलेली आहे?
- क) महाराष्ट्रातील कोणत्याही दोन पश्चिमवाहिनी नद्यांची नावे लिहा?
- ड) महाराष्ट्रातील दोन जलविद्यूत केंद्रांची नावे लिहा?
- इ) 'पश्चिम घाट' कोणत्या नावाने ओळखला जातो?
- फ) 'निर्वनीकरण' म्हणजे काय?
- य) महाराष्ट्रातील कोणत्याही दोन राष्ट्रीय उद्यानांची नावे लिहा?
- र) महाराष्ट्रातील जास्त पर्जन्याचा प्रदेश कोणता?
- ल) सातपुडा पर्वतातील थंड हवेचे ठिकाण कोणते?
- व) महाराष्ट्रातील दोन खनिज संपन्न जिल्ह्यांची नावे लिहा?

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) महाराष्ट्रातील पर्जन्यछायेचा प्रदेश
- ब) रेगूर मृदा
- क) सातमाळा अजंठा डोंगररांग
- ड) महाराष्ट्र राज्याचे स्थान

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) महाराष्ट्रातील जलसंवर्धनाच्या पद्धती कोणत्या?
- ब) महाराष्ट्रातील हवामानाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) महाराष्ट्र पठाराची भौगोलिक माहिती लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) महाराष्ट्रातील वनांचे वितरण स्पष्ट करा.
- ब) महाराष्ट्रातील जलप्रणाली स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3696

[5961]-367

[Total No. of Pages :4

S.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

**CC-1C An Introduction to Political Science
(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23163)**

Time :2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (in 20 words)

[16]

- a) Who is called the father of modern Political Science?
- b) Write the meaning of civil society
- c) Write the defination of Democracy
- d) Who has ultimate power in a democracy?
- e) Who Separated political science from ethics?
- f) What are the components of a government organization?
- g) Meaning of feminist
- h) Write the meaning of state
- i) Write the types of market
- j) Who proposed historical materialism?

Q2) Write any four short Notes (in 50 words)

[16]

- a) Write the characteristics of idealistic approach
- b) Write the principles of civil society
- c) Explain merits of participatory democracy
- d) Explain the nature of traditional Political science
- e) Explain Rousseau's social contract theory
- f) Explain the defits of representative democracy

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (in 100 words) **[18]**

- a) Explain the merits of representative democracy
- b) Locke's social contract theory
- c) Write the features of feminism
- d) Explain the nature of modern Political science

Q4) Attempt any two questions (200 words) **[20]**

- a) Write the features of modern political science
- b) Explain the significance of the modern state
- c) Write the features of representative democracy

Total No. of Questions : 4]

PA-3696

[5961]-367

S.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-1C : An Introduction to Political Science
(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23163)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दात)

[16]

- अ) आधुनिक राज्यशास्त्राचा जनक कोण ?
- ब) नागरी समाजाचा अर्थ लिहा.
- क) लोकशाहीची व्याख्या लिहा.
- ड) लोकशाहीमध्ये अंतिम सत्ता कोणाच्या हाती असते ?
- इ) राज्यशास्त्राला नितीशास्त्रा पासून कोणी वेगळे केले ?
- फ) शासन संस्थेचे घटक कोणते ?
- य) स्त्री वादाचा अर्थ.
- र) राज्याच अर्थ लिहा.
- ल) बाजरजेठेचे प्रकार लिहा.
- व) ऐतिहासिक भौतिकवाद कोणी मांडला ?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दात)

[16]

- अ) आदर्शवादी दृष्टीकोणाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) नागरी समाजाची तत्वे लिहा.
- क) सहभागी लोकशाहीचे गुण लिहा.
- ड) पारंपारीक राज्यशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) रूसोचा सामाजिक करार सिद्धांत स्पष्ट करा.
- फ) सहभागी लोकशाहीचे दोष स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न लिहा. (100 शब्दात)

[18]

- अ) प्रतिनिधिक लोकशाहीचे गुण स्पष्ट करा.
- ब) लौकचा सामाजिक करार सिद्धांत.
- क) स्त्रीवादाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ड) आधुनिक राज्यशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न लिहा. (200 शब्दात)

[20]

- अ) आधुनिक राज्यशास्त्राची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) आधुनिक राज्यशास्त्राचे महत्व लिहा.
- क) प्रतिनिधिक लोकशाहीची वैशिष्ट्ये लिहा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3697

[Total No. of Pages : 1

[5961]-368

S.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

(आधुनिक भारतीय भाषा)

MIL-2 : हिंदी भाषा शिक्षण

(2019 Pattern) (Semester - III) (23012)

पाठ्यपुस्तक : हिंदी भाषा शिक्षण

संपादक : प्रो. डॉ. सदानंद भोसले

समय : 2 घंटे]

[पूर्णांक : 25

- सूचना : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर के अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो के उत्तर लिखिए:

[10]

- व्यंजन की परिभाषा देते हुए स्पर्श व्यंजनों पर प्रकाश डालिए।
- लिपि की परिभाषा देकर देवनागरी लिपि का परिचय दीजिए।
- वर्ण की परिभाषा देकर हिंदी के स्वर और व्यंजनों को स्पष्ट कीजिए।
- संधि की परिभाषा बताकर संधि के प्रकारों को स्पष्ट कीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो के उत्तर लिखिए:

[10]

- 'शिक्षा' लघुकथा के माध्यम से लेखिका ज्योति जैन कौन-सा संदेश देना चाहती है?
- 'ममता' कहानी की धनिया अपने बेटे को पहचानने से इंकार क्यों करती है?
- 'मैं ही कृष्ण हूँ' लघुकथा के माध्यम से स्त्री शक्ति की महत्ता को स्पष्ट कीजिए।
- 'पशुभाषा' लघुकथा के माध्यम से प्यार की मौन भाषा का महत्त्व विशद कीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक का उत्तर लिखिए:

[5]

- हिंदी के वर्णों का उच्चारण स्थान के आधार पर वर्गीकरण कीजिए।
- 'अपशगुन' लघुकथा का आशय अपने शब्दों में लिखिए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3698

[Total No. of Pages : 4

[5961]-369

S.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE-1A : Micro Economics -I

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - III) (23151)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in 20 words each (any eight) **[16]**

- a) What is the meaning of micro Economics
- b) What is independent variable?
- c) What are the tools of Economic analysis?
- d) What is the meaning of marginal utility?
- e) What is meant by marginal rate of substitution?
- f) What is the meaning of price elasticity of demand?
- g) What is market demand?
- h) What is production function?
- i) What is supply?
- j) What is price line?

Q2) Answer the following questions in 50 words each- (any four) **[16]**

- a) Explain importance of micro Economics
- b) State cardinal measurement of utility
- c) Explain the concept of elasticity of demand
- d) Analyse market demand schedule
- e) Explain the law of supply
- f) Explain the relationship between average production and marginal production

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 150 words each (any three). **[18]**

- a) Explain basic economic problems.
- b) Explain diminishing marginal utility.
- c) Explain determinants of demand.
- d) Explain types of elasticity of supply.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (any two). **[20]**

- a) Explain nature and scope of microeconomics.
- b) What is indifference curve? Explain characteristics of indifference curve?
- c) Explain in detail Law of demand.

Total No. of Questions : 4]

PA3698

[5961]-369

S.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE-1A : Micro Economics -I

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - III) (23151)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवतात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे द्या. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) सूक्ष्म अर्थशास्त्र म्हणजे काय ?
- ब) स्वतंत्र चल म्हणजे काय ?
- क) आर्थिक विश्लेषणाची साधने कोणती आहेत ?
- ड) सिमांत उपयोगीता म्हणजे काय ?
- इ) सिमांत पर्यायीता दर म्हणजे काय ?
- फ) मागणीची किंमन लवचिकता म्हणजे काय ?
- य) बाजार मागणी काय ?
- र) उत्पादन फलन म्हणजे काय ?
- ल) पुरवठा म्हणजे काय ?
- व) किंमन रेषा म्हणजे काय ?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) सूक्ष्म अर्थशास्त्राचे महत्व स्पष्ट करा.
- ब) अंकवाचक उपयोगीता विश्लेषणाची गृहिते सांगा.
- क) मागणीची लवचिकता ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) बाजार मागणी पत्रकाचे विश्लेषण करा.
- इ) पुरवठ्याचा नियम स्पष्ट करा.
- फ) सरासरी उत्पादन व सिमांत उत्पादन यांतील संबंध स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) मुलभूत आर्थिक समस्या स्पष्ट करा.
- ब) घटत्या सिमांत उपयोगीतेचा नियम स्पष्ट करा.
- क) मागणीचे निर्धारक घटक स्पष्ट करा.
- ड) पुरवठ्याच्या लवचिकतेचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणताही दोन)

[20]

- अ) सूक्ष्म अर्थशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) समवृत्ती वक्र म्हणजे काय? समवृत्ती वक्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) मागणीचा नियम सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3699

[Total No. of Pages : 4

[5961]-370

S.Y.B.A.

G - 2 : ECONOMICS

CC-1C Financial System-I

(2019 Pattern) (Semester - III) (23153)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Diagrams must be drawn whenever necessary.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers of the following questions in 20 words each. (Any Eight)

[16]

- a) What are the private sector banks.
- b) What is Financial Institution?
- c) Define the capital market.
- d) State the two types of Indian stock market.
- e) What is Non-banking institution?
- f) State the two names of credit instruments in the money market.
- g) Which banks are included in the three tier structure of co-operative banks?
- h) When was the unit trust of India established?
- i) Which factors are included in the financial system?
- j) When was the first nationalization of 14 major commercial banks done?

Q2) Write the answers of the following questions in 50 words each. (Any four)

[16]

- a) State the history of banking business in India.
- b) Explain the meaning and concept of financial system?
- c) Explain the concept of 'Foreign Exchange Market'?
- d) State the objectives of the stock market.
- e) Explain the meaning and concept of money market.
- f) Explain the evolution of Regional Rural Banks'.

P.T.O.

Q3) Write the answers of the following questions in 150 words each. (Any three) [18]

- a) Explain the nature of Indian financial system.
- b) Explain the features of Indian capital market.
- c) Explain the types of stock market in India.
- d) Explain the importance of financial system in Indian economy?

Q4) Write the answer of the following questions in 300 words each. (Any two) [20]

- a) What is capital market? Explain the functions of the Indian capital market.
- b) What is financial system? Explain the features of Indian financial system.
- c) Explain the role and function of Life Insurance corporation of India?

Total No. of Questions : 4]

PA-3699

[5961]-370

S.Y.B.A.

G - 2 : ECONOMICS

CC-1C : Financial System-I

(2019 Pattern) (Semester - III) (23153)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) खाजगी क्षेत्रातील बँक म्हणजे काय?
- ब) वित्तीय संस्था म्हणजे काय?
- क) भारतीय शेअर बाजाराचे दोन प्रकार सांगा.
- ड) भांडवल बाजाराची व्याख्या द्या.
- इ) बिगर बँकींग संस्था म्हणजे काय?
- फ) नाणे बाजारातील दोन पतसाधने सांगा.
- य) सहकारी बँकांच्या त्रीस्तरीय रचनेत कोणत्या बँकांचा समावेश होतो?
- र) युनिट ट्रस्ट ऑफ इंडियाची स्थापना केंव्हा करण्यात आली?
- ल) वित्तीय व्यवस्थेत कोणते घटक समाविष्ट आहेत?
- व) प्रमुख 14 व्यापारी बँकांचे राष्ट्रीयकरण केंव्हा करण्यात आले?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) भारतातील बँक व्यवसायाचा इतिहास सांगा.
- ब) वित्तीय व्यवस्थेचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) 'परकीय चलन बाजार' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) शेअर बाजाराची उद्दिष्ट्ये सांगा.
- इ) नाणे बाजाराचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) प्रादेशिक ग्रामीण बँकांची उत्क्रांती स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) भारतीय वित्त व्यवस्थेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) भारतीय भांडवल बाजाराची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) भारतातील शेअर बाजाराचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) खाजगी क्षेत्रातील व्यापारी बँकांची कार्ये स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) भांडवल बाजार म्हणजे काय? भारतीय भांडवल बाजाराची कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) वित्तीय व्यवस्था म्हणजे काय? भारतीय वित्तीय प्रणालीचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) भारतीय आर्युविमा महामंडळाची भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3700

[Total No. of Pages : 1

[5961]-371

S.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE - 1A-S1 : आधुनिक मराठी साहित्य : प्रकाशवाटा

पाठ्यपुस्तक - प्रकाशवाटा - डॉ. प्रकाश आमटे

(2019 Pattern) (Semester - III) (23021)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) आत्मचरित्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) आत्मचरित्राची संकल्पना स्पष्ट करा.
क) डॉ. प्रकाश आमटे यांना आजवर कोणकोणत्या पुरस्कारांनी सन्मानित करण्यात आले आहे?
ड) हेमलकशातील 'लोकअदालत' विषयी माहिती लिहा.
इ) आनंदवनातील दिवस कशा प्रकारचे होते, ते सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) 'आत्मचरित्र' या साहित्यप्रकाराची वैशिष्ट्ये लिहा.
ब) 'आत्मचरित्र' या साहित्यप्रकाराचे वेगळेपण सांगा.
क) 'आत्मचरित्र' लेखनात कोणकोणते दोष आढळतात, ते लिहा.

प्र.3) खालीलपैकी प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) डॉ. प्रकाश आमटे यांना वैद्यकीय शिक्षण घेताना कोणते अनुभव आले?
ब) डॉ. प्रकाश आमटे यांना हेमलकसा येथील प्रकल्पात कोणत्या अडचणींना सामोरे जावे लागले?
क) 'जिवावरचे प्रसंग' या लेखातील निवडक घटना-प्रसंगाचे वर्णन करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [15]

- अ) हेमलकशातील आदिवासी हे गरिबी, अशिक्षितपणा व अंधश्रद्धा यांच्या दुष्टचक्रात कसे अडकलेले होते, ते सोदाहरण लिहा.
ब) 'प्राण्यांचे गोकुळ' या लेखात कोण-कोणत्या प्राण्यांचे अनुभव वर्णन केलेले आहेत, ते लिहा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3701

[Total No. of Pages : 2

[5961]-372

S.Y.B.A.

HISTORY

**SEC-2A: Tourism Management
(2019 Pattern) (Semester - III) (23178)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 200 words (only one) **[10]**

a) Explain the basic components of tourism industry in india

OR

b) What is adventure tourism and Explain the types of Adventure tourism.

Q2) Answer the following question in 200 words (only one) **[10]**

a) Explain the effects of Climate change on tourism.

OR

b) Explain the importance of tourism industry.

Q3) Short Notes (any one) **[5]**

a) Types of tourism

b) Religious tourism

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3701

[5961]-372

S.Y.B.A.

HISTORY

SEC-2A : Tourism Management
(2019 Pattern) (Semester - III) (23178)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पुर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालील प्रश्नाचे 200 शब्दात उत्तर लिहा. (फक्त 1) [10]

अ) भारतातील पर्यटन उद्योगाचे मुलभूत घटक स्पष्ट करा.

किंवा

ब) साहसी पर्यटन म्हणजे काय? साहसी पर्यटनाचे प्रकार सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नाचे 200 शब्दात उत्तर लिहा. (फक्त 1) [10]

अ) वातावरणीय बदलाचे पर्यटनावर होणारे परिणाम विशद करा.

किंवा

ब) पर्यटन उद्योगाचे महत्व विशद करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (फक्त 1) [5]

अ) पर्यटनाचे प्रकार

ब) धार्मिक पर्यटन

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3702

[5961]-373

[Total No. of Pages : 2

S.Y.B.A.

SEC - 1A: ADVANCED STUDY OF ENGLISH LANGUAGE

Text : Linguistics an Introduction

(Old general English Paper-2)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23333)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any three from the following.

[15]

- a) Draw IPA vowel chart and mention pure vowels
- b) Write a short note on the distinctiveness of pure vowels and diphthongs.
- c) Write a short note on plosives in English
- d) Write a short note on minimal pair Support your answer with appropriate examples
- e) Explain word stress and sentence stress

Q2) Attempt the following questions

a) Transcribe any five of the following phonemically

[10]

- i) Permit (v)
- ii) heaven
- iii) remark
- iv) Market
- v) Permanent
- vi) develop
- vii) attraction

b) Do as directed (Any five)

[5]

- i) The larynx contains a pair of muscular flaps called vocal cords or vocal folds (state true or false)
- ii) Identify distinctive phonemes in 'get-set'
- iii) The phoneme /m/ is voiced, bilabial and _____.
(lateral, nasal) Fill in the blank with appropriate word from the bracket

P.T.O.

- iv) Write three term labels of the phoneme /j/
- v) The minimal distinctive unit of speech in a language is called a _____(vowel glide/phoneme/allophone) Fill in the blank with appropriate word
- vi) How many syllables are in the word 'dependent'?
- vii) Divide the following sentence into tone groups on saturday, they will leave for Delhi

Q3) Attempt any four of the following: [20]

- a) Write a short note on derivational and inflectional morphemes
- b) Write a short note on lexical morphemes
- c) Write a short note on bound morphemes
- d) Write a short note on suffixation as a Process of word formation Give suitable examples
- e) Explain backformation as a word-building Process
- f) Write a short note on Claque Give proper examples

Q4) Attempt any four of the following. [20]

- a) State the difference between pidgin and creole
- b) Write a short note on code switching Give appropriate examples
- c) Write a short note on dialect
- d) Write a short note on the distinctiveness of American English
- e) Write a short note on multilingualism
- f) Write a short note on the nativization of English in India

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3703

[Total No. of Pages : 2

[5961]-374

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

SEC-1A-G2 : Introduction To Population and Society
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - III) (23374)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes (Any Three) [15]

- a) Macro Demography
- b) Meaning of Demography
- c) Defination of cencus
- d) Concept of population studies
- e) Population as a constraint to development

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any Three) [15]

- a) What are the vitel events of life?
- b) Discuss the Feminist perspective on demography.
- c) Write in brief the debate on CAA.
- d) Describe Population as a resource for development.
- e) What is NPR?

Q3) Answer the following question in 200 words each (Any two) [20]

- a) Explain Demographic Transition Theory
- b) Describe the importance of population Studies
- c) Discuss the uses of vital registration system
- d) Explain ADHAR as a source of collection of population data

Q4) Answer the question in 300 words (Any one) [20]

- a) Critically examine the relationship between population and poverty
- b) Evaluate in detail marxist perspective on population

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3703

[5961]-374

S.Y.B.A.

SOCIOLOGY

SEC-1A-G2 : Introduction To Population and Society
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - III) (23374)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे संपुर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) बृहद लोकसंख्याशास्त्र
- ब) लोकसंख्याशास्त्राचा अर्थ
- क) जनगणनेची व्याख्या
- ड) लोकसंख्या अभ्यासाची संकल्पना
- इ) लोकसंख्या एक विकासावरील ताण

प्र.2) खालील प्रश्नांचे प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) जिवनातील महत्वपूर्ण घटना कोणत्या.
- ब) लोकसंख्येबाबत स्त्रीवादी दृष्टीकोणावर चर्चा करा.
- क) नागरी दुरुस्ती कायद्याचा (CAA) विवादांची चर्चा करा.
- ड) विकासासाठी लोकसंख्या एक संसाधन आहे याचे वर्णन करा.
- इ) राष्ट्रीय लोकसंख्या रजिस्टर (NPR) म्हणजे काय.

प्र.3) खालील प्रश्नांचे प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) लोकसंख्या संक्रमणाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ब) लोकसंख्या अभ्यासाचे महत्व विशद करा.
- क) महत्वाच्या घटनांची नोंदणीच्या उपयोगाची चर्चा करा.
- ड) आधार हे एक लोकसंख्या संकलन करण्याची पद्धत आहे स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) लोकसंख्या आणि दारिद्र्य यातील संबंधाचे चिकित्सात्मक परिक्षण करा.
- ब) लोकसंख्येबाबत मार्क्सचा दृष्टीकोन सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4273

[5961]-375

[Total No. of Pages : 1

S.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

CC-2C(3) : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी: भाग - 3

पर्यायी अभ्यासक्रम

(2019 Pattern) (Semester - III) (23024)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) इंडिया बुक ट्रस्ट, मुंबई यांच्या वतीने मराठी ग्रंथांचे भव्य प्रदर्शन व विक्री करण्यात येत आहे. त्यासंबंधिचे माहितीपत्रक तयार करा.
ब) महाराष्ट्र शासनाच्या शिक्षण विभागातील अनेक शासकीय कार्यालयांमध्ये अस्वच्छता असते. त्यासंबंधिचे परिपत्रक तयार करा.
क) ट्विटर याविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
ड) व्हाट्सअप प्रणाली काय आहे? ते थोडक्यात लिहा.
इ) अर्ज लिहिताना कोणती पथ्ये पाळावित?
फ) जाहिरातीचा उद्देश स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) भाषा व्यवहारातील परिभाषेची आवश्यकता स्पष्ट करा.
ब) शब्दकोशाचे विविध प्रकार सांगा.
क) व्यवहारभाषा आणि कार्यालयीन भाषा यातील फरक स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) पुणे विभागाने दिवाळी निमित्त जादा बस गाड्या सोडण्याचे नियोजन केले आहे. त्यासंबंधिचे सूचनापत्रक तयार करा.
ब) चित्रफिती/यूट्यूब हा आधुनिक तंत्रज्ञानाचा महत्वपूर्ण आविष्कार कसा आहे? ते सविस्तर लिहा.
क) बँक ऑफ महाराष्ट्र या बँकेत शाखाधिकारी पदासाठी स्वपरिचय/बायोडाटा लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 150 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) माहितीपत्रकाचा उद्देश, व्याप्ती आणि स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) अर्जाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3705

[5961]-376

[Total No. of Pages : 2

S.Y.B.A.

HINDI (हिंदी)

DSE - 1 A : काव्यशास्त्र (सामान्य) (S-1)
(2019 Pattern) (Semester - III) (23091)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचना : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [21]

- संस्कृत आचार्यों द्वारा दी गई काव्य की परिभाषाओं का विवेचन कीजिए।
- काव्य हेतु से क्या तात्पर्य है?
- काव्य प्रयोजन विषयक भारतीय विद्वानों के विचार स्पष्ट कीजिए।
- 'साहित्य' और 'काव्य' यह दोनों शब्द एक-से प्रतीत होते हुए भी भिन्न हैं – कथन स्पष्ट कीजिए।
- पाश्चात्य विद्वानों द्वारा दी गई काव्य की परिभाषाओं के आधार पर काव्य का स्वरूप स्पष्ट कीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [21]

- शब्दशक्ति की व्याख्या करते हुए व्यंजना का महत्व स्पष्ट कीजिए।
- काव्य में कल्पना तथा शैली तत्व का महत्व स्पष्ट कीजिए।
- अभिधा और लक्षणा शब्द शक्ति का सोदाहरण परिचय दीजिए।
- काव्य के तत्व बताते हुए भाव तत्व का महत्व स्पष्ट कीजिए।
- भारतीय काव्य शास्त्रियों द्वारा वर्णित काव्य के तत्वों का विवेचन कीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [21]

- रस के अंगों का विवेचन कीजिए।
- शृंगार रस के भेदों को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।
- हास तथा वीर रस को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।
- रस की परिभाषा देते हुए स्वरूप विवेचन कीजिए।
- करुण रस का महत्व उदाहरण देकर स्पष्ट कीजिए।

P.T.O.

प्र.4) निचे दिए गए बहुविकल्पीय प्रश्नों के सही विकल्प को चुनकर लिखिए:

[7]

अ) प्राचीनकाल में 'साहित्य' के लिए किस शब्द का प्रयोग होता था ?

i) गद्य	ii) काव्य
iii) समीक्षा	iv) टीका

ब) काव्य निर्मिति के प्रेरक तत्व को क्या कहते हैं?

i) काव्य हेतु	ii) काव्य प्रयोजन
iii) काव्य लक्षण	iv) काव्य प्रकार

स) प्रतिभा का अन्य नाम क्या है?

i) शक्ति	ii) परिमल
iii) पांडित्य	iv) सुंदर

द) 'शिवेतरक्षति' से क्या तात्पर्य है?

i) अमंगल का नाश	ii) मंगल का रक्षण
iii) सभी की रक्षण	iv) सभी का विनाश

य) कौन-सा तत्व काव्य का अंतरंग तत्व है?

i) कल्पना तत्व	ii) शैली तत्व
iii) भाव तत्व	iv) विकल्प (i) तथा (ii) दोनों

र) अनुभाव के कितने भेद माने गए हैं?

i) तीन	ii) दो
iii) चार	iv) पाँच

ल) करुण रस का स्थायी भाव क्या है?

i) शोक	ii) हास
iii) भय	iv) प्रेम

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3706

[Total No. of Pages : 4

[5961]-377

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

**GG 201 (A) : CC-2C: Economic Geography - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23205)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat labelled diagrams, figures wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencils is allowed.*

Q1) Write answer of the following questions in about 20 words each (any 8) **[16]**

- a) Define Economic Geography
- b) Define Resources
- c) What is green energy?
- d) Name any two activities of secondary activities.
- e) State any four branches of economic geography.
- f) Name any four renewable energy resources.
- g) Which are the social factors that affects agriculture?
- h) Which type of climate is required to grow wheat?
- i) Write two names of agro-based industry.
- j) State two Indian states which are leading in sugar Production.

Q2) Write a short notes in about 50 words each (Any 3)

[18]

- a) Secondary Activity.
- b) Importance of solar energy.
- c) Scope of economic geography.
- d) Agro tourism.

P.T.O.

Q3) Write the answer of questions in 100 words (Any 2)

[16]

- a) Explain distribution of mineral oil in the world.
- b) Explain study approaches of economic geography.
- c) How economic factors affects Indian agriculture.

Q4) Write the answer of question in 300 words (Any 1)

[20]

- a) Elaborate factors influencing cotton industry along with world wide distribution
- b) Explain the role of agriculture in Indian economy.

Total No. of Questions : 4]

PA-3706

[5961]-377

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

GG 201 (A) : CC-2C: Economic Geography-I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23205)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) आर्थिक भूगोलाची व्याख्या लिहा.
- ब) संसाधनाची व्याख्या सांगा.
- क) हरित ऊर्जा म्हणजे काय?
- ड) द्वितीय आर्थिक व्यवसायाची दोन उदाहरणे लिहा.
- इ) आर्थिक भूगोलाच्या चार शाखा सांगा.
- फ) पुनर्नवीकरणीय ऊर्जा साधनांची चार नावे द्या.
- य) शेतीवर परिणाम करणारे सामाजिक घटक कोणते?
- र) गव्हासाठी कोणते हवामान लागते?
- ल) कोणतेही शेती आधारित दोन उद्योग सांगा.
- व) साखर उत्पादनात कोणती दोन भारतीय राज्ये आघाडीवर आहेत.

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही 3)

[18]

- अ) द्वितीय आर्थिक व्यवसाय
- ब) सौर ऊर्जेचे महत्त्व.
- क) आर्थिक भूगोलाची व्याप्ती
- ड) कृषी पर्यटन

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2)

[16]

- अ) खनिज तेलाचे जागतिक वितरण लिहा.
- ब) आर्थिक भूगोलाच्या अभ्यास पद्धती स्पष्ट करा.
- क) भारतीय शेतीवर परिणाम करणारे आर्थिक घटक कोणते?

प्र.4) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणताही 1)

[20]

- अ) सूती कापड उद्योगावर परिणाम करणारे घटक लिहून त्याचे जागतिक वितरण लिहा.
- ब) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील शेतीची भूमिका विशद करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3707

[Total No. of Pages : 1

[5961]-378

S.Y.B.A.

MARATHI - MODERN INDIAN LANGUAGES

MIL - 2 : मराठी भाषिक संज्ञापन कौशल्ये

(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (23011)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पुर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) भाषा आणि व्यक्तिमत्त्व विकास यांच्यातील सहसंबंध स्पष्ट करा.

[10]

किंवा

लोकशाहीतील प्रसारमाध्यमांचे महत्त्व सविस्तर लिहा.

प्र.2) वृत्तपत्रातील बातमीची रचना स्पष्ट करून मुद्रित शोधनाची आवश्यकता सांगा.

[10]

किंवा

माहितीपट म्हणजे काय? दूरचित्रवाणीसाठी माहितीपट निर्मितीचा हेतू स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणतीही एक टिप लिहा.

[5]

अ) आजची प्रसारमाध्यमे आणि लोकशाही

ब) नभोवाणीसाठी भाषणाची पूर्वतयारी

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3708

[Total No. of Pages : 1

[5961]-379

S.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

SEC-2(A) : प्रकाशन व्यवहार आणि संपादन
(2019 Pattern) (Semester - III) (23025)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 25

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील दोन प्रश्नांपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

[10]

प्रकाशनसंस्था आणि जाहिरात यांचा सहसंबंध स्पष्ट करा.

किंवा

‘कॉपीराइट’ संकल्पना परिचय करून द्या.

प्र.2) खालील दोन प्रश्नांपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

[10]

ग्रंथनिर्मिती प्रक्रियेमध्ये संपादकाचे आवश्यक गुण सांगा.

किंवा

मुद्रण प्रत म्हणजे काय? मुद्रण प्रतचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील दोन प्रश्नांपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

[5]

मुद्रित शोधनात साधन सामग्री व तंत्र या घटकांचे महत्त्व विशद करा.

किंवा

सूची आणि परिशिष्टे यांचा परिचय करून द्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3709

[Total No. of Pages : 2

[5961]-380

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

Gg. 201 (A) CC-1C : Environmental Geography - I
(2019 Pattern) (Semester - III) (CBCS) (23204)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of map stencils is allowed
- 4) Draw neat diagrams wherever necessary

Q1) Write answer of the questions about 20 words each (Any eight) [16]

- a) Environmental Geography is sub-branch of which branch of Geography?
- b) What is natural environment?
- c) Define Environmental Geography?
- d) What is Food-chain?
- e) Name any two components of biological environment
- f) Write any two preventive measures to control soil pollution
- g) Write any two characteristics of pond ecosystem
- h) What is biodiversity?
- i) Mention any two air pollutants
- j) Write name of any two biodiversity hotspots region of India.

Q2) Write a short note in about 50 words each (Any 3) [18]

- a) Ecosystem approach
- b) Causes of water pollution
- c) Economic potential of biodiversity
- d) Importance of Environmental Geography

Q3) Write the answer to the following questions in 100 words (Any two) [16]

- a) Describe the effects of air pollution
- b) Explain the equatorial forest ecosystem
- c) Explain the measures of conservation of biodiversity

Q4) Write the answer to the following questions in 300 words (Any one) [20]

- a) Describe the nature and scope of Environmental Geography
- b) What is pollution? Explain major types of pollution

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3709

[5961]-380

S.Y.B.A.

GEOGRAPHY

Gg. 201 (A) CC-1C : Environmental Geography - I
(2019 Pattern) (Semester - III) (CBCS) (23204)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टॅन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) [16]

- अ) पर्यावरणीय भूगोल ही भूगोलाच्या कोणत्या शाखेची उपशाखा आहे?
- ब) नैसर्गिक पर्यावरण म्हणजे काय?
- क) पर्यावरणीय भूगोलाची व्याख्या लिहा.
- ड) अन्नसाखळी म्हणजे काय?
- इ) जैविक पर्यावरणाच्या कोणत्याही दोन घटकांची नावे लिहा?
- फ) मृदा प्रदूषण नियंत्रणाचे दोन प्रतिबंध उपाय लिहा?
- य) तळी परिसंस्थेची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- र) जैवविविधता म्हणजे काय?
- ल) कोणत्याही दोन हवा प्रदूषकांची नावे नमूद करा.
- व) भारतातील कोणत्याही दोन जैवविविधता संवेदनशील प्रदेशाचे (क्षेत्रांचे) नावे लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांच्या प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [18]

- अ) परिसंस्था अभ्यासपद्धत
- ब) जलप्रदूषणाची कारणे
- क) जैवविविधतेची आर्थिक क्षमता
- ड) पर्यावरण भूगोलाचे महत्त्व

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [16]

- अ) हवा प्रदूषणाच्या परिणामांचे वर्णन करा.
- ब) विषुववृत्तीय परिसंस्थेचे स्पष्टीकरण करा.
- क) जैवविविधता संवर्धनाचे उपाय स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- अ) पर्यावरणीय भूगोलाच्या स्वरूप व व्याप्तीचे वर्णन करा.
- ब) प्रदूषण म्हणजे काय? प्रदूषणाचे प्रमुख प्रकार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3710

[Total No. of Pages : 4

[5961]-381

S.Y. B.A.

ENGLISH COMPULSORY

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23001)

Text Book : Panorama

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) a) Answer the following questions in one/two sentences each: (any six) [6]

- i) What is the main theme of 'A Simple Philosophy'?
- ii) What does chief seathl mean by the word 'Savage'?
- iii) What tribe did seathl belong?
- iv) Who is the author of the story 'Homecoming'?
- v) Why did the teacher cane phatik unmercifully?
- vi) Who is phathik?
- vii) What ironic twist is described in 'The Verger'?
- viii) How long has foreman been working at his job in 'The Verger'?
- ix) What was the Verger's reply when the vicar asked him to learn to read and write?

b) Attempt any two of the following: [14]

- i) Describe the Native American's and the white people's attitude towards nature in 'A Simple Philosophy'?
- ii) 'The Homecoming' is a tragic story. Do you agree? Illustrate your answer.
- iii) Express your views on role of opportunity and dedication in 'The Verger'.

P.T.O.

- Q2) a)** Answer the following questions in one/two sentences each: (any six) **[6]**
- i) Who is the poet of 'Palanquin Bearers'?
 - ii) Who are the speakers in the poem, "Palanquin Bearers"?
 - iii) What is the theme of 'Palanquin Bearers'?
 - iv) Which are the two seasons mentioned in the poem 'On the Grasshopper and cricket'?
 - v) According to Keats, who carries the music of Nature in winter?
 - vi) Who sings in grassy hills in summer in 'On the Grasshopper and cricket'?
 - vii) What kind of poem is 'Pied Beauty'?
 - viii) Who is the poet of 'Pied Beauty'?
 - xi) Why does Hopkins 'Praise God'?
- b)** Answer any two of the following: **[14]**
- i) Critically appreciate the poem 'Palanquin Bearers'.
 - ii) 'Return to Nature' is the message of 'On the Grasshopper and Cricket'. Discuss
 - iii) 'Briefness of nature' and 'eternity of God' are the major themes of 'Pied Beauty'. Discuss.
- Q3) a)** Change the following into passive voice: (any four) **[4]**
- i) My friend always helps poor people.
 - ii) Why do you eat pizza?
 - iii) She opened the window.
 - iv) Hurry up, please.
 - v) We are demanding our rights.
 - vi) Was John purchasing the mobile?

- b) Change the following into indirect speech: (any three) [3]
- i) Jack said, 'I'm going to Paris now'.
 - ii) Alex said, 'I haven't attended my classes since last week'.
 - iii) Mary said, 'I have been writing this essay'.
 - iv) Silas said to me, 'I telephoned you yesterday'.
 - v) He said, 'What can I do for you?'

- c) Change the following into negative sentences: (any three) [3]
- i) He is a football player.
 - ii) The show will start in an hour.
 - iii) A flyover is being constructed.
 - iv) She cleans her room.
 - v) Look at me.

- Q4** a) Give one word substitute for the following: (any four) [4]
- i) People born in the highest social class, who have special titles.
 - ii) That which cannot be finished.
 - iii) One who believes in economy equality.
 - iv) A group of cattle or sheep or other domestic mammals.
 - v) One who is present everywhere.
 - vi) Study of living things.

- b) Match the following pairs of idioms and their meanings: (any three)[3]

A	B
i) Pull up one's socks	a) an idea/event that makes a significant change
ii) Cat nap	b) try harder
iii) a game changer	c) place where goods are illegally bought and sold
iv) at all costs	d) a short sleep
v) black market	e) at any expense of time, effort or money

c) Give examples of the words with following suffixes/prefixes: (any three) [3]

i) anti _____

ii) mis _____

iii) self _____

iv) _____ er

v) _____ less

Q5) Answer the following questions in brief: (any two)

[10]

a) Define 'Soft Skills'. What are the ways to acquire them?

b) Describe qualities of a good leader.

c) Write a note on 'Teamwork Skills'.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3711

[Total No. of Pages : 4

[5961]-382

S.Y. B.A.

HISTORY

G-2 CC-1C : History of the Maratha's (1630-1707)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23174)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 300 words (any one) : [15]

- a) Explain the causes of the rise of Maratha power.

OR

- b) Discuss the detail of Javali episode.

Q2) Answer the following questions in 300 words (any one) : [15]

- a) Explain the causes and effects of coronation of Shivaji Maharaj.

OR

- b) Describe the achievement of Santaji Ghorpade Dhanaji Judhav and Ramchandra pant Amatya in Maratha war of independence.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) : [20]

- a) Explain the causes and effects of sack of Surat.
- b) Discuss the incidence of Shivaji Maharaj's visit to Agra and Release.
- c) Evaluate the achievement of Sambhaji Maharaj.
- d) Describe the main features of Ashtapradhan Mandal of Chh. Shivaji.

P.T.O.

Q4) Short notes (any four) :

[20]

- a) Foreign Travellers.
- b) Shahaji Raje
- c) Murarbaji Deshpande.
- d) Nishchal puri
- e) Rajaram Maharaj.
- f) Military Administration.

Total No. of Questions : 4]

PA-3711

[5961]-382

S.Y. B.A.

इतिहास

G-2 CC-1C : मराठ्यांचा इतिहास (1630-1707)

(2019 Pattern) (Semester - III) (23174)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
- अ) मराठी सत्तेच्या उदयाची कारणे स्पष्ट करा.
किंवा
- ब) जावळी प्रकरणावर सविस्तर चर्चा करा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
- अ) शिवाजी महाराजांच्या राज्याभिषेकाची कारणे व परिणाम सांगा.
किंवा
- ब) मराण्यांच्या स्वातंत्र्ययुद्धातील संताजी घोरपडे, धनाजी जाधव आणि रामचंद्रपंत अमात्य यांच्या कामगिरीचे वर्णन करा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नाचे 200 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) सूरत लुटीची कारणे व परिणाम सांगा.
ब) शिवाजी महाराजांची आम्रा कटे व सुरका यावर चर्चा करा.
क) संभाजी राजांनी केलेल्या कामगिरीचे मूल्यमापन करा.
ड) छत्रपती शिवाजीच्या अष्टप्रधान मंडळाची वैशिष्ट्ये विशद करा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) परकीय प्रवासी
- ब) शहाजी राजे
- क) मुरारबाजी देशपांडे
- ड) निश्चलपुरी
- इ) राजाराम महाराज
- फ) लष्करी प्रशासन

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3713

[Total No. of Pages : 2

[5961]-384

S.Y. B.A. (Semester - III)

MARATHI (मराठी)

G - 2 : भाषिक कौशल्येविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार कादंबरी
(2019 Pattern) (CBCS) (23023) (CC - 1C)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) पाच पैकी तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत लिहा.

[15]

अ) कळफलक म्हणजे काय? ओळख करून द्या.

ब) युनिकोडचे स्वरूप स्पष्ट करा.

क) कादंबरी या वाङ्मय प्रकाराची संकल्पना स्पष्ट करा.

ड) मराठी टंकलेखनासाठी गुगल इनपुटचा वापर कशा प्रकारे केला जातो ते लिहा.

इ) रारंगढांग कादंबरीतील निसर्गचित्रण तुमच्या शब्दांत लिहा.

प्रश्न 2) तीन पैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांपर्यंत लिहा.

[20]

अ) कादंबरीचे कोणतेही तीन घटक स्पष्ट करा.

ब) युनिकोडचे फायदे व तोटे लिहा.

क) माहितीच्या महाजालात गुगलचे महत्व लिहा.

P.T.O.

प्रश्न 3) तीन पैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) 'रारंग ढांग' कादंबरीतील मानव आणि निसर्ग यांच्यातील संघर्षाचे चित्रण स्पष्ट करा.
- ब) 'रारंग ढांग' कादंबरीतील घडलेल्या दुर्घटनांचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- क) 'रारंग ढांग' कादंबरीतील लष्करी शिस्तचे वर्णन तुमच्या शब्दांत लिहा.

प्रश्न 4) दोन पैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांपर्यंत लिहा. [15]

- अ) 'रारंग ढांग' कादंबरीचे थोडक्यात कथानक लिहा.
- ब) 'रारंग ढांग' कादंबरीतील प्रमुख पात्रांचा परिचय करून द्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4289

[Total No. of Pages : 2

[5961]-385A

S.Y. B.A. (Semester-III)

संस्कृत (SANSKRIT)

काव्यशास्त्रम् आणि कौटिलीयार्थशास्त्रम्

(DSE-1A) (2019 Pattern) (23111) (CBCS)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Figures to right indicate full marks.

Q1) A) ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही एक) [5]

Write reference to context (any one)

i) नवरसरूचिरां निर्मितिमादधती भारती कवेर्जयति ।

ii) चतस्र एव विद्या इति कौटिल्यः।

B) कोणताही एक अलंकार लक्षण देऊन, सोदाहरण स्पष्ट करा. [5]

Define any one अलंकार with example

i) यमक - अलङ्कारः।

ii) उपमा - अलङ्कारः ।

C) कोणतेही एक वृत्त लक्षण देऊन, सोदाहरण स्पष्ट करा. [5]

Define any one वृत्त with example

i) श्लोकवृत्तम् ।

ii) स्रग्धरावृत्तम् ।

Q2) A) संस्कृतभाषेतून उत्तरे लिहा. (कोणतेही पांच) [10]

Answer in the Sanskrit language (any five)

i) साहित्यशास्त्रे मङ्गलं किमर्थं कुर्वन्ति कवयः ?

ii) मम्मटाचार्यकृतस्य काव्यप्रकाशस्य मङ्गलाचरणे आगच्छतः जयति इत्यस्य शब्देन कोऽर्थः आक्षिप्यते ?

P.T.O.

- iii) अदोषौ शब्दार्थौ इत्यस्य अर्थः मम्मटाचार्येण कः कथितः ?
- iv) अवरकाव्यलक्षणं किम् ?
- v) आन्वीक्षिकीविद्यायां के के विषयाः अन्तर्भूताः ?
- vi) वार्ता विद्या कथमौपकारिकी विद्यते ?

B) उचितानि युग्मानि विचिनुत (कान्यपि पञ्च) [5]

i) अर्थः	अ) मध्यमकाव्यम्।
ii) वाच्याद् अनतिशयिनि व्यङ्ग्ये	आ) मम्मटाचार्यः
iii) काव्यप्रकाशः	इ) लोकानां योगक्षेनः।
iv) विष्णुगुप्तः	ई) षाड्गुण्येषु एकः।
v) सन्धिः	उ) उपक्षेपणम्
vi) आसनम्	ऊ) कौटिल्यः

Q3) A) मम्मटाचार्येण कथितं काव्यलक्षणम्। [12]

किंवा/OR

काव्यभेदाः।

B) टीप लिहा. (कोणत्याही एक) [8]

- i) काव्यप्रयोजनानि ।
- ii) काव्य हेतुः ।

Q4) A) कौटिलीयार्थशास्त्रे वर्णिता सप्तप्रकृतिः । [12]

किंवा/OR

षाड्गुण्यसमुद्देशः क्षयस्थानवृद्धिनिश्चयः।

B) टीप लिहा. (कोणतीही एक) [8]

Write a short note (any one)

- i) विद्यासमुद्देशः :- तत्र त्रयीस्थापना ।
- ii) वृद्धसंयोगः।

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3715

[Total No. of Pages : 2

[5961]-386

S.Y. B.A.

संस्कृत (SANSKRIT)

DSE-2A : ऋग्वेद व ब्राह्मण ग्रन्थ

(2019 Pattern) (Semester - III) (23112)

Time : 2½ Hours]

[Marks : 70

प्र. 1) कोणत्याही दोहोंचे सटीप भाषांतर करा.

[10]

Translate any two with explanation.

- 1) नाभ्या आसीदन्तरिक्षं शीष्णो द्यौः समवर्तत ।
पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रान्तथा लोकाँ अकल्पयन् ॥
- 2) अग्निं क्रन्द स्तनय गर्भमा धा उदन्वता परि दीया रथेन ।
दृतिं सु कर्ष विषितं न्यञ्चं समा भवन्तूद्वतो निपादाः ॥
- 3) येनेमा विश्वा च्यवना कृतानि यो दासं वर्णमधरं गुहाकः ।
श्वहनीव यो जिगीवाँ लक्षमाददर्यः पुष्टानि स जनास इन्द्रः ॥

प्र. 2) कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

[15]

Write a long answer to any one.

- 1) सरमा-पणिसंवादसूक्तम् (ऋग्वेद 10.108)
- 2) इन्द्रावरुणौ (ऋग्वेद 7.83)

प्र. 3) कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

[10]

Explain with reference to context (Any two)

- 1) घृतेन द्यावापृथिवी व्युन्धि सुप्रपाणं भवत्वहन्याभ्यः ।
- 2) न मा शुष्केण नाद्र्रेण हनः ।
- 3) अथाहमेतेषां देवानामधिपतिर्भविष्या मीति ।

P.T.O.

प्र. 4) अ) कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा. [15]

Answer in detail to any one.

- 1) यूपनिर्माणम् (ष. ब्राह्म. 5.4)
- 2) देवानामधिपतिः (तै. ब्राह्म. 2.2.10. 1-7)

ब) कोणत्याही दोन टीपा लिहा. [10]

Write any two short notes.

- 1) ब्राह्मणग्रंथांची भाषाशैली
Language style of Brahmanagranthas.
- 2) इन्द्रनमुचिकथा
- 3) मनु

प्र. 5) संस्कृतात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच सोडवा) : [10]

Answer in Sanskrit. (any five) :

- 1) शुक्लयजुर्वेदस्य कानि ब्राह्मणानि ?
- 2) अग्निसूक्तस्य (ऋ. 1.143) ऋषिः कः ?
- 3) त्रिष्टुप्छन्दसि कतिपयानि अक्षराणि सन्ति ?
- 4) 'ब्राह्मण' शब्दस्य व्याख्या ?
- 5) 'मनुमत्स्यकथा' कस्मिन् ब्राह्मणे आगता ?
- 6) 'वेद' इति शब्दस्य अर्थः कः ?

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

PA-3828

[Total No. of Pages : 1

[5961]-387

S.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

SEC-2A : SANSKRIT PHONETICS

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23114)

वेळ : 2 तास/

/एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
All questions are compulsory.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
Figures to the right indicate full marks.

प्र.1) संस्कृत भाषेची वर्णमाला स्पष्ट करून, प्रत्येक वर्णाचे स्थान स्पष्ट करा.

[15]

Explain alphabetic string of the Sanskrit Language and explain place of Articulation of each alphabet or वर्ण.

किंवा/OR

संस्कृत भाषेची वर्णमाला स्पष्ट करून, प्रत्येक वर्णाचा प्रयत्न लिहा.

Explain alphabetic string of the Sanskrit Language and write efforts of utterance of each alphabet or वर्ण.

प्र.2) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[10]

Write short notes (any two)

- i) विसर्जनीयस्य उच्चारणविशेषः।
- ii) पाणिनीयशिक्षायाः परिचयः।
- iii) सन्धेः उच्चारणविशेषः।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3717

[Total No. of Pages : 4

[5961]-388

S.Y. B.A.

GANDHIAN THOUGHT (Philosophy)

CC-2C : Gandhian Political Philosophy

(2019 Pattern) (Semester - III) (23233)

Time 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any Three of the following questions in 50 words. **[15]**

- i) Briefly explain Gandhiji as a 'Political Leader'.
- ii) Explain Gandhiji's concept of spiritualization of politics.
- iii) According to Gandhiji, which are the Rights of citizen?
- iv) What is the concept of village swaraj, according to Gandhiji?
- v) According To Gandhiji, explain Brahmacharya (Celibacy) as one of the Panchsheel.

Q2) Answer any Two of the following questions in 100 words. **[20]**

- i) According to Gandhiji. What is the problem of Means and Ends in Indian Political life.
- ii) Briefly explain Gandhiji's 'Stateless society'.
- iii) What are the views of Gandhiji for International relation?
- iv) According To Gandhiji, explain Non-violence (Ahimsa) as one of the Panchsheel.

P.T.O.

Q3) Write a short note (any Three).

[15]

- i) The Indian struggle for freedom.
- ii) Social Swaraj.
- iii) 'Truth' one of the Panchsheel.
- iv) World unity through peace.
- v) Gandhiji's concept of 'Sarvodaya'.

Q4) Answer any One of the following questions in 400 words.

[20]

- a) Elaborately explain Gandhian views of nature and function of the state as political institution.
- b) 'Satyagraha as a way of mass movement' explains in detail.

Total No. of Questions : 4]

PA-3717

[5961]-388

S.Y. B.A.

GANDHIAN THOUGHT (Philosophy)
CC-2C : Gandhian Political Philosophy
(2019 Pattern) (Semester - III) (23233)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा.

[15]

- i) गांधीजी हे 'राजकीय नेते' म्हणून थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ii) गांधीजींच्या राजकारणाच्या अध्यात्मिकीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- iii) गांधीजींच्या मते, नागरिकांचे हक्क कोणते आहेत?
- iv) गांधीजींच्या मते ग्रामस्वराज्याची संकल्पना काय आहे?
- v) गांधीजींच्या मते, ब्रह्मचर्य हे पंचशीलांपैकी एक शील म्हणून स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- i) गांधीजींच्या मते, भारतीय राजकारणांमध्ये साधन आणि साध्य ची समस्या कोणती आहे? स्पष्ट करा.
- ii) गांधीजींचा 'राज्यविहीन समाज' थोडक्यात स्पष्ट करा.
- iii) आंतरराष्ट्रीय संबंधाबाबत गांधीजींचे विचार स्पष्ट करा.
- iv) गांधीजींच्या मते, पंचशीलांपैकी एक शील 'अहिंसा' सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- i) भारतीय स्वातंत्र्य लढा.
- ii) सामाजिक स्वराज.
- iii) 'सत्य' पंचशीलांपैकी एक शील.
- iv) शांतीतून जागतिक एकता.
- v) गांधीजींची 'सर्वोदय' संकल्पना.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नांचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा.

[20]

- i) राज्य हे राजकीय संस्था म्हणून त्याचे स्वरूप व कार्य याविषयी गांधीवादी विचार विस्तृतपणे स्पष्ट करा.
- ii) 'सत्याग्रह हा जन चळवळीचा एक मार्ग' सविस्तरपणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3718

[Total No. of Pages : 4

[5961]-389

S.Y. B.A.

YOGA (G - 3)

CC - 1 C : Yogvidya

(2019 Pattern) (23243) (Semester - III)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any five of the following questions in one sentence.

[5]

- a) What are the names of the Shaddarshan?
- b) What are the names of the Tridosha?
- c) What are the names of the Kleshas?
- d) What are the names of the Shadhchakras?
- e) Which three major Nadis?
- f) What philosophy did Gautama Buddha write?
- g) Name the Sankhya Darshankars?

Q2) Write the short note (Any two) :

[10]

- a) Shavasana
- b) Kapalbhati
- c) Nadishodhan Pranayam

P.T.O.

Q3) Answer any two of the following questions in 150 words. **[20]**

- a) Explain the importance of Yogadarshan.
- b) Explain the importance of Bauddha darshan.
- c) Explain the importance of Yoga in Social Health.

Q4) Answer any one of the following questions in detail. **[15]**

- a) Explain the role of Yoga in Promoting Physical Health?
- b) Describe Spiritual Health and Yoga Practice?

Total No. of Questions : 4]

PA-3718

[5961]-389

S.Y. B.A. (Semester - III)

YOGA (G - 3)

CC - 1C : Yogvidya (योगविद्या)

(2019 Pattern) (23243)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची एक वाक्यात उत्तरे द्या.

[5]

- अ) शङ्कराचार्यांची नावे सांगा.
- ब) त्रिदोषांची नावे सांगा.
- क) क्लेशांची नावे सांगा.
- ड) शङ्कराचार्यांची नावे सांगा.
- इ) तीन महत्वाच्या प्रमुख जाड्यांची नावे सांगा.
- फ) गौतम बुद्धांनी कोणता ग्रंथ लिहीला.
- य) सांख्यदर्शनकरांचे नाव सांगा.

प्रश्न 2) टिपा द्या. (कोणत्याही दोन)

[10]

- अ) श्वासन
- ब) कपालभाती
- क) नाडीशोधन प्राणायाम

- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे द्या. [20]
- अ) योगदर्शनाचे वर्णन करा.
- ब) बौद्ध दर्शनाचे वर्णन करा.
- क) सामाजिक अरोग्यातयोगाचे महत्व स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे सविस्तर उत्तर द्या. [15]
- अ) शारीरिक स्वास्थ्य संवर्धनात योगाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) योगसाधनेने आध्यात्मिक स्वास्थ्य संवर्धन, वर्णन करा.

Total No. of Questions : 8]

SEAT No. :

PA-3829

[Total No. of Pages : 3

[5961]-390

S.Y. B.A.

COMMERCE

CC-1C-G-II:Book Keeping and Computerised Accounting
(2019 CBCS Pattern) (Semester - III) (23293)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question 1 and 8 is compulsory.
- 2) Attempt any three questions from question 2 to Question 7.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) A) Fill in the blanks using appropriate words from the options. **[5]**

In each of the following cases, choose the correct alternative:

- a) Recording of transaction in Journal is called _____.
 - i) Pasting
 - ii) Journalising
 - iii) Narration
 - iv) Prime Enter
- b) Every Journal Entry required _____.
 - i) Casting
 - ii) Posting
 - iii) Narration
 - iv) Journalising
- c) _____ Discount is not recorded in the books of accounts.
 - i) Trade
 - ii) Cash
 - iii) GST
 - iv) VAT
- d) Loan taken from Dena Bank should be credited to _____.
 - i) Capital A/c
 - ii) Dena Bank A/c
 - iii) Cash A/c
 - iv) Dena bank Loan A/c
- e) Debtors A/c shows _____ balance.
 - i) Real
 - ii) Positive
 - iii) Credit
 - iv) Debit

P.T.O.

- B) State if the following statements are True or False. [5]
- a) Journal is a book of Prime Entry.
 - b) Cash Account always shows debit balance.
 - c) Ledger is a book of original Entry.
 - d) Narration is not required for each and every transaction.
 - e) Depreciation is charged on intangible Assets.
- C) Answer in one sentence only. [5]
- a) What is ledger?
 - b) What do you mean by bank statement?
 - c) State meaning of GST?
 - d) What is bank over draft?
 - e) What is Tally?
- D) Match the following pairs. [5]
i) Depreciation	a) Intangible Asset.
ii) Cheque	b) Contra Voucher
iii) Goodwill	c) Fixed Asset
iv) GST	d) Negotiable instrument
v) F.4	e) Indirect tax

Q2) Journalise the following transactions in the books of Rajkumar Grocery Seller. [14]

2022 April 1.

Rajkumar started business with cash Rs. 2,00,000, building Rs. 2,00,000 and Borrowed loan From rakesh Rs. 50,000.

April 4 - Deposited cash in to Dena Bank Rs. 50,000.

April 17 - Purchased computed from Brijesh of Rs. 30,000 @ 18% GST and paid by cheque.

Apr 12 - Goods sold on credit to Ganesh ₹ 10,000 at 5% Trade discount.

April 15 - Ganesh returned goods of Rs. 950.

April 18 - Goods token by Raj Kumar for his personal Use of Rs. 1,000.

April 20- Paid transport charges Rs. 5000 @ 5% GST.

Q3) Explain the term Ledger and write importance of Ledger. [14]

Q4) From the following details find out bank balance as per cash Book of Mr. Anurag as on 30th June 2022. [14]

- a) Bank balance as per Pass Book Rs. 14,000.
- b) Two cheques of Rs. 8,900 and 10,700 were issued on 25th June 2022, out of which only one cheque of Rs. 8,900 were presented for payment before 30th June 2022.
- c) Cheques of Rs. 16,400 were deposited but only one cheque of Rs. 6,400 was cleared by bank on 28th June 2022.
- d) Cash of Rs. 5,500 withdrawn from bank for personal Use was not recorded in the cash Book.
- e) Rs. 350 bank incidental charges debited to Mr. Anurag's account is not recorded in the cash Book.
- f) There was a debit in Pass Book of Rs. 7,500 in respect of a cheque dishonored on 30th June 2022.
- g) Interest Rs. 425 was credited in Pass Book only.

Q5) How can we use Tally in Accounting. [14]

Q6) Pass necessary Journal entries for the following transactions and show cash Account only. [14]

- 2022 March
1. Cash balance Rs. 10,000
 3. Bought goods Rs. 2,500
 7. Received from Sudhir Rs. 3,000
 10. Paid to Madhuri Rs. 2,000
 15. Cash sales Rs. 7,000
 25. Paid Rent Rs. 3,500

Q7) What is cheque? Explain various types of cheque. [14]

Q8) Write short notes on only two. [8]

- a) Cash Book
- b) Voucher
- c) Nominal Account
- d) Accounting Software

[5961]-391
S.Y.B.A.
MATHEMATICS
MG - 3 : Graph Theory
(2019 Pattern) (Semester - III) (23343)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

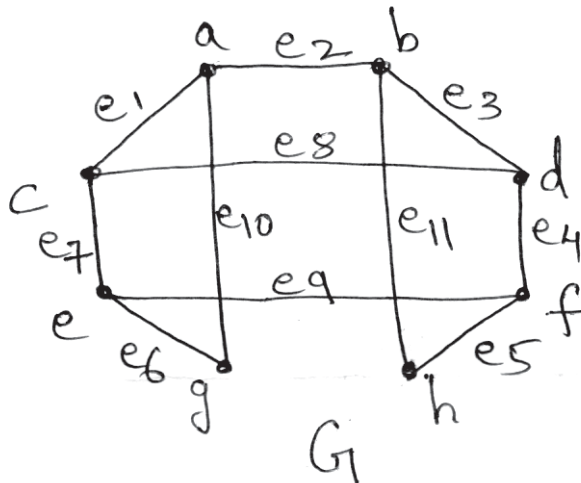
Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

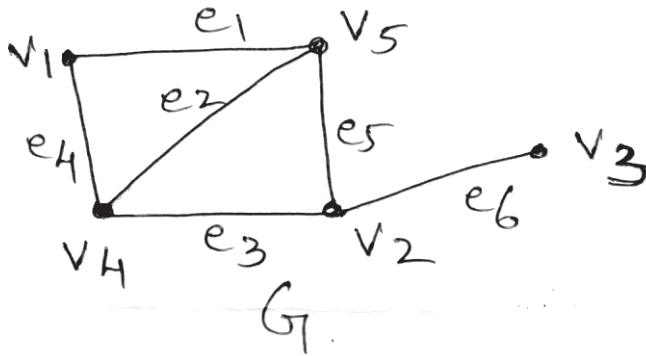
- a) Draw a regular graph which is not a complete graph.
- b) Determine the number of edges in K_6 .
- c) Find any two cut sets of following graph G.

- d) Define radius and diameter of a graph.
- e) Find the number of components in G.

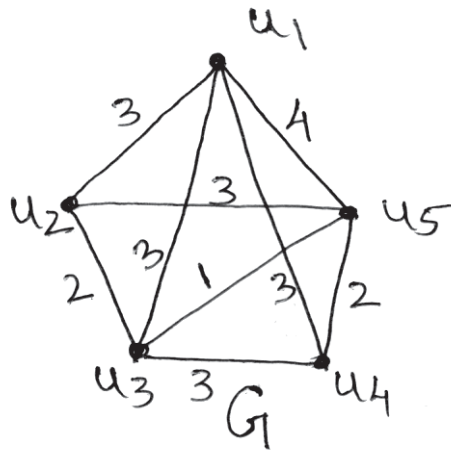

- f) Draw a graph which is Eulerian as well as Hamiltonian.
 g) In the following graph G find any two paths from V_1 to V_3 .

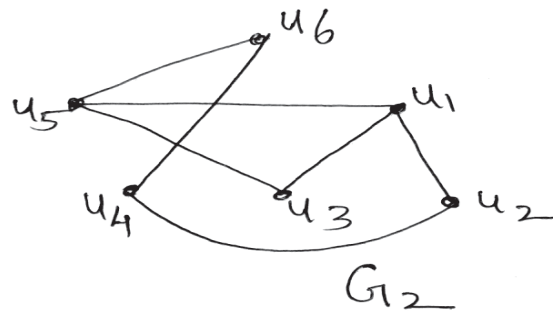
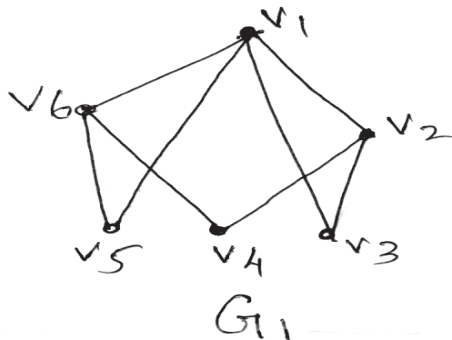

Q2) Attempt any four of the following. [20]

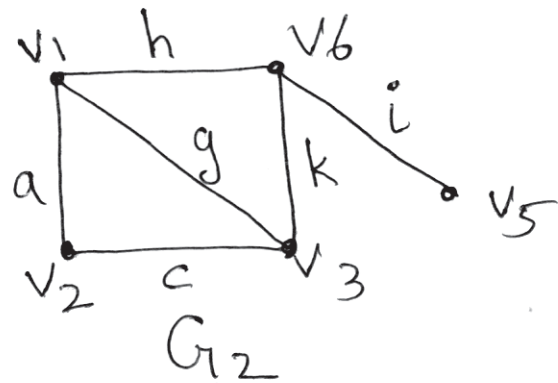
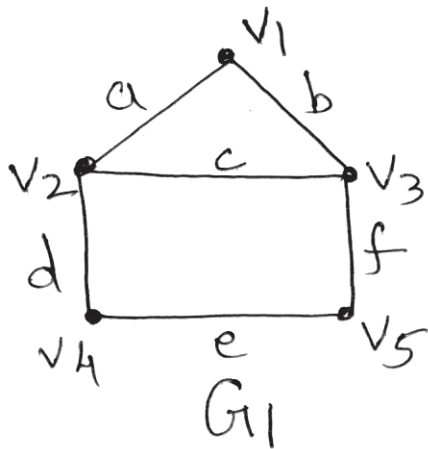
- a) Draw $K_{4,3}$. Find its vertex connectivity and edge connectivity.
 b) Prove that a connected graph G has an Eulerian path if and only if it has exactly two vertices of odd degree.
 c) Obtain shortest spanning tree for the graph G using Kruskal's Algorithm.

- d) Prove that a simple graph with n vertices and k components can have at most $\frac{(n-k)(n-k+1)}{2}$ edges.
 e) Determine whether graphs G_1 and G_2 are isomorphic or not.

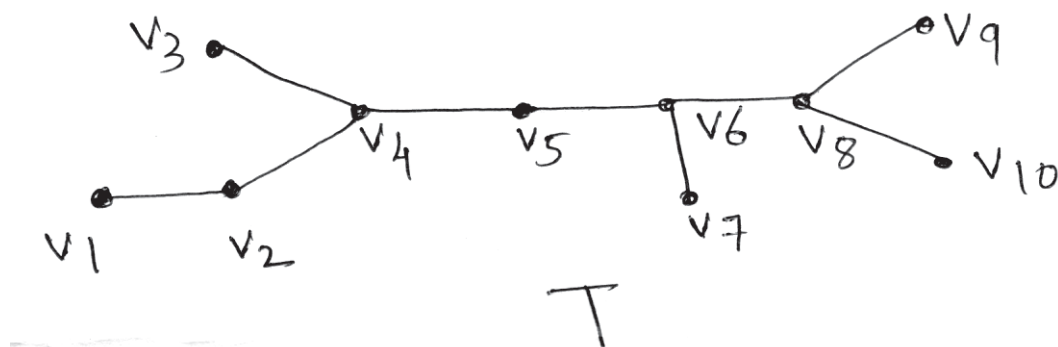
f) For graphs G_1 and G_2 find $G_1 \cap G_2$ and $G_1 \oplus G_2$

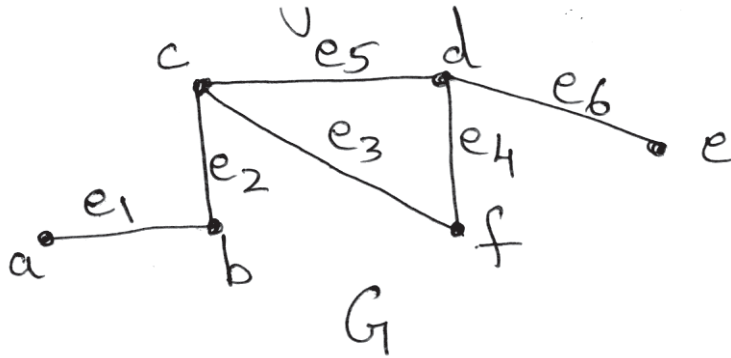
Q3) Attempt any four of the following.

[20]

- Show that with respect to any of its spanning trees, a connected graph on n -vertices and e -edges has $n-1$ branches and $e-n+1$ chords.
- Draw a binary tree of maximum and Minimum height on 13 vertices.
- What is the value of the prefix expression $*-*253/42?$.
- Prove that if u and v are any two vertices of a tree T then there exist exactly one $u-v$ path in T .
- Find centre of the tree T given below.

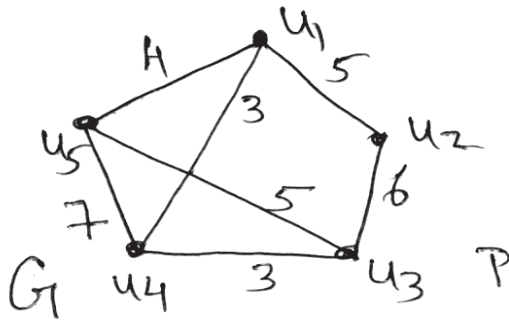

f) Define a bridge. Find all bridges in G.

Q4) Attempt any two of the following. [20]

- Prove that if G is a connected graph, then $k(G) \leq \lambda(G) \leq \delta(G)$, where $k(G)$ denotes vertex connectivity of G , $\lambda(G)$ denotes edge connectivity of G , and $\delta(G)$ denotes smallest degree of G .
- Draw any five spanning trees of graph G given below also write its weight.

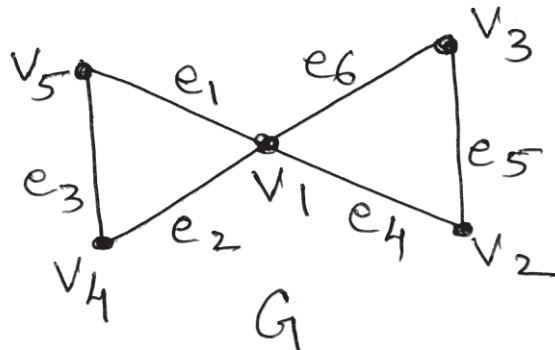
c) Attempt the following.

I) Draw the following graphs.

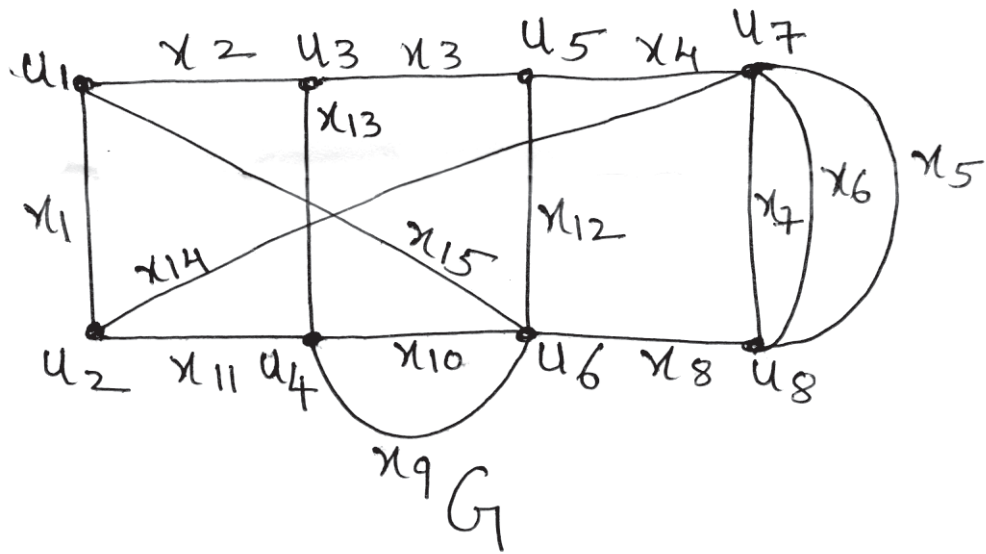
- $K_{3,4}$
- K_5
- C_6

- N_4
- $4R_2$

II) Draw resulting graph when vertices V_1 and V_3 are fused in the following graph G .

d) Write the adjacency matrix of the following graph G.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3721

[Total No. Of Pages : 3

[5961]-392

S.Y.B.A.

MATHEMATICS

CC 2C:AMG-3 : Calculus of Several Variables

(2019 Pattern) (Semester-III) (23344)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

- a) Find the domain of $f(x, y) = \sqrt{9 - x^2 - y^2}$.
- b) Determine the set of points at which $f(x, y) = \ln(x^2 + y^2 - 4)$ is continuous.
- c) Define first order partial derivatives of a function of two variables.
- d) State Clairaut's theorem.
- e) State Chain Rule-I
- f) If $f(x, y) = x^2y^3 - xy + x$, then find f_{xyx} .
- g) Evaluate $\int_{-1}^1 \int_0^2 \int_0^1 x dx dy dz$.

Q2) Attempt any four of the following:

[20]

- a) Using $\epsilon - \delta$ definition of limit, show that $\lim_{(x,y) \rightarrow (0,0)} \frac{3x^2y}{x^2 + y^2} = 0$.
- b) Show that $\lim_{(x,y) \rightarrow (0,0)} \frac{xy}{x^2 + y^2}$ does not exist.

P.T.O.

- c) Let $f(x, y)$ and $g(x, y)$ be two functions defined on a set $D \subset \mathbb{R}^2$. If both f and g are continuous at the point (a, b) and c is a real number, then prove that
- $f \pm g$ is continuous at (a, b) .
 - $c.f$ is continuous at (a, b) .
- d) Show that both first order partial derivatives $f_x(0,0)$ and $f_y(0,0)$ exist but f is not continuous at $(0,0)$, where

$$f(x, y) = \begin{cases} \frac{xy}{x^2 + y^2} & (x, y) \neq (0, 0) \\ 0 & (x, y) = (0, 0) \end{cases}$$

- e) Verify that the function $u = (x^2 + y^2 + z^2)^{-1/2}$ is a solution of the three dimensional Laplace equation.
- f) Let the function f be differentiable at a point (a, b) . Then prove that f is continuous at (a, b) .

Q3) Attempt any Four of the following:

[20]

- a) If $f(x, y) = xe^{xy}$, using differentials find approximate value of $f(1.1, -0.1)$.
- b) If f is homogeneous of degree n , then prove that $x \frac{\partial f}{\partial x} + y \frac{\partial f}{\partial y} = nf(x, y)$.
- c) Use the Chain Rule to find $\frac{\partial z}{\partial s}$ and $\frac{\partial z}{\partial t}$,
where $z = \sin^{-1}(x - y)$, $x = s^2 + t^2$, $y = 1 - 2st$.
- d) Find the local maximum and minimum values and saddle points of the function $f(x, y) = xy - 2x - 2y - x^2 - y^2$.
- e) Evaluate $\int_1^4 \int_0^2 (6x^2y - 2x) dy dx$.
- f) Evaluate $\int_0^1 \int_0^{\sqrt{1-x^2}} (x^2 + y^2) dy dx$ by converting to polar coordinates.

Q4) Attempt any Two of the following:

[20]

a) Test differentiability of $f(x, y) = \frac{x^4 - y^4}{x^2 + y^2}$, if $(x, y) \neq (0, 0)$ and $f(0, 0) = 0$, at $(0, 0)$.

b) Let $f(x, y) = \begin{cases} \frac{x^2 y^2}{x^2 + y^2} & (x, y) \neq (0, 0) \\ 0 & (x, y) = (0, 0) \end{cases}$

Show that $f_{xy}(0, 0) = 0 = f_{yx}(0, 0)$.

c) Use Lagrange multipliers to find the maximum and minimum values of the function $f(x, y) = x^2 + y^2$ subject to the given constraint $xy = 1$.

d) Evaluate the integral $\int_0^1 \int_{3y}^3 e^{x^2} dx dy$ by reversing the order of integration.

Total No. Of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3722

[Total No. of Pages : 6

[5961]-393
S.Y.B.A.
MATHEMATICS
SEC-1A, FMG-3 : Financial Mathematics -3
(Operational Research)
(23345) (2019 Pattern) (Semester-III)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Five of the following:

[10]

a) Write general model of Linear programming problem (LPP).

b) What is role of a artificial variable in a LPP.

c) Write the following LPP in equation form.

$$\text{Maximize } Z = x_1 + 2x_2$$

$$\text{Subject to } x_1 + x_2 + 2x_3 \geq 6$$

$$x_1 + x_3 \leq 16$$

$$x_j \geq 0, j = 1, 2, 3.$$

d) Find any two basic feasible solution of the following LPP:

$$\text{Maximize } Z = 5x_1 + 4x_2 + x_3$$

$$\text{Subject to } 6x_1 + x_2 \leq 24$$

$$x_1 + x_2 \leq 6$$

$$x_1 + x_3 = 6$$

$$x_j \geq 0, j = 1, 2, 3.$$

P.T.O.

- e) Find initial basic feasible solution (IBFS) of the following transportation problem (TP) by North-West corner method

-	X	Y	Z	Supply
A	1	3	5	3
B	5	4	2	7
C	0	3	3	6
Demand	6	5	5	

- f) Give an example of unbalanced transportation problem.
- g) Write the dual of the following LPP:

$$\text{Minimize } Z = x_1 + 3x_2$$

$$\text{Subject to } x_1 + x_2 \geq 2$$

$$x_j \geq 0, j = 1, 2.$$

Q2) Attempt any Four of the following:

[20]

- a) A manufacturing company is engaged in producing three types of products: A, B and C. The production department produces, each day, components sufficient to make 50 units of A, 25 units of B and 30 units of C. The management is confronted with the problem of optimizing the daily production of the products in the assembly department, where only 100 man-hours are available daily for assembling the products. The following additional information is available:

Type of Product	Profit Contribution per Unit of Product (Rs.)	Assembly Time per Product (hrs.)
A	12	0.8
B	20	1.7
C	45	2.5

The company has a daily order commitment for 20 units of products A and a total of 15 units of products B and C. Formulate this problem as an LP model so as to maximize the total profit.

b) Solve the following LPP using Graphical method

$$\text{Minimize } Z = 3x_1 + 2x_2$$

$$\text{Subject to } 5x_1 + 5x_2 \geq 35$$

$$x_1 + x_2 \leq 6$$

$$x_j \geq 0, \quad j = 1, 2.$$

c) Solve the following LPP by using Simplex method:

$$\text{Maximize } Z = 8x_1 + 2x_2$$

$$\text{Subject to } 3x_1 + 2x_2 \leq 6$$

$$2x_1 + 3x_2 \leq 6$$

$$x_j \geq 0, \quad j = 1, 2.$$

d) Solve the following LPP by using Simplex method:

$$\text{Maximize } Z = 2x_1 + x_2$$

$$\text{Subject to } x_1 + x_2 \leq 4$$

$$x_1 \geq 2$$

$$x_j \geq 0, \quad j = 1, 2.$$

e) Using Simplex method, show that the following LPP have alternate optimum solutions.

$$\text{Maximize } Z = x_1 + x_2$$

$$\text{Subject to } x_1 + x_2 \leq 3$$

$$x_1 \leq 2$$

$$x_j \geq 0, \quad j = 1, 2.$$

f) Show that by Graphical method the following LPP have unbounded solutions.

$$\text{Minimize } Z = x_1 + 2x_2$$

$$\text{Subject to } 5x_1 + 2x_2 \geq 20$$

$$x_1 + 3x_2 \geq 6$$

$$x_j \geq 0, \quad j = 1, 2.$$

Q3) Attempt any Four of the following:

[20]

- a) Write general mathematical model of assignment problem.
- b) Find initial basic feasible solution (IBFS) of the following transportation problem (TP) by Least-cost method(LCM).

	x	y	z	w	Supply
P	11	13	17	14	250
Q	16	18	14	10	300
R	21	24	13	10	400
Demand	200	225	275	250	

- c) Find initial basic feasible solution(IBFS) of the following transportation problem (TP) by Vogel's approximation method (VAM)

	D_1	D_2	D_3	D_4	Supply
P_1	1	2	1	4	30
P_2	3	3	2	1	30
P_3	4	2	5	9	40
Demand	20	40	30	10	

- d) Write dual of the following LPP

$$\begin{aligned} \text{Maximize} \quad & Z = x_1 - x_2 + 3x_3 \\ \text{Subject to} \quad & x_1 + x_2 + x_3 \leq 6 \\ & 2x_1 - x_2 - x_3 \leq 2 \\ & 2x_1 - 2x_2 - 3x_3 \leq 6 \\ & x_j \geq 0, \quad j = 1, 2, 3. \end{aligned}$$

e) Solve the following assignment problem (AP)

	x	y	z
P	120	100	80
Q	80	90	110
R	110	140	120

f) Solve the following assignment problem (AP)

		Jobs			
		A	B	C	D
Men	1	5	3	2	8
	2	7	9	2	6
	3	6	4	5	7
	4	5	7	7	8

Q4) Attempt any Two of the following:

[20]

a) Using the Big-M method to solve the following LPP.

$$\text{Maximize } Z = 3x_1 + 2x_2$$

$$\text{Subject to } 2x_1 + x_2 \leq 2$$

$$3x_1 + 4x_2 \geq 12$$

$$x_1, x_2 \geq 0.$$

b) Solve the following LPP using Two-Phase method.

$$\text{Minimize } Z = 2x_1 + 3x_2 + 10x_3$$

$$\text{Subject to } x_1 + 2x_3 = 2$$

$$x_2 + x_3 = 1$$

$$x_j \geq 0, j = 1, 2, 3.$$

c) Find a optimal solution of the following transportation problem(TP)

	D_1	D_2	D_3	D_4	Supply
S_1	8	9	6	3	18
S_2	6	11	5	10	20
S_3	3	8	7	9	18
Demand	15	16	12	13	

d) Find a optimal solution of the following transportation problem(TP)

	B_1	B_2	B_3	B_4	Supply
A_1	10	2	20	11	15
A_2	12	7	9	20	25
A_3	4	14	16	18	10
Demand	5	15	15	15	

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3830

[Total No. of Pages : 4

[5961]-394

S.Y. B.A.

STATISTICAL PRE-REQUISITES (General)
ST-23543 : Applications of Statistics and Theory of
Probability (SEC-1A)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23553)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of Statistical tables and calculator is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have their usual meaning.*
- 5) *Graph papers will be provided on request.*

Q1) Attempt each of the following :

- a) In each of the following cases, choose the correct alternative :**[1 each]**
 - i) Suppose A and B be any two mutually exclusive events defined on sample space Ω . If $P(A) = 0.5$ and $P(A \cup B) = 0.9$, then what will be the value of $P(B)$?
A) 0
B) 0.4
C) 0.45
D) 0.5
 - ii) The multiple correlation coefficient lies in the interval :
A) [0, 1] B) (0, 1)
C) [-1, 1] D) (-1, 1)
 - iii) A trend is a better-fitted trend for which the sum of squares of residuals is :
A) maximum B) positive
C) minimum D) negative
 - iv) In AR(1) model, the current observation depends on immediately _____ preceding observations.
A) one B) two
C) three D) four

P.T.O.

- v) In vital statistics the rate of vital events is measured in
 - A) fraction
 - B) percentages
 - C) per million
 - D) per thousand
- b) State whether each of the given statement is true or false : **[1 each]**
 - i) If $3Y - 15K_1 + 18X_2 = 100$ is the regression equation of Y on X_1 and X_2 , then the value of β_2 is -6 .
 - ii) The nature of the secular trend in time series is always increasing.
 - iii) NRR is always greater than GRR.
 - iv) If two fair coins are tossed simultaneously the probability that both coins show different results will be 0.5.
 - v) In time series analysis, the method of moving averages is used to estimate trend.

Q2) Attempt any four of the following : [5 each]

- a) Explain the following terms :
 - i) Random Experiment
 - ii) An impossible event
 - iii) Mutual exhaustive events
- b)
 - i) State any two practical situations where multiple regression is used.
 - ii) Distinguish between multiple correlation and partial correlation in the case of trivariate data.
- c) Explain the following components of time series :
 - i) Seasonal variations
 - ii) Irregular variations
- d) What is demography? Discuss the need of vital statistics.
- e) Explain the method of moving averages used to estimate the trend values in a time series.
- f) One card is drawn from a full pack of playing cards. Three events A, B and C are defined as follows :
 - A : A black card is drawn,
 - B : A spade card is drawn
 - C : Ace of a spade is drawn

Check whether the events A, B, C are pairwise independent and complete independent.

Q3) Attempt any four of the following :

[5 each]

a) With usual notation show that :

$$r_{12.3} = \frac{r_{12} - r_{13}r_{23}}{\sqrt{(1-r_{13}^2)(1-r_{23}^2)}}$$

- b) Define the multiple correlation coefficient and partial correlation coefficient in the case of trivariate data. Also, derive its expression in terms of total correlation.
- c) i) Define : Sample Space and Event
 ii) A two-digit number is formed out of digits 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6 where each digit can be used only once. Find the probability that number formed is a perfect square and also find the probability that number is a multiple of 5.
- d) Obtain the equation of regression plane X_1 on X_2 and X_3 by the method of least squares.
- e) State various measures of mortality and compare them.
- f) Explain the method of semi average used to estimate the trend values in a time series.

Q4) Attempt any two of the following :

a) The production (in thousand quintals) of sugar during 2001-2007 are given below. Fit a straight line trend to these data. **[10]**

Year	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Price of commodity (Y)	80	90	92	83	94	99	92

b) i) The female population and live births with an age of mother in 1985 of a country are given below:

Age group (Years)	Female Population (in thousands)	Live Births (in thousands)
15-19	115.2	10.5
20-24	111.5	15.1
25-29	105.1	13.4
30-34	95.7	7.5
35-39	80.9	4.0
40-44	60.5	1.6
45-49	8	0.2

Calculate general fertility rate and age-specific fertility rates. **[7]**

ii) Explain the terms: G. R.R., C. B. R. and give its interpretation. **[3]**

- c) i) Calculate G.R.R. and N.R.R. for the following data and comment on the result. [7]

Age Group	Women Population	No. of birth	Survival Rate
15-19	4907	101	0.956
20-24	4817	431	0.947
25-29	4441	316	0.937
30-34	3911	161	0.929
35-39	3684	68	0.917
40-44	3371	26	0.905
45-49	2911	9	0.890

- ii) A box contains a number of marbles with serial number 18 to 38. A marble is picked at random. Find the probability that it is a multiple of 3. [3]
- d) The mean, standard deviation and correlation coefficients obtained for three characteristics X_1 , X_2 and X_3 are given below :

$$\begin{aligned} \bar{X}_1 &= 10.5, & \bar{X}_2 &= 93.5, & \bar{X}_3 &= 99.5 \\ \sigma_1 &= 1.2, & \sigma_2 &= 33.1, & \sigma_3 &= 1.5 \\ r_{12} &= 0.12, & r_{13} &= 0.331, & r_{23} &= 0.15, \end{aligned}$$

Obtain the equation of plane of regression of X_1 on X_2 and X_3 . Also, find the value of $R_{1.23}$. [10]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3832

[Total No. of Pages : 3

[5961]-395

S.Y. B.A.

STATISTICS (General - I)

ST - 23843 : Sampling Techniques (CC-1C)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23383)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of Statistical tables and calculator is allowed.
- 4) Symbols and abbreviations have their usual meaning.
- 5) Graph papers will be provided on request.

Q1) Attempt the following :

[5 × 1 = 5]

- a) Choose the correct alternative in each of the following :
 - i) A random sample of size 3 is to be drawn from population of size 5, number of possible SRSWR samples are:
 - a) 25
 - b) 10
 - c) 4
 - d) 125
 - ii) The sampling procedure used to infer about characteristics related to homogeneous population is :
 - a) SRS
 - b) Stratified Random Sampling
 - c) Systematic sampling
 - d) All of these.
 - iii) A Stratified random sample of size 60 is drawn from three strata each of sizes 100, 200 and 300, under proportional allocation sample sizes are:
 - a) 0, 20 and 40
 - b) 30, 20 and 10
 - c) 10, 20 and 30
 - d) 5, 25 and 30
 - iv) The sampling procedure used to infer about characteristics related to population with complete enumeration is:
 - a) SRS
 - b) Stratified Random Sampling
 - c) Systematic sampling
 - d) All of above

P.T.O.

- v) In stratified random sampling:
- Population is homogeneous
 - Population is heterogeneous.
 - Sample is homogeneous.
 - None of these.
- b) State whether each of the following statement is true or false: $[5 \times 1 = 5]$
- The units selected in a sample by SRSWOR are distinct of each other.
 - The units selected by Systematic sampling are dependent of each other.
 - In systematic sampling, population size should be additive of sample size and a positive integer.
 - Sample mean is unbiased estimator of population mean in stratified random sampling.
 - For heterogeneous population, SRS is not efficient.

Q2) Attempt any four of the following : **$[4 \times 5 = 20]$**

- Derive the expression of sample size in SRSWR for given margin of error 'd' and confidence coefficient for variable data.
- A population consists of 400 units. The company claims that overall mean weight of the lot is 25 and standard deviation is 2. How many sampling units must be selected by SRSWOR to estimate population mean with permissible margin of error 1% of true mean weight and 95% confidence coefficient?
- In a stratified random sampling with two strata, the following data are available :

Stratum	W_i	S_i
1	0.7	3
2	0.3	2

Compute sample sizes under Neyman's allocation, if the total sample size is 150.

- In stratified random sampling, state and prove the unbiased estimator of population mean.
- Distinguish between systematic sampling and cluster sampling.
- Under SRSWOR, prove that sample mean is unbiased estimator of population mean.

Q3) Attempt any four of the following :

[4 × 5 = 20]

- a) In SRSWOR, prove that the probability of getting any sample of size n units from a finite population of size N is equal to $\frac{1}{N C_n}$.
- b) Obtain the variance of unbiased estimator of population mean under proportional allocation in stratified random sampling.
- c) Write a note on simple random sampling.
- d) Consider population with 7 units as A, B, C, D, E, F, G. Find the probability getting unit E in 3rd draw using SRSWOR.
- e) In a stratified random sampling with three strata, the following data are available:

Stratum	1	2	3
Size	300	700	200

Compute sample sizes under proportion allocation, if the total sample size is 120.

- f) Consider a population of 5 units with values 3, 7, 5, 8 and 10. Write down all possible sample of size 3 without replacement from this population and verify that $E[\bar{y}] = \bar{Y}$.

Q4) Attempt any two of the following :

[2 × 10 = 20]

- a) Following data gives yields in quintals of a crop in 24 plots.
14,19,20,24,23,15,24,21,22,19,18,17,15,14,16,22,24,21,23,22,23,15,16,20.
Draw all possible systematic sample of size 6. Verify that the sample mean is an unbiased estimator of population mean.
- b) Derive the expression for estimate of variance of unbiased estimator of population mean in SRS.
- c) Random sample of size 7 is drawn from the population size 500 by SRSWOR. The sample observations are 29, 26, 30, 34, 36, 28 and 32.
i) Find unbiased estimator of population mean and population total.
ii) Obtain the estimate of standard error of the estimator of population mean.
- d) i) Write a note on cluster sampling.
ii) Describe sampling procedure to study attribute type data.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3833

[Total No. of Pages : 3

[5961]-396

S.Y. B.A. (Semester - III)

CC-1C ST - 24143 : APPLIED STATISTICS (General)

Applications of Statistics and Theory of Probability

(2019 Pattern) (CBCS) (23413)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right side indicate full marks.
- 3) Use of Statistical tables and calculator is allowed.
- 4) Symbols and abbreviations have their usual meaning.

Q1) Attempt each of the following :

[1 each]

- a) Choose the correct alternative:
 - i) The range in which multiple correlation coefficient lies is _____.
 - a) -1 to 1
 - b) 0 to 1
 - c) $-\infty$ to ∞
 - d) 0 to ∞
 - ii) In a trivariate study, the correlation coefficient between any two variables when the third variable held constant is called as _____.
 - a) Simple correlation
 - b) Multiple correlation
 - c) Partial correlation
 - d) None of these
 - iii) In time series analysis, method of moving averages is used to estimate _____.
 - a) Trend
 - b) Cyclical variations
 - c) Seasonal variations
 - d) irregular variations
 - iv) If $P(A \cap B) = 0$, then the two events A and B are
 - a) Exhaustive events
 - b) Mutually exclusive events
 - c) Independent events
 - d) Dependent events
 - v) In an experiment of planting five seeds, the number of seeds germinated after the week are recorded. The sample space of this experiment is
 - a) (0,5)
 - b) {1,2,3,4,5}
 - c) {0,1,2,3,4,5,5}
 - d) [0,5]

P.T.O.

- b) State whether the following statements are true or false: [1 Each]
- If A and B are any two events defined on Ω then $P(A \cup B) = P(A) + P(B) - P(A \cap B)$
 - Trend is the short term movement in time series
 - $r_{12.3}$ is the corr $(X_{1.3}, X_{2.3})$.
 - Event is the subset of sample space.
 - If A and B are any two events defined on Ω then A and B are said to be mutually exclusive if $P(A \cap B) = P(A) \times P(B)$.

Q2) Attempt any four of the following : [4 × 5 = 20]

- Suppose A and B are two events defined on the sample space Ω . Let $P(A) = 0.4$, $P(A \cup B) = 0.7$, $P(B) = p$. For what choice of p, A and B are independent events?
- State and prove multiplication theorem for two events A and B defined on a sample space Ω Also state its generalization for three events A, B and C.
- In a trivariate distribution Compute $R_{1.23}$ and $r_{13.2}$ given that $r_{12} = 0.7$, $r_{13} = r_{23} = 0.5$.
- Describe the method of estimating seasonal indices by ratio to moving average method.
- Give classical definition of probability. State its limitations.
- What is time series? State its uses.

Q3) Attempt any four of the following : [4 × 5 = 20]

- Write the note on Auto regression model.
- Explain the concept of multiple regression planes by giving suitable illustration.
- It is given that $P(A \cup B) = \frac{5}{6}$, $P(A \cap B) = \frac{1}{3}$ and $P(B) = \frac{1}{2}$, find $P(A)$ and $P(A \cap B^c)$.
- Define the term Permutation and Combination of n objects taken r at a time. Also state the relationship between permutation and combination.
- Explain the graphical method for estimate trend.
- Explain the various component of time series.

Q4) Attempt any two of the following : **[20]**

- a) i) Explain multiple correlation coefficient and partial correlation coefficient. Also explain multiple coefficient of determination. **[6]**
 ii) If $P(A) = 0.3$, $P(B) = 0.4$ and $P(A/B) = 0.32$ find $P(A \cup B)$. **[4]**
- b) i) Explain the following terms with one example. **[6]**
 I) Impossible event,
 II) Simple event,
 II) Conditional probability.
- ii) Explain the utility of time series. **[4]**
- c) i) Calculate four yearly centered moving averages for the following data : **[7]**

Year	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Production (in tones)	648	603	578	657	444	519	576	551

- ii) State the axioms of probability. **[3]**
- d) i) In a trivariate distribution on : **[7]**
 X_1 : Height of son in cm
 X_2 : Height of mother in cm
 X_3 : Height of father in cm
- $\bar{X}_1 = 170,$ $\bar{X}_2 = 160,$ $\bar{X}_3 = 168,$
 $\sigma_1 = 2.4,$ $\sigma_2 = 2.7,$ $\sigma_3 = 2.7,$
 $r_{12} = 0.28,$ $r_{13} = 0.49,$ $r_{23} = 0.51$
- Determine the equation of plane of regression of X_1 on X_2 and X_3 . Also estimate the height of son at $X_2 = 175$ cm and $X_3 = 172$ cm.
- ii) Five members of the same family can be seated in a row for a photograph. Find the number of ways. **[3]**

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3726

[Total No. of Pages : 4

[5961]-397

S.Y.B.A.

LOGIC

G1 : Logic and Principles of Reasoning

CC-2C : Deductive Proof

(2019 Pattern) (Semester - III) (23424)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any Three of the following questions in 50 words. **[15]**

- a) What is deductive proof?
- b) What is axiomatic system?
- c) State the rules of Modus tollens and Destructive Dilemma.
- d) Explain 'Completeness' as a characteristic of axiomatic system.
- e) Explain the difference between validity and invalidity.

Q2) Write short notes on any Three of the following in 50 words. **[15]**

- a) Direct proof.
- b) Primitive symbols of the axiomatic system of PM.
- c) Rule of Modus Ponens and Addition.
- d) Well formed formula.
- e) 'Independence' as a characteristic of axiomatic system.

P.T.O.

Q3) Answer Two of the following questions in 200 words.

[20]

- a) Describe nature of indirect proof with example.
- b) Explain any four rules of replacement.
- c) Prove the validity of following direct proof arguments (any two).

i) $A \vee (B \supset C)$

$$\sim D \supset (C \supset E)$$

$$A \supset D$$

$$\sim D \quad / \therefore B \supset E$$

ii) $A \supset B$

$$\sim A \supset C$$

$$\sim B \quad / \therefore C$$

iii) $(P \cdot Q) \supset [P \supset (R \cdot S)]$

$$P \cdot Q \quad / \therefore R \cdot S$$

Q4) Answer any One of the following questions in 400 words.

[20]

- a) What is invalidity? Explain with two examples.
- b) Prove the following theorems with the help of axioms (any four).

Axioms

A.1. $(p \vee p) \supset p$

A.2. $q \supset (p \vee p)$

A.3. $(p \vee q) \supset (q \vee p)$

A.4. $[p \vee (q \vee r)] \supset [q \vee (p \vee r)]$

A.5. $\{(q \supset r) \supset [(p \vee q) \supset (p \vee r)]\}$

Theorems

$$\vdash (p \supset \sim p) \supset \sim p$$

$$\vdash q \supset (p \supset q)$$

$$\vdash (p \supset \sim q) \supset (q \supset \sim p)$$

$$\vdash [p \supset (q \supset r)] \supset [q \supset (p \supset r)]$$

$$\vdash (q \supset r) \supset (p \supset q) \supset (p \supset r)$$

Total No. of Questions : 4]

PA-3726

[5961]-397

S.Y.B.A.

LOGIC

G1 : Logic and Principles of Reasoning

CC-2C : Deductive Proof

(2019 Pattern) (Semester - III) (23424)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) नैगमनिक सिद्धता म्हणजे काय ?
ब) बिजानुमान प्रणाली म्हणजे काय ?
क) विघातक संघाताचा नियम (M.T.) आणि निषेधक उभयापत्ती (D.D.) नियम सांगा.
ड) बिजानुमान प्रणालीचे वैशिष्ट्य म्हणून 'परिपूर्णता' स्पष्ट करा.
इ) वैधता आणि अवैधता यातील फरक स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा 50 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) प्रत्यक्ष सिद्धता.
ब) Principia Mathematica च्या बिजानुमान प्रणालीची मूल घटके.
क) विधायक संघाताचा नियम (M.P.) आणि वृद्धीकरण (Add.) नियम.
ड) सुघटित सूत्रे.
इ) बिजानुमान प्रणालीचे वैशिष्ट्य 'स्वतंत्रता'

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) अप्रत्यक्ष सिद्धता योग्य उदाहरणासह विषद करा.
ब) रूपांतरणाचे कोणतेही चार नियम स्पष्ट करा.
क) खालील युक्तिवाद प्रत्यक्ष सिद्धता पद्धतीने सिद्ध करा. (कोणतेही दोन).

i) $A \vee (B \supset C)$

$\sim D \supset (C \supset E)$

$A \supset D$

$\sim D \quad \therefore B \supset E$

ii) $A \supset B$

$\sim A \supset C$

$\sim B \quad \therefore C$

iii) $(P \cdot Q) \supset [P \supset (R \cdot S)]$

$P \cdot Q \quad \therefore R \cdot S$

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) अवैधता म्हणजे काय? कोणत्याही दोन उदाहरणासह स्पष्ट करा.
ब) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रमेय मूलाधाराच्या सहाय्याने सिद्ध करा.

मूलाधार

A.1. $(p \vee p) \supset p$

A.2. $q \supset (p \vee p)$

A.3. $(p \vee q) \supset (q \vee p)$

A.4. $[p \vee (q \vee r)] \supset [q \vee (p \vee r)]$

A.5. $\{(q \supset r) \supset [(p \vee q) \supset (p \vee r)]\}$

प्रमेय

$\vdash (p \supset \sim p) \supset \sim p$

$\vdash q \supset (p \supset q)$

$\vdash (p \supset \sim q) \supset (q \supset \sim p)$

$\vdash [p \supset (q \supset r)] \supset [q \supset (p \supset r)]$

$\vdash (q \supset r) \supset (p \supset q) \supset (p \supset r)$

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

PA-3727

[Total No. of Pages : 2

[5961]-398

S.Y.B.A.

SEC-2A : PHILOSOPHY SKILL ENHANCEMENT COURSE

A Course on Critical Thinking : Theory and Practice

(Additional Credit Course)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23425)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on any three of the following in 50 words each. **[15]**

- a) Deduction
- b) Direct proof
- c) Principle of Utilitarianism
- d) Analogical reasoning
- e) Indirect proof

Q2) Answer the following question in 200 words (Any one) **[10]**

- a) Explain and evaluate concept of argument and argument form.
- b) Define Reasoning? Explain its types.

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

PA-3727

[5961]-398

S.Y.B.A.

SEC-2A : PHILOSOPHY SKILL ENHANCEMENT COURSE

A Course on Critical Thinking : Theory and Practice

(Additional Credit Course)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23425)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीनावर टीपा लिहा. (50 शब्दांत)

[15]

- अ) निगमन
ब) प्रत्यक्ष पद्धती
क) उपयुक्ततेचे तत्त्व (जे. एस. मिल)
ड) गणनात्मक तार्किकता
इ) अप्रत्यक्ष पद्धती

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) युक्तिवाद आणि युक्तिवाद आकार सांगून त्यांचे परीक्षण करा.
ब) तार्किकतेचे प्रकार सांगून तिचे प्रकार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-4286

[Total No. of Pages : 4

[5961]-399
S.Y. B.A.
SOCIAL WORK
Fields of Social Work
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23433)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one questions in 500 words : [14]

Definition, concept and importance of Social Work.

OR

Write an essay Fields of Social work specifically Family Welfare, labour welfare and Tribal welfare.

Q2) Answer any one questions in 500 words : [14]

What do you mean by Fertility? Explain the determinants of Fertility.

OR

Write an essay the Philosophy of Professional Social work in India.

Q3) Answer any one questions in 500 words : [14]

Explain the principal of Group Social Work.

OR

Difference between Social work & Social reforms.

Q4) Answer any one questions in 500 words : [14]

Explain the Fields of Social work.

OR

Discuss Philosophy of professional Social work.

P.T.O.

Q5) Write short notes (Any two) :

[14]

- a) Philosophy of professional social work.
- b) Labour welfare
- c) Welfare of weaker section
- d) Importance of social work

Total No. of Questions : 5]

PA-4286

[5961]-399

S.Y. B.A.

समाजकार्य

सामाजिक कार्याची फील्ड्स

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23433)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
- 2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर द्या : [14]

सामाजिक कार्याची व्याख्या, संकल्पना आणि महत्व.

किंवा

सामाजिक कार्याची क्षेत्रे विशेषतः कुटुंब कल्याण, कामगार कल्याण आणि आदिवासी कल्याण एक निबंध लिहा.

प्रश्न 2) कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर द्या : [14]

प्रजनन क्षमता म्हणजे काय? प्रजनन क्षमतेचे निर्धारक स्पष्ट करा.

किंवा

भारतातील व्यावसायिक सामाजिक कार्याचे तत्त्वज्ञान एक निबंध लिहा.

प्रश्न 3) कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर द्या : [14]

सामाजिक गट कार्य समजावून सांगा.

किंवा

समाज कार्य व समाज सुधारणा ह्या मधील फरक सांगा.

प्रश्न 4) कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर द्या : [14]
सामाजिक कार्याचे क्षेत्र समजावून सांगा.

किंवा

व्यावसायिक सामाजिक कार्याच्या तत्त्वज्ञानावर चर्चा करा.

प्रश्न 5) टीप लिहा (कोणत्याही दोन) : [14]

अ) व्यावसायिक सामाजिक कार्याचे तत्त्वज्ञान

ब) कामगार कल्याण

क) दुर्बल घटकांचे कल्याण

ड) सामाजिक कार्याचे महत्व

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4278

[Total No. of Pages : 3

[5961]-400B

S.Y. B.A.

MATHEMATICAL STATISTICS (General - II)

ST-23243 : Discrete Probability Distributions And Time Series

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III) (23321)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Symbols and abbreviations have their usual meaning.

Q1) Attempt each of the following :

a) In each of the following cases, choose the correct alternative: [1 each]

- i) If $X \rightarrow NB(k, p)$ then,
A) $\text{mean}(x) < \text{variance}(x)$ B) $\text{mean}(x) > \text{variance}(x)$
C) $\text{mean}(x) = \text{variance}(x)$ D) $\text{mean}(x) < S.D.(x)$
- ii) In time series analysis, method of simple averages is used to estimate,
A) trend B) seasonal variations
C) cyclical variations D) irregular variations
- iii) Moving average method is not suitable for,
A) removing rhythmic variations
B) projections
C) estimating seasonal variations
D) cyclical variations
- iv) Let X_1, X_2, X_3 is a trinomial r.v. with $(10, 2/5, 1/5, 2/5)$ then the conditional distribution of X_1 given $X_2 = 3$ is,
A) $B(7, 0.5)$ B) $B(3, 0.5)$
C) $B(10, 1/5)$ D) $B(3, 2/5)$

P.T.O.

v) Let $X \rightarrow \text{Poisson}(\lambda)$ and $X_T \rightarrow \text{truncated Poisson}(\lambda)$ to the left at $X = 0$ then,

- A) $E(X) < E(X_T)$ B) $E(X) > E(X_T)$
C) $E(X) = E(X_T)$ D) $E(X) < \lambda^* E(X_T)$

b) In each of the following, state whether the given statement is true or false: [1 each]

- i) Negative binomial distribution is symmetric if $p=0.5$.
ii) The mean of $B(n, p)$ truncated below at $X = 0$ is $(nq)/p$.
iii) Trend is the long term movement in time series.
iv) Multinomial distribution is the generalization of truncated Poisson distribution truncated below $X = 0$.
v) The observations in time series are independent of each other.

Q2) Attempt any four of the following : [4 × 5 = 20]

- a) Define negative binomial distribution with parameters k and p . Find its mean.
b) Let $(X_1, X_2, \dots, X_n) \rightarrow \text{MD}(n, p_1, p_2, p_k)$ then find the variance-covariance matrix and hence show that rank of variance-covariance matrix is $k - 1$.
c) Explain the concept of truncated distribution. Define the binomial distribution
i) truncated below at $X = 0$
ii) truncated above at $X = n$
iii) truncated below 0 and above n .
d) Find moment generating function (M.G.F.) and cumulant generating function (C.G.F.) of negative binomial distribution with parameters k and p .
e) State and prove additive property of multinomial distribution.
f) Define time series. Give five illustrations of time series from various fields.

Q3) Attempt any four of the following :

[4 × 5 = 20]

- a) State and prove additive property of negative binomial distribution.
- b) Let $(X_1, X_2, \dots, X_n) \rightarrow MD (n, p_1, p_2, \dots, p_k)$ then find the marginal distribution of X_i .
- c) As a traffic check post 20% of vehicles found to be out of state. What is the probability that on a particular day 10th vehicle will be found to be 3rd vehicle which to be out of state?
- d) Write a note on business forecasting and exponential smoothing.
- e) State any three illustrations of truncated Poisson distribution truncated below at $X = 0$. State its p.m.f. Also find mean of truncated Poisson distribution truncated below at $X = 0$.
- f) Explain the method of simple averages for obtaining indices of seasonal variations. Also discuss its merits and demerits.

Q4) Attempt any two of the following :

- a) Let random variable X follows $NB(k, p)$ distribution such that

$k \rightarrow \infty, \frac{q}{p} \rightarrow 0$ and $k \frac{q}{p} = m$ where m is finite and constant then probability distribution X tends to Poisson distribution with parameter 'm'. **[10]**

- b) State p.m.f. of multinomial distribution. Six independent observations are taken from a continuous random variable X with p.d.f.

$$f(x) = 2x, 0 \leq x \leq 1$$

Suppose the range of X , then interval $[0, 1]$ is divided into 4 equal intervals. Find the probability that exactly 3 observations will be from left most part, 2 from the next part, 1 from the third part and non observations from right most part. **[10]**

- c) Fit autoregression model of first order to the following time series: **[10]**

Year(t)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Y_t	99	95	83	100	109	105	97	104	94	105	109

- d) Discuss four components of time series in detail. **[10]**

